

Intervju

Dr. Danilo Türk
Karel Brišnik

Tema

Neonacistična
gibanja

narobe .
revija,
kjer je
vse prav.

Portret

Ian McKellen

Report

Vilna, Peking, Atene

Komentar

Babica Maja Lupša

Za Narobe ni potrebno plačati.

Na naslovnici je glasbenik in DJ Luka May, ki je pred kratkim iz Ljubljane pobegnil v Berlin – s trebuhom za kruhom in predvsem za uresničitvijo svojih ambicij. Kratek pogovor z njim objavljamo na strani 17.

Foto: Maja Slavec

Zadnje ...

Na Slovaškem so konec maja organizirali prvo Parado ponosa. Seveda so se ob tem nasprotniki tovrstnih parad počutili dolžni, da so v udeleženske in udeležence parade metali kamenje, jajca in dimne bombe. Več sto protestnikov – med njimi člani desne politične ljudske stranke Naša Slovaška in neonacisti – se je zapletlo tudi v fizičen obračun s policijo. Osem ljudi je bilo pridržanih. Eden od organizatorjev parade Peter Weisenbacher je izrazil razočaranje, da policiji ni uspelo zaščititi udeleženk in udeležencev parade. Teh je bilo nekaj čez tisoč.

Poleg knjig, ki izhajajo v »naših« zbirkah Lambda in Vizibilija pri založbi Škuc, vam za lenobne poletne dni v branje priporočamo tudi prvenec Andréa Acimana *Poklič me po svojem imenu*, ki je v slovenskem prevodu pred kratkim izšel pri založbi Modrijan. *Poklič me po svojem imenu* je zgodba o sedemnajstletnem Eliu in štirindvajsetletnem Oliverju in o tem, kar se med njima zgodi tisto poletje, ko je Oliver gost v hiši Elijevih staršev.

Islandski parlament je 11. junija sprejel spremembo zakona, po kateri je poroka mogoča tudi med osebami istega spola. Islandija je s tem postala sedma država v Evropi, ki omogoča tovrstne poroke. Primer je zanimiv tudi zaradi tega, ker omenjena sprememba zakonodaje – za razliko od tega, kar doživljamo pri nas – ni vzbudila nobenega protesta; parlamentarci so namreč soglasno – brez glasu proti – sprejeli zakon, ki omogoča homoseksualne poroke. Islandija je tudi edina država na svetu, kjer vlado vodi razkrita lezbijka Johanna Sigurdardottir (na sliki). Slovenija je na »mavričnem zemljevidu« Evrope po raziskavi ILGA Europe – glede na sprejeto glbt-zakonodajo – na sedemnajstem mestu. Na prvem mestu je Švedska.

Več: www.ilga-europe.org in www.narobe.si

Univerza v Cambridgeu je v sodelovanju z nevladno organizacijo Stonewall opravila raziskavo med 80 otroki, ki odraščajo v istospolnih družinah. Raziskava je pomembna zato, ker prinaša pričevanja otrok iz istospolnih družin. Eden od njih je raziskovalcem povedal: »Imam starše, ki me imajo radi. Ni pomembno, ali so moški ali ženske.« Raziskava je pokazala na veliko prisotnost homofobičnega nasilja v šolah v Veliki Britaniji, katerega žrtve so učence in učenci ter dijaki in dijakinje ne glede na njihovo spolno usmerjenost ali družino, iz katere izhajajo. Raziskavo »Different Families« lahko dobite na spletni strani www.stonewall.org.uk.

Narobe. Revija, kjer je vse prav.
Letnik IV, številka 14
Junij 2010

ISSN 1854-8474

Urednik: Roman Kuhar
[narobe.urednik@gmail.com]

Sodelovali so: Alma M. Sedlar, Anamarija Šporčič – Janis, Andrej Zavrl, Brane Mozetič, Irena Woelle, Katarina Majerhold, Katarina Župevc, Lothar Orel, Luka Pieri, Maja Lupša, Mihael Topolovec, Mitja Blažič, Polona Jaunik, Rok Podkrajšek, Suzana Tratnik, Zala Hriberšek, Zoran Rodic
[e-naslovi uredništva na www.narobe.si]

Lektorica: Zala Hriberšek

Urednica fotografije: Nada Žgank
Fotografija na naslovnici: Maja Slavec

Oblikovanje: Irena Woelle

Izdaja: Društvo informacijski center Legebitra
Trubarjeva 76/a, 1000 Ljubljana

Vodja projekta: Simon Maljevac

Tisk: Tiskarna Pleško

Naklada: 800 izvodov

Revija je izšla ob finančni pomoči ŠOU (Študentska organizacija Univerze v Ljubljani), Urada RS za mladino in Urada za mladino MOL.

[priznanje avtorstva + nekomercialno].

Za *Narobe* ni potrebno plačati.

Naročite si *Narobe* na dom po pošti

www.narobe.si

[rubrika: naročanje]

Narobe na
www.facebook.com

[išči: Revija Narobe]

ISTO SRANJE. ISTO PAKOVANJE.

Pred leti, ko je bilo aktualno populistično nasprotovanje gradnji džamije v Ljubljani, je na Mreži, glbt-poštnem seznamu, nekdo zapisal, da gradnje džamije kot gej nikakor ne more podpreti, saj so tudi muslimani proti njegovim, gejevskim človekovim pravicam.

Na to sem se spomnil med letošnjim antifašističnim dnevom na FDV, ko sem poslušal predavanje dr. Andreje Vezovnik. Predstavila je rezultate analize diskurza o gradnji džamije v Ljubljani. Vsako njeno ugotovitev sem v glavi prevarjal v priročno hitro analizo diskurza, ki ga uporabljajo nasprotniki in nasprotnice Družinskega zakonika. In bil osupel nad neverjetno podobnostjo.

Tole je hiter, zelo površen povzetek njenih ugotovitev glede diskurza o nasprotovanju gradnje džamije in mojih prevodov teh ugotovitev v kontekst razprav o Družinskem zakoniku:

Nasprotniki džamije so svarili pred islamizacijo Slovenije. Nasprotniki Družinskega zakonika pa, da bodo otroci iz istospolnih družin tudi sami postali istospolno usmerjeni – torej pred homoseksualizacijo družbe. Džamijo so opisovali kot tujek (arhitektonski in siceršnji) v slovenski družbi. Prav tako kot naj bi bili otroci »tujek« v istospolnih družinah, nekaj, kar v takšne skupnosti, ki niso vredne imena »družina«, nikakor ne sodi. Zaradi džamije naj bi propadel slovenski narod. Muslimani bodo preplaviti vse pore naše države. Tako kot bo tudi homoseksualnost privedla do konca naroda in civilizacije. (Kakopak, tudi stari Rim je propadel zaradi tega!) Nasprotniki džamije so v svoji argumentaciji uporabljali tudi zgodovinski argument: Slovenija je bila vendarle od nekdanj katoliška drža-

va in zgodovino je potrebno spoštovati. Tako kot naj bi bila tudi družina od nekdanj, skozi vso zgodovino, na tisoče in tisoče let (sic!) ekskluzivno namenjena samo heteroseksualcem. V razpravi o džamiji so nasprotniki islam reducirali na fundamentalizem. Tako kot nasprotniki Družinskega zakonika poskušajo homoseksualnost zreducirati na vprašanje aida in obuditi moralno paniko iz osemdesetih let prejšnjega stoletja. In za piko na i še nekaj fantazmatičnih potez; nacionalna identiteta Slovencev bo potrjena in dokončno zgrajena šele takrat, ko se bomo otrešli vsega neslovenskega. Biti proti džamiji pravzaprav pomeni biti Slovenec. Tako kot se zdi, da naj bi nasprotniki Družinskega zakonika šele z zanikanjem pravic istospolno usmerjenih dokončno potrdili svojo pravo, naravno in edino zveličavno Heteroseksualnost, pisano z veliko začetnico.

Matrica sovražstva in izključevanja je vedno enaka. Vedno enako debilna. Temelji na ukinitvi mišljenja. In na grozljivih posledicah za tiste, ki so izključeni.

Morda je zdaj jasno, zakaj podpiram gradnjo džamije. Kot gej in kot državljan te države. Podpiram jo iz političnih razlogov. Prav tako kot je dr. Bogdan Lešnik, začetnik glbt-gibanja v Sloveniji, na okrogli mizi Liberalne akademije dejal, da zanj, perverznejša, Družinski zakonik nikakor ni zanimiv in mu ničesar ne prinaša. A ga vseeno podpira. Iz političnih razlogov.

ROMAN KU HAR, UREDNIK

Kazalo

- 2 **Novice od tu**
- 4 **Novice od tam**
- 7 **Slovarček**
- Intervju**
- 8 Dr. Danilo Türk: Dozorevamo za strpnost, čeprav prepočasni
- 11 **Zgodilo se je pred ...**
- Tema**
- 12 Neonacistična gibanja: odraz institucionalnega nasilja
- 14 Dr. Marta Gregorčič: Pod krinko 'domoljubja'
- Komentar**
- 16 Maja Lupša: Narobe? Prav!
- Scena**
- 17 Luka May: Ljubljana duši
- Kolumna**
- 18 Mitja Blažič: Elegija svobodni ljubezni
- 19 Suzana Tratnik: Od dneva hrenovk do mimohoda moških tangic
- Trans**
- 20 Ko je jasno, ali si moški ali ženska
- 21 Sovražni govor za začetnike
- Te(r)orija**
- 22 Postavljanje maske v omaro
- 24 Parada ponosa
- Report**
- 26 Litva: Parada na drugi strani reke
- Knjiga**
- 28 Kristina Hočvar: Nihanje bližine
- 29 Milan Šelj: Lirični kristali
- 30 Biljana Kosmogina: Vaginacenično
- 32 **Plošča**
- 34 **Film**
- Portret**
- 36 Ian McKellen
- 39 **GaysGoGreen**
- Intervju**
- 40 Karel Brišnik: Sijaj Ivana Mraka
- 43 **Pet dobrih: Robert Waltl**
- Report**
- 44 Peking (še) ni mesto za žuranje
- 45 **Slovnica**
- Report**
- 46 Atene: Požirek iz studenca naše civilizacije
- 48 **Za vse družine!**

ROMAN KUCHAR

Pogovor s
Petro Salaj

Parada mora ostati politična manifestacija

Petra Salaj je lansko leto, potem ko je organizacija Parade ponosa v zadnjih nekaj letih zgubljala na moči, zagrizla v kislino jabolko, postala predsednica Društva Parade ponosa in skupaj s sodelavkami in sodelavci zagotovila kontinuiteto te manifestacije. Lansko leto Društvu Parada ponosa zagotovo ni bilo nič prihranjeno: z napadom na Cafe Open je parada postala top medijski dogodek, ki ga brž-

kone ni bilo možno povsem nadzorovati. A v seštevku pod črto je bil izpljen vendarle pozitiven: dobro obiskana parada, jasno podano paradno sporočilo, družinski zakonik na parlamentarnih klopih in, kakopak, zgodba na sodišču, ki je tri napadalce na Cafe Open obsodilo na dobro leto in pol zapora. Kako pa bo letos?

Na Facebooku si konec maja zapisala, da vam je za letošnjo parado uspelo narediti nekaj, kar zagotavlja, da bo parada najboljša doslej – kaj je to?

Letošnja parada ponosa bo deseta po vrsti, zato se nismo želeli osredotočiti zgolj na družinski zakonik, čeprav je to v tem trenutku pomembno vprašanje, ampak tudi na druge stvari, ki se tičejo naše skupnosti. Želeli smo prikazati pestrost in raznolikost skupnosti, kar se kaže tudi v grafični podobi parade, ki je letos zasnovana nekoliko drugače kot v prejšnjih letih. Zbrali smo različne »profi-

premikajo na bolje, da bodo ljudje prišli na parado in da bo letošnja parada super.

Kje bodo ti plakati obešeni?

Predvsem v naših prostorih, pa tudi v mladinskih centrih in klubih po Sloveniji.

Za plakate jambo verjetno ni denarja ...

Ne, tega denarja ni.

Kakšen je koncept letošnje parade?

Letošnji slogan je: Dovolj čakanja! Sicer pa je parada zasnovana po istem principu kot lanskoletna, kar pomeni, da bomo imeli cel teden Parade ponosa. Začeli bomo 26. junija z Oazo prijateljstva, pripravljamo fotografsko razstavo, ki bo prikazovala zgodovino parad ponosa v Sloveniji, predvidevamo nekaj flash mobov. Sodelujemo tudi z Mariborom, kjer bo potekala Akcija strpnosti, letos prvič pa tudi s Celjem, kjer bodo v mladinskem centru pripravili nekaj dogajanja v povezavi s parado ponosa.

le« ljudi, ki jih najdemo v naši skupnosti. Na plakatu bodo tako prikazani medo, lezbična družina, geja, ki se spogledujeta, kraljica preobleke, butch na motorju s svojo femme, pa kuža, ker so domače živali pomemben del naše skupnosti (smeh). Vse to so seveda stereotipne podobe, ki jih želimo ljudem, ki nas gledajo skozi stereotipe, ponuditi v obraz in reči: ja, vse to smo mi in si zaslužimo enake pravice. Zbrali smo ljudi, ki so bili pripravljeni pokazati se s svojim obrazom. To je nekaj, kar še par let nazaj ne bi bilo možno. Zato vem, da se stvari

Foto: nettsu

Gejevskemu paru iz Slovenije priznано starševstvo

V Sloveniji imamo po zadnji odločbi okrožnega sodišča v Ljubljani že drugi gejevski par, ki mu je

bila priznana tuja sodna odločba v povezavi s starševskimi razmerji do otrok. V prvem primeru je sodišče priznalo tujo sodno odločbo glede posvojitve otroka, v drugem primeru pa tujo sodno odločbo v primeru otroka, ki ga je slovenskemu gejevskemu paru rodila nado-

mestna mati v Združenih državah Amerike. Slovensko sodišče je priznalo odločbo višjega sodišča v Kaliforniji, po katerem sta istospolna partnerja postala »naravna, skupna in enakopravna pravna starša« deklice, rojene prek nadomestnega materinstva. Očeta sta tako pridobila vse pravice in obveznosti, kot če bi bila deklica biološki otrok vsakega od njiju. Tako kot v primeru prvega gejevskega para, tudi v tem primeru Vrhovno državno tožilstvo lahko v tridesetih dneh vloži zahtevo za varstvo zakonitosti. Če se bo to zgodilo, upajmo, da bo Vrhovno sodišče odločilo enako kot v primeru prvega para – da taka odločitev ni v nasprotju s slovenskimi pravnimi redom.

Lahko ti podarim samo ljubezen

Tudi letos smo v Sloveniji aktivno sodelovali pri ozaveščanju javnosti ob vsakoletnem mednarodnem dnevu proti homofobiji in transfobiji, ki ga obeležujemo 17. maja. Letos so Društvo informacijski center Legebitra, LGBT-koordinacijska mreža pri Amnesty International Slovenije in Društvo za integracijo homoseksualnosti – DIH organizirali kratko javno manifestacijo, na kateri se je zbralo približno 40 ljudi. Udeleženci in udeležence so svoje zahteve po spoštovanju vseh oblik ljubezni izrazili s kratkim pohodom po Čopovi ulici in oblikovanjem srca na Prešernovem trgu. Javnostim so tako sporočili, da obsojajo vse

Trenutno se še dogovarjamo, da bi letos med tednom parade na mestni hiši v Ljubljani visela mavrična zastava, morda bo celo predsednik države prevzel častno pokroviteljstvo Parade ponosa. Ampak vse to so še dogovori, ki bodo, kot vedno, potekali do zadnjega trenutka.

Lanskoletni napad na Cafe Open je lansko parado postavil na glavo in jo naredil za najbolj odmevno do sedaj. So šle stvari od takrat naprej na bolje – je parada dosegla svoj namen?

Zaradi lanskoletnega napada smo imeli več pozitivnega kot negativnega izplena. Mobiliziral je širše javnosti, dobili smo široko podporo med heteropopulacijo, pridružila so se nam tudi nekatera znana imena in udeležba na paradi je bila izjemno visoka. Hkrati je Cafe Open pridobil še dodatno simbolno pomembnost kot lokal, ki deluje za odprto družbo. Vsega tega pa se zavedajo tudi nasprotniki, tako da je Cafe Open zdaj

postal točka, skozi katero v skupnost lahko vnašajo nemir. Problem je namreč v tem, da se je tudi druga stran zaradi tega napada bolj mobilizirala. Vse to je zagotovo še posebej naporno za lastnici lokala. Je pa res tudi to, da je sodišče z obsodbo napadalcev dalo jasno sporočilo, da nasilja v naši družbi ne toleriramo. Sama sem slišala, kako so se neki fantje pogovarjali, da se ne gredo več tega, da bi prebutali enega geja. Da se za to pač ne splača »it se-det«.

Kako bo letos poskrbljeno za varnost?

Na vsakem dogodku bodo prisotni varnostniki. Hkrati sodelujemo s policijo, ki bo točno vedela, kdaj se bo kakšna stvar dogajala, tako da bodo v tem času poostri nadzor. Ampak na koncu koncev je varnost odvisna tudi od samih obiskovalcev in obiskovalk. Če ti nepredvidno in posamično odhajajo domov, za vsakega obiskovalca ali obiskovalko ne moremo orga-

nizirati posebnega spremstva. Vedno je odvisno od ljudi, ali bodo stopili v taksi in se odpeljali nekam, kjer jih ne bodo povezali s Parado ponosa, ali pa bodo nezavarovani paradirali po ulici.

Ampak v čem je potem sploh smisel parade in vstopa v javni prostor, če lahko paradiš samo na tistem odmerjenem delu prostora, potem pa se moraš usesti v taksi in se pretvarjati, da nisi bil na paradi?

Želimo si, da bi lahko vsak dan paradirali po ulici in vsak dan živel polno življenje. Načeloma to lahko vsak dan tudi počneš. Z mojo punco hodiva po ulici in se drživa za roke brez strahu, da bi naju kdo napadel. Vendar pa žal teden parade ponosa prinese tudi večjo mobilizacijo nasprotnikov, ki takrat še posebej iščejo svoje žrtve. Zato je takrat potrebno biti pazljiv.

V zadnjih letih se pojavljajo različne interpretacije, predvsem tistih, ki na parado

nikoli ne pridejo, da bi moral biti ta dogodek zabava, ne pa neka politična manifestacija. Kako jim lahko odgovoriš?

Moramo se zavedati, iz česa izhaja parada ponosa. Parada je namreč spomin na Stonewallski upor in je zato še kako politična. To je spomin na začetek modernega gbltgibanja. V državah, kjer imajo zagotovljeno enakopravnost, ni več potrebna politična nota. Pri nas pa še vedno nimamo enakih pravic. Hkrati so predsodki v družbi še zelo močno prisotni. Zato moramo na vse to vedno znova opozarjati. Zabave se dogajajo čez celo leto, parada pa ne in mora ohraniti svojo politično noto. Ne sme postati samo še ena zabava brez razloga. Sicer pa bomo letos poskrbeli tudi za zabavo, saj nas bodo med drugim zabavali Tinkara Kovač, Omar Naber, Nuška Drašček, Saška Lendero in drugi.

Foto: Nada Žgank/Memento

oblike nasilja in diskriminacije, ki temeljijo na spolni usmerjenosti, izrazu in identiteti, pa tudi zavajajoč, žaljiv in sovražni govor, ki se pojavlja v javnih in virtualnih prostorih. Mimoidoče so z letaki obveščali o možnostih prijave homofobičnih in transfobičnih dejanj

ustreznim državnim institucijam in nevladnim organizacijam. Kot so organizatorji zapisali v izjavi za medije, so »človekove pravice pravice vseh, ne glede na osebno okoliščino spolne usmerjenosti, izraza in identitete«.

Družinski zakonik: žnjitič

Sestanku zgoraj omenjene komisije je maja sledila maratonska razprava ob drugem branju predloga Družinskega zakonika, ki poteka v Odboru za delo, družino, socialne zadeve in invalide. Razprava se je vseh devet ur prvega dne vrtela zgolj okrog prvega člena zakonika, ki govori o tem, kaj zakonik sploh ureja. Bravo. Sledila je razprava, ki se je, uganili ste, vrtela okrog drugega in tretjega člena, ki govorita o definiciji družine in zakonske zveze. Opozicijski stranki SDS in SLS sta predlagali, da se v Družinskem zakoniku ohrani definicija zakonske zveze in družine iz leta 1976, ko je bil sprejet zdaj veljavni Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmer-

jih, koalicijske stranke pa opozarjajo, da so trideset let stare definicije zastarele in izključujejo različne oblike družin, med drugim tudi istospolno družino. Če ravno nimate boljšega dela, si prepis sej lahko preberete na spletnih straneh Državnega zbora, sicer pa bodi dovolj vedenje, da je razprava potekala na relativno visokem nivoju in da vsi prisotni s homoseksualnostjo »načeloma« nimajo težav, sicer pa smo lahko slišali vse že znane argumente obeh strani. Tokrat so nasprotniki in zagovorniki zakonika sicer ugotovili,

da se lahko pogovarjajo med seboj in da nekateri nasprotniki celo podpirajo možnost, da drugi partner v istospolni partnerskih skupnosti posvoji otroka, vsekakor pa nasprotujejo skupni posvojitvi istospolnih parov in imenovanju zveze dveh oseb istega spola zakonska zveza. Očitno niso nikoli brali Shakespearja, ki je že davno tega zapisal, da bi »to, čemur roža pravimo, dišalo prav tako lepo z imenom drugim«. Razprava o drugem členu Družinskega zakonika je bila sicer prekinjena in poslanci niso glasovali še o nobenem amandmaju, seja pa se bo nadaljevala konec junija, po zaključku naše redakcije. Kako narobefobično.

Počasi se daleč pride

Komisija za peticije, človekove pravice in enake možnosti, ki ji predseduje poslanka SDS Eva Irgl, je obravnavala predlog Družinskega zakonika in soglasno sprejela dva sklepa. Najprej so nas prijetno presenetili s podporo predlogu Družinskega zakonika, ker pomeni »utrditev človekovih pravic tako s stališča nediskriminatorne obravnave odraslih, zlasti pa s stališča otrokovih koristi in pravic, in sicer prepovedi vsakršnega nasilja nad otroki, vpeljavo zagovornika otrokovih pravic in drugih ukrepov varovanja otrokovih koristi in pravic«. Nato pa so, glej ga zlomka, podali tudi pobudo, da v nadaljnji razpravi o Družinskem zakoniku parlamentarci razpravljajo strpno in pri tem ne uporabljajo sovražnega govora, saj naj bi bil v dosedANJI razpravi o Družinskem zakoniku uporabljan govor pogosto nesprejemljiv. Ah, dajte no, to pa res težko verjamemo.

Lukšičeve ure spolne vzgoje

Foto: delo.si

Minister za šolstvo in šport Igor Lukšič je dobil briljantno idejo. Dijakom in dijakinjam je dal v podpisovanje izjavo: »Človeštvo je razdeljeno na dva (s)pola. Združena tvorita celoto za nadaljevanje civilizacije. Odgovorna spolnost je prava pot.« S podpisom naj bi se dijaki zavezali k varni spolnosti. Očitno je bila namenjena zgolj hetero dijakom. Homoseksualna spolnost očitno ni in ne more biti odgovorna. Še več – izjava je bila očitno namenjena samo tistim, ki v seksualnosti vidijo le eno funkcijo – reprodukcijo. Proteste glbt-organizacij proti tej izjavi je Lukšič odpravil z besedami, da nevladne organizacije pretiravajo in da vendarle ne moremo spreminjati dejstev: le spolnost med predstavnikoma nasprotnih spolov zagotavlja nadaljevanje civilizacije. Za piko na i je svoje videnje zdrave spolnosti razložil še v oddaji *Preverjeno*, kjer je dejal, da je proti uporabi kontracepcijskih tabletk. In tako je od domnevne levice na Slovenskem ostal samo še ... dim.

NOVICE OD TU UREJA
ANAMARIJA ŠPORČIČ – JANIS.

Malavijski čudež

Decembra lanskega leta so malavijske oblasti pred sodišče postavile gejevski par Tiwongeja Chimblanga (20) in Stevena Monjeza (26), ki sta bila aretirana dan po tem, ko sta v nekem hotelu za prijatelje pripravila praznovanje ob svoji zaroki. Fanta sta bila obtožena »nenaravnih dejanj« in »velike nedostojnosti« po zakonu, ki izvira še iz kolonialnih časov – gre namreč za staro britansko zakonodajo. Sodnik jima je izrekel kazen 14 let zapora. Potem pa se je, tudi zaradi pritiska mednarodne javnosti, zgodil – čudež: malavijski predsednik Bingu wa Mutharika je obsojenca oprostil zaporne kazni. Pojasnil je, da je to storil iz humanitarnih razlogov in da se mu homoseksualnost nika ne zdi pravilna. V zgodbo se je vpletel celo pevec Elton John, ki je malavijskemu predsedniku napisal odprto pismo, v katerem ga je rotil, naj zaprti par pomilosti. Opozoril ga je, da tovrstna sodba lahko pospeši pogrom nad homoseksualci, ki se dogaja v Afriki, in uniči vse pozitivne rezultate boja proti aidsu v tej afriški državi.

Evropski NE! homofobiji

Od leta 2004, ko je francoski akademik Louis-Georges Tin predlagal 17. maj za mednarodni dan proti homofobiji in transfobiji (pa ne, da so nas, uboge biseksualce, spet spregledali?), dogodek obeležujejo LGBT-skupnosti po vsem svetu. Tega dne so leta 1990 namreč pri Svetovni zdravstveni organizaciji homoseksualnost črtali z mednarodnega seznama bolezni. Letos so se nam pri praznovanju pridružili tudi najvišji politični predstavniki Evropskega sveta, Evropskega parlamenta in Evropske komisije in tokrat prvič skupaj nedvoumno in odločno obsodili homofobijo. Herman van Rompuy, Jerzy Buzek in Viviane Reding so v svojih izjavah potrdili zavezanost Evropske unije k boju proti vsem oblikam diskriminacije in zatrdili, da je homofobija "nezdružljiva z načeli, na katerih te-

Antihomofobični »kiss in« v Parizu

melji EU". Upamo, da sta svoji kopiji izjav prejela tudi gospa Novak in gospod Primc, ne vemo pa, ali sta jih tudi povsem razumela.

Poljubi me pod Prešernom

Ob dnevu proti homofobiji in transfobiji so se po vsem svetu odvijale različne prireditve, razprave, razstave, filmski festivali in podobni dogodki. Kar 36 mest z vsega sveta se je odločilo za sodelovanje v akciji "kiss-in", katere udeleženci so se z zastavami in s plakati zbrali v bližini spomenikov, pomembnih za njihovo državo, in se pred njimi poljubili. Kako je akcija potekala v posameznih državah, si lahko ogledate na <http://gays.com/idaaho>, kjer najdete tudi seznam sodelujočih držav, med katerimi pa boste zaman iskali Slovenijo.

za spolno vzgojo pod vodstvom Mariele Castro, seksologinje in hčere predsednika Raula Castra. Država, ki je ob izidu leta 1994 prepovedala gejevski film *Jagode in čokolada* (leta 1994 je bil prikazan na ljubljanske glbt-filmskem festivalu, večkrat pa tudi že na slovenskih televizijskih kanalih) in je bila dolga leta znana tudi po represiji nad homoseksualci, tako počasi doživlja dolgo pričakovane spremembe. Najprej so na predlog Mariele Castro sprejeli zakon, ki je legaliziral kirurško spremembo spola, in to na državne stroške, govori pa se tudi že o priznanju istospolnih skupnosti in celo posvojitvah. Ti šment, zdaj nas bodo pa res že čisto vsi prehiteli.

Cuba libre!

V kubanski Havani so, verjeli ali ne, med 11. in 18. majem organizirali srečanje, poimenovano Dan proti homofobiji, v okviru katerega se je zgodila tudi prva kubanska parada ponosa. Dogodek, ki je minil brez incidentov, je sponzoriral CENESEX, Narodni center

Prva lezbična poroka pred 104-imi leti

Španski profesor Narciso de Gabriel je odkril zgodbo o lezbičnem paru, Elisi in Marceli, ki sta se leta 1901 poročili v Galiciji – 104 leta

pred uradnim priznanjem istospolnih porok v Španiji.

Elisa in Marcela sta bili učiteljici, ki sta skupaj živeli v majhnem kraju Dumbria. V želji po poroki sta pred ljudmi iz vasi zaigrali spor: Elisa je Marceli očitala, da tako na gre več naprej in da odhaja, Marcela pa ji je nazaj zabrusila, da se bo poročila z Mariem. Elisa si je nato ostrigla lase, oblekla moška oblačila, začela kaditi ... in se za zunanji svet pretvarjati, da je Mario. Za poroko je potrebovala le še cerkveno potrdilo, da je bila krščena kot moški. Odločila se je, da »prestopi« v katoliško cerkev in duhovnik, ki je bil vesel novega člana, ni opazil, da je Mario pravzaprav Elisa. Tako je Elisa dobila papir, da je bila krščena kot moški ... in poroka med »Mariem« in Marcelo se je odvila 8. junija

1901. A na žalost so Maria kmalu razkrinkali. Pregledali so ga zdravnik, ki so odkrili, da je Mario ženska. Eliso in Marcelo so najprej zaprli v zapor, a so ju po trinajstih dneh izpustili. Leta 1902 sta se preselili v Buenos Aires, kjer se je za njima izgubila sled.

Minus za Minsk

Slabo so jo odnesli tisti, ki so se 15. maja udeležili parade ponosa v beloruskem Minsku. Organizatorji namreč niso dobili dovoljenja za izvedbo parade, češ da naj bi potekala preblizu proge podzemne železnice. Približno 40 aktivistk in aktivistov se je vseeno odločilo, da parado izvedejo, a je le-ta trajala le dobrih deset minut. Udeležence parade, ki so po ulici nosili mavrično zastavo, je ustavila policija, jim zastavo na silo odvzela in dvanajst udeležencev aretirala. Večino so nato izpustili iz pripora, vendar so se morali naslednji dan zglasiti na sodišču zaradi sodelovanja pri manifestaciji, ki ni bila uradno dovoljena. Zapleti s parado so se začeli že nekaj dni prej, ko so paradni teden otvorili s prikazom kanadskega dokumentarnega filma *Beyond Gays: The Politics of Pride*. Projekcijo filma so prekinili homofobični demonstranti, ki so udeležencem projekcije grozili z bombo. Policija je sicer aretirala tudi 18 obritoglavcev. Za

vsak slučaj. Posnetek parade in aretacije si lahko ogledate na naši spletni strani www.narobe.si.

Baltiške prigode

Foto: walkwithpridenow.com

V prestolnici Litve se je po mnogih zapletih in prepovedih 8. maja končno odvila prva baltska parada ponosa, rezultat sodelovanja med nevladnimi organizacijami Litve, Latvije in Estonije. Dogodek je omogočila šele sodba vrhovnega sodišča, ki je menilo, da mora Litva v skladu z Evropsko konvencijo o človekovih pravicah omogočiti miroljubna javna zborovanja in je zavrnilo argument višjega sodišča, da se parado prepove zaradi varnostnih razlogov. Parade v Vilniusu se je udeležilo okoli 400 ljudi, varovalo pa na stotine policistov, ki so morali zadrževati več kot 1000 protestnikov in nasprotnikov parade. Ti so razkazovali velike križe in homofobične transparente ter udeležence in udeležence parade obmetavali z žaljivkam ter kamenjem, zaradi česar je morala policija uporabiti celo solzivec. Dogodka so se udeležili tudi tuji diplomati in predstavniki Evropskega parlamenta, pridržanih pa je bilo 12 protestnikov. Pestro, ni kaj.

O škofinjah, škofkah in škoficah

Da stvari ne bi bile preveč rožnate, so zopet poskrbeli tudi verski voditelji, tokrat anglikanski. Ameriška episkopalna cerkev v Los Angelesu je na mesto škofinje izvolila 55-letno Mary Glasspool, ki je tako prva istospolno usmerjena škofinja v zgodovini te cerkve. Episkopalna cerkev je za škofa prvič izvolila odkritega homoseksualca že leta 2003, in sicer Gena Robinsona. Izvolitev je pretresla cerkev, ki je za nekaj časa sprejela moratorij na imenovanje istospolno usmerjenih na tako visoke položaje, vendar ga je letos poleti odpravila. Škofinja je v Los Angelesu dobila 153 glasov duhovnikov in 203 glasov laikov, sedaj pa se začinja nekaj mesecev trajajoči proces potrditve v drugih škofijah. Poleg nje je bila za pomožno škofinjo izvoljena še 53-letna Diane Jardine Bruce in tako ima ta škofija prvič na čelu dve ženski. Na izvolitev Mary Glasspool se je ostro odzval poglavar anglikanske cerkve Rowan Williams, ki je sporočil, da izvolitev postavlja resna vprašanja, ne le glede episkopalne cerkve in njenega položaja v an-

glikanski skupnosti, ampak tudi glede same skupnosti. Williams je pozval druge episkopalne škofije, naj to izvolitev zavrnejo. Naj spomnimo, da Mary Glasspool že od leta 1988 odkrito živi s svojo partnerko, medtem ko je anglikansko cerkev ustanovil angleški kralj Henrik VIII., da se je lahko ločil od svoje žene, ljubici Anne Boleyn pa so sledile še štiri, od katerih je dal dve obglaviti. Kakšna so že tista resna vprašanja o skupnosti?

Homofobična ministrica za enake možnosti

Po neprepričljivi zmagi in oblikovanju prve povojne koalicije z liberalnimi demokrati je David Cameron že pokazal svoje prave barve. Na mesto ministrice za ženske zadeve in enake možnosti je imenoval Thereso May, ki ima za seboj kar nekaj neuspešnih poskusov uveljavljanja načela enakih možnosti. Tako je med drugim glasovala proti izenačitvi starostne meje za heteroseksualne in homoseksualne spolne odnose, proti pravici istospolnih parov do posvojitve, proti zakonu, ki bi omogočil lezbijkam umetno oploditev, vzdržala pa se je med glasovanjem o pravici transseksualcev, da uradno spremenijo svoj spol. Na internetu lahko najdete peticijo, v kateri podpisniki pozivajo k njeni razrešitvi s položaja. Le upamo lahko, da se nova britanska vlada ne bo spravila nad LGBT-pravice, ki so bile pridobljene v času prej-

šnje vlade in veljajo za vzor preostali Evropi.

»Welcome« geji in lezbijke...

Queer Zagreb je v sodelovanju z zagrebškim Turističnim združenjem izdal vodič, ki Zagreb predstavlja kot gejem in lezbijkam prijazno mesto. Rožnate kune so očitno zavohali tudi v širšem turističnem sektorju, saj naj bi po nekaterih ocenah hrvaško prestolnico vsako leto obiskalo okoli 30.000 gejev in lezbijk. Vodič predstavlja 37 prijaznih točk za geje in lezbijke v Zagrebu in bo na voljo v turističnih birojih in hotelih. Kot poroča *Jutranji list* bodo istospolno usmerjeni turisti na ta način izvedeli, »v kateri lokal oditi na pijačo, v katerih klubih plesati, v katerih hotelih in apartmajih spati, katerega festivala ali zabave se udeležiti, v katerem frizerskem salonu se urediti in celo s katerim taksijem se voziti«. Avtorji vodiča turiste sicer posebej opozarjajo na to, da Zagrebčani še niso pripravljeni na podobe dveh moških, ki se poljubljata. Le kdo bi si mislil.

...in »fuck you« homofobi

Skladba Lily Allen »Fuck You« je doživela še eno video preobrazbo, tokrat prav blizu nas. Pred kamero so se postavili geji in lezbijke iz Hrvaške in homofobom ob Svetovnem dnevu boja proti homofobiji dvignili sredinec na roki. Rezultat je simpatičen in zgovoren video, ki ga najdete na spletnem portalu YouTube (Lilly Allen – Zagreb Pride Collaboration 2010). Zdaj le še nestrpno čakamo, da se bo kdo opogumil in posnel slovensko verzijo.

Portugalska uzakonila istospolne poroke

Maja je portugalski predsednik Anibal Cavaco Silva ratificiral zakon, ki istospolnim parom na Portugalskem podeljuje pravico do poroke. Zakon je portugalski parlament sprejel že januarja, predse-

dnik pa ga najprej poslal v presojo ustavnemu sodišču. To je ugotovilo, da zakon o istospolnih porokah ni v nasprotju z ustavo, zato ga je slednjič le podpisal in s tem dokončno potrdil.

Portugalska je tako šesta država v Evropi, ki za istospolne pare ni uvedla posebnega instituta, pač pa institut poroke. Za razliko od preostalih petih držav – Nizozemske, Belgije, Španije, Norveške in Švedske, kjer so dovoljene tudi posvojitve – portugalska zakonodaja tega ne omogoča. Bo sedma država na tem zemljevidu Slovenija?

NOVICE OD TAM UREJA
ANAMARIJA ŠPORČIČ – JANIS.

zdrav
splet

... kjer je drugačnost
urednota.

Analno zdravje, testiranja,
kirurgija, estetika.

Cesta v Mestni log 55, Ljubljana (040 431 070)
Lackova cesta 54, Maribor (02 614 44 77)

www.zdravsplet.si

ANAMARIJA ŠPORČIČ

TRANS... FORMACIJE – 1. DEL

Transsvet nam vedno znova povzroča lingvistične glavobole, saj posamezne besede vsak razume po svoje in zato prihaja do mnogih nesporazumov. Kategorizacija moških v krilih naj bi sicer potekala nekako takole: **travestiti** oz. **kraljice preobleke** (**drag queens**) se v ženske preoblačijo le za odrske nastope, medtem ko se **transvestiti** lišpajo in visokopetkajo tudi v zasebnem življenju. Spet drugi trdijo, da je delitev ravno obratna in da so transvestiti predvsem heteroseksualci, **crossdressing** oz. oblačenje v slogu svojemu nasprotnega spola za namene nastopanja pa je rezerviran za geje in lezbijke. V angleščini se za mlade strejte, ki nastopajo v ženskih vlogah, uporablja tudi izraz **dragette**, ki je bržkone kriv za nastanek slovenske **dregice**. Za travestite, transvestite in transeksualce se pogosto uporabljajo skupne okrajšave **trans**, **transa** in **transič**, ki so lahko tako ljubkovalni kot tudi žaljivi izrazi. V slovenskem prostoru se je po zmagi Sester na EMI v tem kontekstu uveljavil izraz **sestra**, ki se v angleško govorečih okoljih uporablja kot sinonim za geja. Neredko naletimo tudi na posmehljivo poimenovanje **ona-on** in žaljivo uporabo zaimkov srednjega spola (**ono**, **tisto**). Potem so tu seveda še **predoperativni** in **postoperativni** (v ang. skrajšano v **pre-op** in **post-op**) **transeksualci** in **transeksualke**, ki so v fazi pred operacijsko spremembo spola oziroma so takšno operacijo že prestali. Potek spremembe označujemo z angleškimi kraticami **FTM** (female to male) za ženske, ki postanejo moški, in **MTF** (male to female) za moške, ki postanejo ženske. Tudi v slovenskem pogovornem jeziku na LGBT-sceni tako govorimo o **ftmjih** in **mtfjih**, pri čemer prve tri črke izgovorimo vsako posebej in ne kot soglasniški sklop. Slovenski LGBT-slang nudi precej boren izviren izbor besed na transpodročju in večinoma ne ločuje med posameznimi stopnjami preobrazbe v nasprotni spol. Zato pa nam vsevedni SSKJ ponudi nekaj zanimivih poimenovanj v zvezi z **androginstjo** in **hermafrodit**, od **dvospolnika** do **spoloverca**, kar je menda belokranjski izraz, ponazorjen s primerom »ta petelin je spoloverec«. Kot nas podučijo, pa lahko pridevnik **hermafrodit** uporabimo tudi slabšalno, recimo v stavku »Narednik je vpil s hermafroditkim glasom«. Nekdo od sestavljalcev te eminentne publikacije ima očitno zanimive spomine na JLA.

Foto: Borut Krajnc

MITJA BLAŽIČ

DOPISNI INTERVJU S PREDSEDNIKOM REPUBLIKE DR. DANILOM TÜRKOM

Dozorevamo za strpnost, čeprav prepočasi

Prvi predsednik republike Milan Kučan je v devetdesetih letih prejšnjega stoletja zavrnil intervju za LGBT-revijo Revolver, češ da je, kot je sporočila njegova predstavnica za medije, homoseksualnost »preveč obrobna tema, preveč specifična, da bi se predsednik z njo ukvarjal«. Nič več sreče nismo imeli z drugim predsednikom, dr. Janezom Drnovškom. Ta je v Jani novembra 2006 bralki, ki jo je zmotila suverenost dveh homoseksualnih sosedov povedal, da »javno in velikokrat že demonstrativno razkazovanje drugačne spolne usmerjenosti lahko upravičeno moti druge ljudi. Naj živi vsak zase in spolnost obdrži v sferi zasebnosti. Naj z njo ne obremenjuje drugih in naj je ne razkazuje po nepotrebnem.« Tretji slovenski predsednik, dr. Danilo Türk, je na intervju pristal. Nastajal je dopisno med marcem in junijem 2010.

Nov predlog Družinskega zakonika je v slovenski javnosti sprožil burno razpravo, predvsem so se kopija lomila pri vprašanju družin. Nov zakonik namreč družino definira kot življenjsko skupnost otroka z enim ali obema od staršev ali z drugo odraslo osebo in tako socialnemu starševstvu podeljuje enak status pred zakonom kot biološkemu starševstvu. Ali menite, da bo razširitev definicije družine z biološke na socialno sfero razvrednotila tradicionalno družino ali bo, nasprotno, raznolikim družinskim oblikam, ki obstajajo, omogočila lažjo skrb in varstvo otrok?

Menim, da je prav, da smo po 30-ih letih uredili družinsko področje z novim zakonikom in da je upravičeno in smiselno, da so v zakoniku na prvem mestu postavljeni interesi otroka. Sam sicer menim, da je za večino otrok najboljše okolje družina, ki jo sestavljajo mati, oče in otroci, torej tradicionalna družina. Tradicionalna družina, kadar je funkcionalna, je tudi za otroka praviloma idealna družina. Novi družinski zakonik pa se nanaša tudi na primere, ko je v najboljšem interesu otroka posvojitve, pod določenimi pogoji, v družinah staršev istospolnih partnerjev. Predlog družinskega zakonika v tej točki razumem na ta način in se mi zdi ta rešitev sprejemljiva. Gre za dopustno izjemo v korist otroka, saj ureja pravice otrok, ki ne živijo v tradicionalnih družinah. Takšni otroci pa so v Sloveniji tudi dejstvo. Če imamo resnično v očeh interese in pravice otrok, potem ne moremo najti opravičila, da bi bili otroci za karkoli prikrajšani samo zaradi oblike družine, v kateri živijo, ali zaradi katerekoli osebne okoliščine njihovih staršev. Potrebno je tudi poudariti, da predlog družinskega zakonika ni usmerjen proti tradicionalni družini, kot lahko včasih slišimo. V primerjavi z dosedanjimi zakonodajami ji ničesar ne jemlje in dejstvo, da omogoča pravice tudi drugim, ne more biti razlog za skrb. K temu pa želim dodati še eno misel. V tradicionalno družino moramo verjeti. Verjeti moramo v njeno trdnost in v njeno prihodnost. Nenazadnje se v družbi ne pojavlja zato, ker jo določa zakon, ampak zato, ker ljudje tako želijo. Tako je bilo v preteklosti in tako bo tudi vnaprej. V naši ureditvi je veliko rešitev, ki so zasnovane na načelu tradicionalne družine in to družino krepijo. Materinski in očetovski dopust sta najbolj izrazita primera.

Ko razmišljate o možnosti, da bi se lahko tudi istospolni pari postavili v vrsto za posvojitvev otroka, govorite o »dopustni izjemi« in »določenih pogojih«. Kako naj to razumemo?

Rad bi poudaril, da pri posvojitvi otroka ne gre za pravico posvojiteljev, ampak za pravice in interese otroka. Novi družinski zakonik bo sicer omogočil istospolno usmerjenim parom, tako kot tudi vsem parom, ki živijo v zunajzakonski skupnosti, da se vključijo v postopek posvojitve. Vendar pa bodo primernost posameznih skupnosti na vsakem posameznem

primeru še naprej ugotavljali centri za socialno delo, končne odločbe pa bodo izdajala sodišča. Še enkrat bi ponovil, da mora biti presoja o tem v vsakem posameznem primeru opravljena z vidika največjih koristi otroka. Pri posvojitvah gre namreč za to, da se otroku poišče primerne starše oziroma posvojitelje, ne pa obratno.

Istospolni pari se bomo po novem Družinskem zakoniku lahko enakovredno z ostalimi pari in posamezniki postavili v vrsto za posvojitvev otroka. V medijih ste že večkrat podprli možnost posvojitve otroka s strani socialnega starša v istospolni družini. Kaj vas je navedlo k tej odločitvi?

Izhajam iz dejstva, da je želja po starševstvu privedla do tega, da v Sloveniji že imamo pare istega spola, od katerih je vsaj eden od partnerjev ali partnerk tudi starš. V primeru, da otrok živi v takšni partnerski skupnosti, bi bilo prav, da ima tudi nebiološki starš pravice in dolžnosti glede otroka, ki živi s partnerjema v družini, saj bo le tako otrok lahko uveljavljal nekatere pravice, kot so pravica do dedovanja ali socialne pravice. S pravicami in dolžnostmi staršev bo do pravic in koristi prišel tudi otrok, to pa bi moralo biti v našem glavnem interesu. Kar pa se posvojitve tiče, sam osebno menim, da bi bilo smiselno otroku ponuditi možnost odraščanja v večinski družinski obliki, to je v družini očeta in matere. Vendar pa te odločitve ne bodo sprejete na podlagi naših pogledov in stališč, ki so gotovo v demokratični družbi različni, pač pa bo o njih odločalo neodvisno sodišče in strokovnjaki na področju posvojitve, ki bodo presodili, kaj je v posameznem primeru v najboljšem interesu otroka. Na tem mestu je potrebno izpostaviti tudi to, da je že po sedanjih ureditvah za posvojitvev mla-doletne osebe, če je starejša od deset let, potrebno pridobiti njeno soglasje.

Zakonska zveza je življenjska skupnost dveh oseb, piše v novem zakoniku, in tudi za zunajzakonsko skupnost pravi, da je dalj časa trajajoča življenjska skupnost dveh oseb. Tako bomo tudi istospolni pari po novi družinski zakonodaji lahko sklepali zakonske zveze in živeli v zunajzakonskih skupnostih in bomo po skoraj dvajsetih letih prizadevanj uživali vse pravice in dolžnosti teh življenjskih skupnosti. Podpirate zakonske in zunajzakonske zveze istospolnih parov?

Podpiram predvsem idejo strpnosti in enakopravnosti ter napore, da se ta uresničuje tudi v vsakdanjem življenju. Odločitev za zvezo dveh oseb mora predvsem biti svobodna. Ena od glavnih vsebin partnerstev pa je, da se posamezniki v teh zvezah podpirajo med seboj in za to prevzamejo nenazadnje tudi odgovornost. Menim, da je treba posameznike, ki so pripravljeni prevzeti odgovornost za drugo odraslo, polnoletno in samostojno osebo na podlagi enakopravnega in svobodnega pristanka, obravnavati s polnim občutkom za enakopravnost, s tem pa mora biti skladna tudi pravna ureditev.

Kako razumete tako intenziven odpor nasprotnikov Družinskega zakonika, da bi udeležili 14. člen ustave, ki pravi, da so v Sloveniji vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj ali katerokoli drugo osebno okoliščino ter da smo pri nas vsi pred zakonom enaki?

Odpor je do neke mere razumljiv, posebej upošteva tradicije in zgodovino, vendar je vprašanje, ali je upravičen. Razumljiv je zato, ker se ljudje bojijo drugačnosti. V zgodovini je bila istospolna usmerjenost dolga leta stigmatizirana in kriminalizirana. Totalitarni režimi so imeli vedno problem s posameznikovo drugačnostjo. V zgodovini poznamo primere, npr. v Stalinovi Sovjetski zvezi in Hitlerjevi Nemčiji, ko je bila homoseksualnost kriminalizirana, ljudje, ki so jih za takšne označili, pa so bili žrtve koncentracijskih taborišč ali gulagov. Nenazadnje je tudi Svetovna zdravstvena organizacija šele leta 1991 dokončno pojasnila, da homoseksualnost ni bolezen. Preden zgodovinski način odnosov preneha determinirati naše razumevanje drugačnosti, poteče nekaj časa. Tako moramo biti na nek način potrpežljivi, ko poskušamo v slovenskem prostoru ustvarjati ozračje strpnosti in sožitja različnih življenjskih oblik.

Kako komentirate, da se je v nasprotovanje novemu Družinskemu zakoniku tako organizirano vključila predvsem katoliška cerkev skupaj s slovensko desnico?

To ni nič nepričakovanega, saj je papež v javnem sporočilu pozval desničarske politike, naj se povsod po Evropi zoperstavljajo zakonodaji, ki bi omogočila enake pravice parom istega spola tudi v družinskih oblikah. Cerkev ima tako kot vsi v tej družbi pravico do svojih stališč o tem, kako naj bi izgledalo družinsko življenje. Ta stališča, ki so znano tradicionalistična, seveda v tem pogledu ne vključujejo vseh dejanskih oblik družine v sodobni družbi. Ne bi bilo primerno, če bi kot predsednik republike komentiral motive sodelovanja različ-

nih verskih skupnosti ali političnih strank. Politične stranke imajo pravico iskati svoje zaveznike povsod. Odgovornost religioznih institucij pa je v tem, da so pazljive, do katere mere se v sekularni državi vključujejo v politične debate.

Kako ocenjujete položaj istospolno usmerjenih državljank in državljanov pri nas: sodimo med enake pred zakonom ali država ta segment prebivalstva sistemsko, torej z zakonodajo, diskriminira? Nenazadnje gre za od 3 do 10 odstotkov prebivalstva, to pa je od 60.000 do 200.000 ljudi.

Ustavno sodišče je v lanskim odločitvi ugotovilo, da so partnerji registriranih istospolnih skupnosti z vidika pravice do dedovanja po umrlem partnerju neenakopravni z zakonci. Poudarilo je, da za tovrstno razlikovanje na podlagi spolne usmerjenosti ni ustavno dopustnega razloga. O problemih neenakopravnosti že vrsto let opozarjajo tudi slovenske nevladne organizacije. V demokratični državi je odpravljanje neenakopravnosti proces, ki traja, nenazadnje ta proces poteka po vseh evropskih državah. Vemo, da obstajajo države, ki so postorile na tem področju že zelo veliko, in so tiste, ki na tem še delajo. Dolgoročno bo v skupni evropski pravni ureditvi verjetno prišlo do nekakšnega izenačenja, saj si ne moremo predstavljati, da bi nekatere človekove pravice v eni državi priznavali, v drugi pa ne. Za naš prostor je bistveno, da si ves čas prizadevamo, da razumemo različne življenjske okoliščine in razloge za neenakopravnost ter se v okviru demokratičnih mehanizmov stalno trudimo to neenakopravnost odpravljati, ne glede na to, katere okoliščine so bile razlog za krivice.

Kaj svetujete istospolno usmerjenim državljankam in državljanom, kaj naj storimo, ko naletimo na uzakonjeno diskriminacijo, ko so nam nekatere temeljne npr. socialne pravice kršene zgolj zaradi spolne usmerjenosti oziroma ko naletimo na različne oblike diskriminacije?

V pravni državi obstajajo različne poti. Posamezniki so se že obrnili na sodišča, posamezniki se poslužujejo tudi demokratičnih institucij. Tukaj so sodišča, tukaj so različna ministristva, varuhinja človekovih pravic in nenazadnje tudi nekatere nevladne organizacije, ki beležijo primere diskriminacije. Državljanom priporočam, da se obračajo, poleg ostalih demokratičnih institucij, tudi na njih. Civilna družba je pomemben del demokracije.

Nekdanji predsednik dr. Janez Drnovšek je v reviji Jana novembra 2006 bralki, gospe Janji, ki ga je spraševala, kaj naj stori, ker jo motita dva homoseksualna soseda, ki svoje spolne usmerjenosti ne skrivata, ampak jo odprto živita tudi v javnosti, in sicer s poljubljajem in z držanjem za roke odgovoril, da istospolno usmerjeni javno in velikokrat že demonstrativno razkazujemo drugačno spolno usmerjenost, kar lahko upravičeno moti druge ljudi. Naj živi vsak zase in spolnost obdrži v sferi zasebnosti, je bralki takrat še svetoval dr. Drnovšek in zaključil, naj z njo ne obremenjujemo drugih in naj je ne razkazujemo po nepotrebnem. Kako bi vi odgovorili gospe Janji?

Mislím, da je odgovor na to vprašanje pravzaprav še najbolj stvar odnosa, ki ga zavzame človek kot posameznik. Ljudje smo v načinu, kako izražamo svojo naklonjenost našim najbližjim, različni – nekateri bolj zadržani, nekateri pa precej odkriti. Takšno vedenje nas lahko vznemiri, lahko nas celo razburi, vendar nimamo pravice, da bi na podlagi teh naših, sicer upravičenih in legitimnih občutkov reagirali na način, da bi posegli v svobodo drugih posameznikov, v kolikor ta svoboda ne ogroža naše lastne svobode. Kakorkoli nas moti poljubljanje drugih oseb v javnosti, pa naj gre za isto- ali različnospolne pare, nimamo pravice tega prepovedovati. Seveda imamo pravico izraziti svoje nasprotovanje, moramo pa biti pri načinu izražanja teh svojih občutkov previdni in obzirni. Prav pa bi bilo, da bi bili do svoje okolice obzirni tudi pari, ki si v javnosti izražajo medsebojno naklonjenost.

Kako komentirate dejstvo, da javne osebnosti pri nas zelo suvereno izražajo svojo heteroseksualno spolno usmerjenost, da suvereno na javne prireditve prihajajo s soprogami in soprogi, partnerkami in partnerji, da v intervjujih sproščeno govorijo o družinskem življenju, nimamo pa niti enega istospolno usmerjenega politika ali političarke, mnenjske voditeljce ali voditelja, skratka javne osebnosti, ki bi v javnosti nastopala na enako suveren način?

Če je temu tako, kakor pravite, bi težko sodil o razlogih za to. Obiskovanje javnih prireditev s soprogami ali soprogi je del naše kulture in ima dolgo tradicijo. Tudi drugod po svetu ni bistveno drugače. Medijska obravnava družinskih razmer pa je nekaj drugega. Videti je, da so ljudje na Slovenskem glede tega zadržani.

Večina delujočih ljudi v javnem življenju ne izpostavlja svojega zasebnega življenja. Medijska radovednost za to pa je novejši pojav, ki ne pomeni, da se družba izboljšuje.

Koliko časa bo moralo po vašem prepričanju še miniti, da bodo vsi državljanke in državljani pri nas dejansko enakopravni. Ali menite, da obstaja resna politična volja in dovolj vsestranskih prizadevanj, da bi dosegli takšno stanje?

Za dejansko enakopravnost si je treba v demokratični družbi prizadevati stalno. Popolnoma verjetno ne bo nikoli dosežena, vendar pa to ne pomeni, da ni pomembno vsak dan usmerjati energije v demokratične procese, v pravno državo in v javne razprave o teh vprašanih. Verjamem, da smo v Sloveniji v preteklih letih storili veliko za to, da so različne manjšine postale prepoznane, njihovi pripadniki pa enako upravičeni do pravic kakor večina. Mislim, da je to prava pot in da premoremo dovolj poguma, da bomo v tej smeri nadaljevali. Verjamem, da prihaja čas, ko bo naša družba krepila strpnost in sožitje ter gradila institucije, ki bodo to strpnost in sožitje zagotavljale, ter s tem vedno bolj postajala družba, kjer so človekove pravice resnična vrednota.

Povprečnemu slovenskemu novinarju je danes povem jasno, da v format pro et contra ne bo postavil nacistov in Judov in se z njimi pogovarjal o vprašanih holokavsta in človekovih pravic manjšin, v takem formatu pa vedno znova pristanejo izbrisani, homoseksualci, Romi in podobne skupine, ki so jim kršene človekove pravice. Kako to razumete?

Najprej, upoštevajte, da je holokavst kategorija zase. Nacisti so izvedli najhujši genocid v zgodovini, holokavst, v katerem so umrli milijoni Judov. Vaše vprašanje pa odpira tudi temeljne razsežnosti svobode izražanja. Mediji so v demokratični družbi predvsem svobodni. Vendar pa ta svoboda prinaša tudi odgovornost. Včasih se zdi, kot da na račun svobode pozabimo na odgovornost. Čeprav so meje med običajnim in sovražnim govorom, ki lahko v nekaterih formatih privzame obliko pozivanja k sovraštvu, včasih zelo nejasne, pa se moramo zavedati, da je pozivanje k sovraštvu tudi kaznivo in da se tukaj pravica do svobodnega govora konča. Ker meje niso jasne, imajo mediji veliko odgovornost, da zaznajo tiste oblike govora, ki bi potencialno lahko šle čez mejo pozivanja k sovraštvu. Nasprotna stališča so legitimna, vendar obstajajo bolj in manj primerni načini za njihovo izražanje. Nasprotovanje je možno izraziti tudi brez sovražnega govora.

Družba, v kateri živimo, je tudi medijsko konstruirana in medijski voditelji se morajo zavedati pomena njihovih odločitev o tem, kakšne

izjave bodo predstavili javnosti in na kakšen način bodo organizirali demokratični dialog. Popuščanje medija vedno bolj skrajnim stališčem ni znak dobrega novinarstva. Mediji so tukaj odgovorni, da vsako debato, ki jo organizirajo, vodijo korektno in so še posebej pazljivi, da z njo ne zbudajo različnih nestrpnosti. Zaradi vpliva, ki ga imajo, so k temu zavezani. Ni problem stališče posameznika, problem je, če nek medijski aparat sodeluje v pripisovanju veljave temu stališču in če ga ne zna označiti v vsej njegovi destruktivni razsežnosti.

V svojem govoru na spominski slovesnosti v spomin na nanoško bitko in dan upora proti okupatorju ste povedali, da nas morajo skrbeti pojavi, ki jih vidimo, pojavi nasilja in homofobije, ki poskušajo prikriti svoje početje za domoljubno retoriko. »Nasilje ni domoljubno! Sovražni govor in hujskanje zoper drugačne ni domoljubje!« ste dejali. Zdi se, da se je zaradi mlačnega odziva na različne oblike sovražnega govora, nestrpnosti in diskriminacije s strani političnega vrha, ki je s tem takšno početje legitimiral, zaradi zaostrenih socialnih razmer, ki so posledica gospodarske krize ... družbena klima radikalizirala. Vse pogosteje ljudje iščejo sovražnike v manjšinah, vse več je ekstremnih desničarskih skupin, ki pod krinko domoljubja širijo nacionalistične, ksenofobične, rasistične, homofobične, antisemitske, nestrpne in ostale sovražne ideje. Pravega organiziranega nasprotovanja tovrstnim trendom pa ni zaznati. Opažate tudi vi tovrstna gibanja znotraj družbe in kaj bi morali storiti, da bi se družba premaknila v smer sožitja?

Kakor sem tudi sam že obsodil pojave nasilja v preteklosti, moram poudariti, da tudi danes obsojam vsakršno obliko nasilja, posebej organiziranega nasilja, utemeljenega v sovraštvu, ki je v Sloveniji tudi prepovedano. Obsojam tudi sovražni govor, ščuvanje k nasilju pa je razlog za kazenski pregon. Zgodovina nas uči, da moramo vsakršne oblike radikalizma, ki se utemeljujejo v nasilju, zavračati in da jih mora država jemati resno, saj lahko zelo hitro pomenijo nevarnost za vso družbo. Zavezani smo k miroljubni in vključujoči družbi, zato moramo biti pozorni na vse pojave, ki takšno družbo potencialno ogrožajo. Velik pomen pri tem ima izobraževanje, ki mora ljudem razložiti, zakaj so nestrpna stališča nevarna in kako lahko zelo hitro vodijo k nasilnim dejanjem. Posebno vlogo pa imate tudi vsi predstavniki medijev, ki lahko javnost opozarjate na te probleme.

Zgodilo se je pred ...

5. leti

22. junija 2005 je bil v parlamentu potrjen Zakon o registraciji istospolnih partnerskih zvez. Zakon, ki ga je pripravila Janševa vlada, je sprožil nezadovoljstvo v glbt-skupnosti, saj je diskriminatoren tako na pravnem kot simbolnem nivoju. V Sloveniji se je do sedaj registriralo manj kot 30 istospolnih parov.

10. leti

Junija 2000 je parlamentarni Odbor za zdravstvo, delo, družino in socialno politiko obravnaval predlog Zakona o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo. Jože Trontelj (zdajšnji predsednik SAZU) je nasprotoval možnosti oploditve samskih žensk, ker bi tako nastale »nepopolne družine« (tudi zdaj je oster nasprotnik novega Družinskega zakonika). V ozadju teh skrbi je seveda bojazen, da bi bila umetna oploditev na voljo tudi lezbijkam. Sledil je referendum, na katerem je večina manjšini (samskim ženskam) vzela pravico do umetne oploditve.

15. leti

Konec avgusta 1995 je v Ljubljani potekal mednarodni posvet o homoseksualnosti, ki ga je otvoril tedanji podpredsednik državnega zbora Lev Kreft.

20. leti

23. junija 1990 je ustanovljen Roza klub, samostojno politično združenje za preprečevanje in odpravljanje diskriminacije zaradi spolne usmerjenosti. Roza klub je jeseni tega leta izdal Pobudo proti diskriminaciji, v kateri je opozoril, da so homoseksualni državljani in državljanke v Sloveniji državljani drugega razreda. Decembra Roza klub začne izdajati tudi revijo Revolver.

MIHAEL TOPOLOVEC

NEO- NACISTIČNA GIBANJA: odraz institucionalnega nasilja

»Skrbi me, da so te skupine, ki so bile prej anonimne in smo jih videvali le na stadionih, ko so se priključile buliganom ali pa navijačem, ali pa zdaj, ko smo jih videli na dan državnosti, kako marširajo od Maistrovega spomenika na Kongresni trg, že prerasle fazo skrivanja in ilegalnega delovanja« (Mladina, št. 26, l. 2009) je medijsko pogosto povzeta izjava sociologinje dr. Marte Gregorčič o vse večji prisotnosti neonacističnih skupin znotraj slovenskega prostora, o njihovi

vse močnejši organiziranosti ter politični angažiranosti. Pri tej zaskrbljenosti znanstvene stroke, ki v zadnjem času pridobiva vse večjo pozornost javnosti, nikakor ne gre za nepotrebno ustvarjanje moralne panike (kar je sicer že uveljavljen način delovanja slovenskih medijev in politike), saj konkretnih dokazov za skrb ne manjka. Spomnimo se le nekaterih aktualnejših: vdor skupine neonacistov na okroglo mizo z naslovom »Sovražni govor, nacionalizem in neofašizem v Sloveniji«, ki je aprila 2009 potekala na Filozofski fakulteti v Ljubljani, neonacistični napad na večer gejevske in lezbične poezije, ki se je ob lanskem dnevu državnosti odvijal v Cafeju Open, shod, ki so ga organizirale neonacistične skupine, in je marca letos pod geslom »Mladi proti represiji« potekal pred Okrožnim sodiščem v Ljubljani za podporo obsojenim napada na Cafe Open, verbalno in fizično zastraševanje študentov ob predstavljanju časopisa Avtonomija letos aprila

pred Filozofsko fakulteto v Ljubljani. Problem je torej tukaj, med nami, in je še kako živ, če se poigramo z besedami iz naslova antifašističnega dne »Tu je vse živo«, ki ga je v mesecu maju organizirala Fakulteta za družbene vede. Kljub nekoliko večji vidnosti, ki je rezultat vse pogostejših ekscesov nasilja, pa razumevanje pojava neonacizma ter pisanje o njem ni nič manj problematično početje. Na kakršenkoli način se lotimo obravnave pojava neonacističnih skupin, nam zelo hitro grozi zdrs v diskurz psihologizacije mladostniške delinkvence, ki zgolj na način črne kronike obsojajoče opisuje posamezne izgrede nasilja, ki jih zagrešijo problematične skupine posameznikov. To pa ne pripomore k boljšemu razumevanju ali celo odpravi problema, ampak pogosto zgolj še okrepi 'nasprotno' stran, na kar v kontekstu neodgovorne novinarske obravnave neonacizma opozarja tudi dr. Marta Gregorčič:

»[...] to je glavni motor reproduciranja vedno novih mladih generacij, ki so izobčenci svoje družbe in potem pač vstopijo v takšne skrajne variante kot so nacionalsocialistične skupine.«¹ Ker se pričujoč članek temu želi izogniti, bo pogled na tematiko širši in v neskladju s prvotno idejo. Začeten namen je bil namreč predstavitev slovenskih neonacističnih skupin in osvetlitev njihovega odnosa do slovenske glbt-populacije. Vsega tega se bo članek dotaknil le na posreden način, saj izolirana predstavitev neonacističnih skupin ne daje nobenih osnov za konstruktivno razmišljanje o problemu,

¹ Vse izjave, vključene v tekst, so povzete po predavanjih, ki so potekala v okviru antifašističnega dne »Tu je vse živo« 18. maja 2010 na Fakulteti za družbene vede. Izjave so bile del predavanj dr. Marte Gregorčič z naslovom »Neonacistična gibanja in skupine v 80. in 90. letih«, dr. Barbare Rajgelj »Pravo in neonacizem – med svobodo izražanja in svobodo govora« ter dr. Andreja Kurnika »Migrantska politika«.

medtem ko je njihov odnos do slovenske glbt-populacije pričakovano poln izključevanja in konfliktnosti. Za razliko od neproduktivnega opisovanja neonacističnega sovraštva do homoseksualnosti, bo ta članek poskušal osvetliti vzroke, ki so botrovali k vzponu neonacizma, njegova inherentna značilnost pa je tudi homofobija. Kljub temu pa je vključitev nekaterih opisnih podatkov nujno potrebna zavoljo lažjega razumevanja – začeni z zgodovino skinheadovske subkulture.

OD NASILJA DELAVSKE MLADINE DO NEONACISTIČNE POLITIZACIJE

Skinheadovska subkultura se je oblikovala leta 1969 kot reakcija delavske mladine na družbeno-politične razmere takratne Anglije in v svojih temeljih ne izhaja iz nacistične ideologije, katere glavna značilnost je antisemitizem in rasizem. Uporniške grupacije mladih so skozi neorganizirano nasilje nad priseljenci ter nad vsemi ostalimi drugačnimi posamezniki, med katere so spadali tudi homoseksualci, izražale frustracijo delavskega

vsakdana ter lastno željo po pripadanju angleškemu narodu. Izoblikovale so se kot produkt treh različnih kulturno-stilskih izrazov delavske povojne mladine – t.i. »teddy boysov«, »modov« oz. modernistov ter jamajških priseljencev, imenovanih »rudy boys«, ki so v subkulturo vnesli »ska« glasbo, ki pod zahodnjaško preoblikovano glasbeno obliko »oi« punka postane temeljni identifikacijski element mladih skinov. Prvotno rasno in kulturno raznolika združenja mladih se začnejo homogenizirati pod vplivom nacistične ideologije leta 1972, ko postanejo del politične manipulacije britanske Nacionalne fronte, politične stranke, ki je nasilje skinheadov pričela organizirano izrabljati zaradi krepitve lastne protiimigrantske politike. Do dokončnega izoblikovanja problematičnega vidika skinheadovske subkulture, ki ga danes povečini uvrščamo pod pojem neonacizma, pa pride z angleškim glasbenikom Ianom Stuartom, voditeljem glasbene skupine »Screwdriver« in ustanoviteljem vodilne neonacistične organizacije »Blood&Honour«, ki razvije izrazito nacistično različico »oi« punka, imenovano R.A.C. (»Rock Against Communism«). Na pomembno vlogo glasbenih besedil, ki so nosilci t.i. »white power« ideologije, opozarja tudi dr. Marta Gregorčič: »Za nastanek subkulture skinheadov, zlasti pa njihovega rasizma, so najbolj zaslužni glasba, razvoj glasbe in pa mediji.

Nacionalsocialistični skinheadi danes ne bi obstajali brez 'white power' glasbe, ki se je razvila v začetku 80-ih let«. Skinheadovska subkultura slovenski prostor doseže s 15-letnim zamikom, ko v kontekstu nekdanje Jugoslavije pri svojem postopnem razvoju posnema angleški original. Začetnim nacionalističnim skupinam mladih v sredini 80-ih let so sledili že nacistično usmerjeni podmladki za časa oblikovanja samostojne države, njihovo sovraštvo so pogosto spodbujale nekatere desničarske stranke (npr. Jelinčičeva Slovenska nacionalna stranka in Poljšakova Slovenska domoljubna stranka) ter mediji.

ŠIRŠI KONTEKST: VZPON RADIKALNE DESNICE

Iz primerjave opisov tako angleške kot slovenske različice zgodovinskega razvoja skinheadovske subkulture lahko izluščimo sklep, da je neonacistična oblika skinheadovstva rezultat kompleksnih družbenih vplivov določenega prostora in časa, ki še dodatno potencirajo negativno psiho-socialno razpoloženje najbolj ranljivega segmenta populacije – mladih – ter da v tem smislu neonacizma ne moremo in ne smemo razumeti kot

izoliranega mikro-sociološkega ali psihološkega pojava. V obeh primerih je opazna politična instrumentalizacija mladostniškega prestopništva, umeščena v krizne družbene razmere – npr. povečane migracije na območje povojne Anglije ali razpadanje jugoslovanskega prostora –, kar ima za rezultat pojav neonacizma. Porast neonacističnih skupin v Sloveniji po letu 2005 pa lahko v tem smislu umestimo v širši evropski trend vzpona desničarskih političnih strank, ki za širjenje nestrpnosti izkoriščajo družbeno in ekonomsko nestabilno obdobje globaliziranega sveta. Pri tem Montserrat Guibernau, angleška politologinja, v tekstu »Migration and the rise of the radical right« (Migracije in vzpon radikalne desnice)² opozarja na značilnosti novih oblik politične desnice, ki obstoječe liberalne demokracije sicer ne poskušajo nadomestiti s fašističnimi oblikami oblasti, ampak jih želijo reformirati v skladu s številnimi ksenofobičnimi, rasističnimi ter homofobičnimi pogledi na družbeno življenje. Vzrok za njihov vzpon pa leži predvsem v povečanju števila imigrantskih delavcev znotraj držav evropskega zahoda, ki evropskemu državljanu v času gospodarske krize predstavljajo podobo sovražnega 'odžiralca' delovnih mest, ter v padcu zaupanja 'mainstreamovski' politiki pri zagotavljanju enakopravnih možnosti znotraj kapitalističnega trga dela. Tako se porast

2 Montserrat Guibernau: "Migration and the rise of the radical right: Social malaise and the failure of mainstream politics" - dostopno prek: <http://www.policy-network.net/publications/publications.aspx?id=3690>

konservativne politične miselnosti znotraj slovenskega prostora odraža predvsem na nivoju javnega in političnega diskurza, ki vse pogosteje pridobiva na značilnostih sovražnega govora – na primer, spomnimo se samo parlamentarnih razprav o Družinskem zakoniku. Na to nevarnost radikalnega desničarskega diskurza v Sloveniji opozarja tudi Marta Gregorčič, ki je s pomočjo Svetovne raziskave vrednot za obdobje 2005–2008 izvedla analizo povezanosti med stopnjo nestrpnosti znotraj posameznih držav in njenim negativnim vplivom na stopnjo

ustvarjalnega življenja njihovih državljanov oz. na njihovo kakovost življenja, zaupanje in ustvarjalno vzgojo otrok.¹ Po izsledkih raziskave se Slovenija po vseh treh indeksih nestrpnosti (etnocentrizem, patriotizem in spolna diskriminacija) uvršča nad evropsko povprečje, pri čemer močno izstopa patriotizem, ki je

¹ Marta Gregorčič: "Dodajmo ščepec domoljubja in pozabimo na ustvarjalno življenje" - dostopno prek: [http://www.umar.gov.si/publikacije/ib_revija/publikacija/zapisi/ib_revija_12010/37/?tx_tnews\[syear\]=2010&cHash=6a1d82515a](http://www.umar.gov.si/publikacije/ib_revija/publikacija/zapisi/ib_revija_12010/37/?tx_tnews[syear]=2010&cHash=6a1d82515a) (UMAR -IB revija 1/2010)

v primerjavi z ostalimi evropskimi državami zelo močno izražen. Večji patriotizem je zabeležen zgolj v Turčiji, Slovenija pa se uvršča celo nad svetovno povprečje.

PRIMER OPEN: MANIFESTACIJA DRUŽBENO SPREJEMLJIVEGA NEONACIZMA

Vrnimo se nazaj k manifestnim oblikam neonacizma, ki z ekscesi fizičnega nasilja nad družbeno marginaliziranimi skupinami ljudmi zakrivajo svojo vpetost v širšo problematiko našega prostora. Lanski napad neonacistične skupine na Cafe Open in s tem na celotno slovensko glbt-skupnost je služil kot sprožilec javne razprave o porastu radikalnih združenj, ki svoja konservativna stališča izražajo s pomočjo nasilja. Vendar nas že bežen pogled na širši javnosti dostopne vsebine spletnih portalov domoljubnih organizacij, kot je na primer »Tu je Slovenija«,

MIHAEL TOPOLOVEC

Pogovor s sociologinjo
dr. Marto Gregorčič

Pod krinko 'domoljubja'

Skinheadovska subkultura ima pestro zgodovino in je v svojih začetkih ločena od neonacistične ideologije, ki poudarja rasizem in antisemitizem. Do te vrste politične radikalizacije pride z izrabo skinheadov s strani radikalnih desnih političnih strank in s pomočjo medijsko-senzacionalističnega predstavljanja teh skupin. V Sloveniji do pojava neonacističnih skinheadov pride v času osamosvajanja države. Zakaj?

V Sloveniji se je subkultura skinheadov, ki je konec osemdesetih nastajala prek punka, rock'n'roll koncertov, v vrstah nogometnih navijaških klubov, v lokalih, prek vseh vrst prekrškov, opirala na nerasistično glasbo. V začetku devetdesetih let je prišla prva *white power* glasba, hkrati so se skinheadi povezali z nekaterimi skrajno desno usmerjenimi političnimi stran-

kami, zlasti Jelinčičevo in Poljšakovo, ter se začeli organizirati kot lokalni gangi, ki so izhajali iz nacionalističnih, rasističnih, nacionalsocialističnih in podobnih ideologij. Z internetom so se lahko konec devetdesetih let že povezovali s tujino, se včlanjevali v tuje sovražne organizacije, tudi v KKK, in pridobivali informacije o neonacističnih skupinah in aktivnostih po Evropi in v ZDA. Prav v tem obdobju so imeli tudi večje možnosti za zaposlovanje, zlasti v varnostnih službah, nekateri poslovneži pa so organizirane gange skinheadov najemali tudi za nelegalne aktivnosti, kjer je bilo potrebno fizično nasilje, kot so izterjave, prisilne izselitve, zastraševanje, uničevanje lastnine in podobno.

Kljub raznolikosti skinheadovskih skupin (od radikalno levičarskih preko apolitičnih do neonacističnih) določene družbene skupine ostajajo njihov konstanten sovražnik in mednje spadajo tudi homoseksualci. Je sploh možno govoriti o kakšni posebni vrsti odnosa, v primerjavi z ostalimi osovražanimi skupinami, ki ga skinhead skupine gojijo do homoseksualnosti?

V devetdesetih letih slovenski nskinheadi niso poznali aktivnosti glbt-gibanja in niso bili organizirani na načine, da bi napadali točno določene cilje, ustanove, skupine ali ljudi. Vse nasilne akcije po ljubljanskih ulicah, na Metelkovi in po klubih so izvajali naključno, ko so srečali posameznike, redkeje skupine, ki so jih zaničevali zaradi fizičnega izgleda – kot je bil recimo napad na temnopoltega predstavnika Amnesty International, pa na člana tuje košarkarske reprezentance, uničenje glasbil uličnim glasbenikom iz Latinske Amerike na Čopovi, pa napad nad afriške študente na Trubarjevi ipd. Večino nasilja so sicer redno vršili na nogometnih tekmah do drugih navijaških klubov, pogosto drug na drugim in v lokalih, kjer so vedno prihajali v

konflikt z obiskovalci. Vedno so govorili proti »pedrom« in »čefurjem«. Svoja prepričanja so gojili na stereotipih, predsodkih, rasizmu in etnocentrizmu, ki so bili takrat močno vkoreninjeni tudi v slovenski družbi, v političnih in medijskih diskurzih. V tujini je bila slika nekoliko drugačna. V ZDA, recimo, je bila ta čas homoseksualnost sprejemljiva med številnimi sektami sovražnih skupin kot so Ku Klux Klan, Aryan Nation ipd. Na ircu je delovala vrsta klepetalnic, ki so jih postavili gejevski skinheadi. V Evropi je bila slika nekoliko drugačna – nasilje nad geji je bilo bolj prisotno in izraženo, medtem ko je v Sloveniji prevladovalo nasilje proti drugim rasam, religijam in zlasti priseljencem iz držav nekdanje Jugoslavije. Nasilje so vršili v srednjih šolah in na ulici in ni bilo nikdar obravnavano kot sovražno nasilje, pač pa zgolj kot kronika pretekle noči.

So slovenski NS skinheadi danes bolj homofobni kot v osemdesetih? Je negativna nastrojenost proti homoseksualcem danes njihov glavni mobilizacijski dejavnik?

preseneti z ugotovitvijo, da nivo homofobičnega diskurza ne presega tistega, ki smo ga vajeni iz številnih javnih razprav na temo homoseksualnosti. In ravno v tej opazki se razkriva grozljivo jedro problema – neonacizem je že tako globoko integriran v naš vsakdan, da ga ni potrebno več iskati v izoliranih enklavah 'zavožene' mladine. Še več, zavoljo te vseprisotnosti neonacističnih družbenih tendenc sam neonacizem postaja neproblematični del družbene realnosti. Zato niti ne preseneča, da se lahko vodilna neonacistična organizacija pri

nas, »Blood&Honour«, mirne vesti distancira od neposrednega spodbujanja k nasilju ter da svoja sovražna načela zamaskira v splošno sprejeto vrednoto domoljubja. Na svoji spletni strani (www.28slovenia.com) so tako zapisali: *»B&H Slovenija zavrača vse spolne ekscese in se od njih distancira. Prav tako zavračamo tudi fizično nasilje nad njimi, saj jih dovolj tepe mati narava sama. Tako tudi nimamo nič z napadom na literarnem večeru, ne mi kot organizacija, ne naši člani.«* Kljub družbeni kompleksnosti in razširjenosti neonacizma pa je po besedah pravnice dr. Barbare Rajgelj obsodba v konkretnem

primeru Cafeja Open pokazatelj določenih pozitivnih premikov na področju slovenskega prava: *»Pomembno je, da je to eden redkih primerov, ko je nekdo bil obsojen po 297. členu (člen Kazenskega zakonika o javnem spodbujanju sovraštva, nasilja in nestrpnosti, op. a.), torej za spodbujanje sovraštva. Torej oni niso bili obsojeni zato, ker so nekoga poškodovali ali pa ker so ogrožali splošno varnost [...], ampak prav zaradi diskriminatornosti.«* Pri tem pa takoj dodaja, da je državna represija zadnji (in verjetno tudi prepozen, op. a.) mehanizem pri preprečevanju tovrstnega nasilja, oziroma če zaključimo z

besedami politologa dr. Andreja Kurnika, ki opozarja na vpetost neonacističnih skupin v širše oblike družbenega nasilja: *»Vprašanje je, kaj se zgodi, ko pride do vdora neonacističnih skupin v javno sfero. To je problem, ki ga imamo recimo okrog Opna. To na koncu pomeni blokado preizpraševanja samega institucionalnega nasilja.«*

V Sloveniji se od leta 2000 kaže nek nevaren pojav: skinheadi so zakrili tatooje, umaknili našitke s svastikami, keltskimi križi in simboliko fašizma, nimajo več zelenih bomberjev, Martensov, škornjev Amigo, znamk Lacoste, Fred Perry ali Benetton, kot je bilo značilno za devetdeseta, puščajo si kratke lase in nimajo več nujno povsem obritih glav. Izdajajo se za neorganizirane domoljube, ki jih »skrbi« slovenska kultura in politična vprašanja. Povezujejo in včlanjujejo se v razne skupine, kot recimo Hervardi, Zavod 25. junij, projekte kot recimo *»Tukaj je Slovenija«* in delujejo tudi v okviru Stranke Slovenskega Naroda, ki jo je predsednik vlade vzel kot kredibilno skupino pri razgovorih o arbitražnem sporazumu s Hrvaško. Te organizacije se povezujejo tudi z glasbenimi in medijskimi obrazy, recimo v Mariboru prirejajo skupne dogodke z Alfijem Nipičem in Stojanom Auerjem. To pomeni, da so se nekdanje zaprte, visoko samodestruktivne in izolirane skupine skinheadov pričele stapljati z različnimi interesnimi skupinami, ki svojo identiteto gradijo na

predsodkih in stereotipih. Največji polet so dobili v času Janševe vlade, ko so organizirano obiskovali vse prireditve ob državnih praznikih, seveda s svojimi zastavami in transparenti. Z organiziranimi obiski in provokacijami na specifičnih dogodkih ali predavanjih na ljubljanskih fakultetah ter z načrtnim napadom na Open se je pokazalo, da so te skupine prešle od besed k nasilnemu delovanju. Ni mogoče trditi, da so skinheadi v Sloveniji danes bolj homofobni, ampak so veliko bolj organizirani kot v preteklosti, delujejo bolj homogeno, usklajeno in načrtno, da bi ogrozili in prestrašili vso tisto drugačnost, ki jo prezirajo in sovražijo. Med njihovimi cilji so očitno na prvih mestih tudi lokali kot je Open, ki je pred kratkim doživel že drug organiziran obisk ns-skiheadov.

Kako lahko razumemo pojav gejevskih skinheadov? Gre pri njih zgolj za poudarjanje spolne privlačnosti skinheadovskega imidža, gre zgolj za obliko fetišizma ali za dejansko pripadnost ideologiji? Glede na to, da ste slovensko skinheadovsko subkulturo preučevali tudi s terenskim de-

lom, ali ste znotraj nje naleteli tudi na gejevske skinheade?

V Sloveniji takrat ni bilo gejevskih skinheadov, je bilo pa veliko drugih protislovij, recimo, da so zagovarjali *»pravo družino«*, medtem ko so sami izvajali nasilje nad partnerico pred ostalimi člani skupine, pa čeprav je bila tudi sama del skupine; bili so proti drogam, pa je veliko članov že zaključilo zdravljenje odvisnosti; bili so proti priseljencem iz nekdanjih republik Jugoslavije, pa je bilo v njihovih vrstah nekaj Srbov, ki so dobili ta privilegij zgolj zato, ker so bili dovolj nasilni, da so jih tudi ostali častili zaradi nasilja. V osemdesetih in devetdesetih letih so v gibanje vstopali mladi, ki so imeli težke izkušnje iz otroštva, ki so jih sovratniki zavračali in ki so zaradi družinskih razmer in tragedij že zelo zgodaj pridobili prve ovadbe, nekateri so bili tudi zaprti. Danes temu ni več tako. Glavni protagonisti zaključujejo srednje šole in fakultete, prihajajo iz finančno stabilnih družin in vse več njihovih sovrstnikov prevzema to identiteto.

Verjetno je za tako antagonistično identiteto, kot jo predstavlja nagej in se pojavi v devetdesetih letih, najbolj zaslužno združevanje skinheadovske subkulture z že omenjenimi sovražnimi skupinami iz ZDA, kjer homoseksualnost pri nekaterih skupinah ni bila prepovedana. Tudi znotraj skinheadovskih skupin se odražajo heterogenosti, značilne za vsako družbo. A zato, ker je za večino ns-skinheadov nedopustno, da bi bil skin lahko tudi gej, so morali geji v sovražnih skupinah oblikovati svoje lastne skupine. Težko bi našli druge subkulture, ki bi bile znotraj sebe, do svojih članov tako razdeljene, sektaške in nasilne, kot se to kaže v gibanju skinheadov. Skinheadi, ki so zavrgli fašizem, so se poimenovali S. H. A. R. P. (Skinheads Against Racial Prejudice), geji so oblikovali skupine gej-skin, tudi dekleta so imele pogosto svoje skupine. Tudi med enako opredeljenimi ns-skinheadi še danes težko prihaja do sodelovanja, saj je pripadnost lokalni skupini močnejša od pripadnosti subkulturi kot taki.

MAJA LUŠPA

NAROBE? PRAVI!

Zadnje dni maja, ko se je bila moja mlada ameriška družina iz Ljubljane ravno odpeljala v Köln, zadnjo postajo na, tako vsaj upam, svojem zadnjem potovanju v ZDA, sta mi sin in zet sporočila dobro novico: tukajšnje sodišče je namreč v najkrajšem času odločilo, da potrdi rojstni list moje vnučkinje, na katerem sta oba vpisana kot njena starša. Če bo sodba obveljala, in vsi upamo, da bo, ker je vrhovno sodišče pred kratkim že zavrglo pritožbo vrhovnega državnega tožilstva, ki je ugovarjalo priznanju podobne listine, v kateri sta bila kot starša prav tako vpisana dva očeta, bo naša deklica lahko postala slovenska državljanica. To bo, če ne bo novih zapletov, velika zmaga za našo zdaj že kar veliko družino, v kateri ima prav Ana posebno mesto, pa tudi pomemben mejnik na poti k – spet upam – enakopravnosti sicer še vedno nepriznane, pa vendar tudi pri nas ne tako redke skupnosti dveh odraslih istega spola in njenega bodisi biološkega, tako kot v našem primeru, bodisi (za zdaj kajpak le v tujini) posvojenega otroka.

Seveda si ne delam utvar, da je vojna s tem že dobljena. Ravno nasprotno, precej verjetneje se mi zdi, da bodo borbeni, ognjevit in pogosto celo malone histerični branilci tradicionalne, tako rekoč svete družine, torej – v najidealnejšem primeru cerkveno – poročenega moškega in ženske ter njunih

otrok, po koncu arbitražne vročice spet strnili vrste in spet na glas in vsaj še v pismih bralcev opozarjali na strahotne, za moralo in celo sam obstoj naroda pogubne posledice morebitnega sprejema novega družinskega zakonika. Pogosto se sprašujem, ne najmanj zaradi svoje lastne zaprepačenosti, ki sem jo občutila, ko mi je moj sin povedal, da so mu vseč fantje in ne dekleta, kot sem bila pričakovala, zakaj se zdi nagnjenje do lastnega spola takšen greh in zabloda, takšen moralni spodrsljaj in madež, da se zdi primerno, če ljudem, ki trmoglavo vztrajajo pri svoji spolni usmerjenosti, odreka mo vrsto pravic, ki jih uživajo celo družbi tako nevarni ljudje, kot so recimo pijanci, brezobzirni vozniki, narkomani, sadisti in v skrajnem primeru celo množični morilci – nikomur tako še na misel ne pride, da bi tem posameznikom skušal preprečiti, da si ustvarijo družino in svoje partnerje oziroma partnerke, pa otroke mučijo do konca svojih ali njihovih dni. Odgovora na zgornje vprašanje, jasno, še nisem našla. To bo skoraj gotovo zato, ker za moralistično zgražanje, obsojanje, zmerjanje, sramotjenje, poniževanje in celo grožnje ni nobene razumske razlage: tako kot ima majhen, a ne zanemarljiv delež prebivalstva rdeče, večina pa svetle ali rjave lase, si sorazmerno majhen, a ne zanemarljiv del moških in žensk za spolne partnerje izbere ljudi istega spola.

To drugim, kot meni rdečelasci, morebiti ni vseč, gotovo pa rjavolase večine ne pooblašča, da manjšini vztrajno odrekajo tako temeljne pravice, kakršne so tiste do ljubezni, skupnega življenja in otrok. Sama sem sčasoma, vsekakor pa že dosti prej, preden sta se moj sin in njegov partner odločila, da zaživita skupaj, se poročita in, če bo le mogoče, postaneta starša, odložila večino – če vse, bi moral povedati moj sin – predsodkov, ki jih heteroseksualna večina goji do homoseksualne manjšine. Življenje z gejem ali lezbijko je najboljši način prevzgoje, zato se čudim, da med tistimi, ki so zanje pripravljene zastaviti besedo, ni več njihovih mam in očetov. Se jim morda zdi, kot v tisti slovenski pravljici o grofu in lepi grofici, ki se jima je namesto fantka, kakršnega sta se nadejala, rodil jež, da se morajo sramovati svojih otrok, ker ne ustrezajo pričakovanjem? Ali pa morebiti mislijo, kot bi nam tu in tam kdo rad vtepel v glavo, da smo odpovedali, da je naša vzgoja zatajila, da smo kaj naredili hudo narobe? Zakaj so tako zelo tiho? Najbrž tudi sama še vedno ne bi nič rekla, če pisci in podpisniki različnih peticij za ohranitev družine, predavatelji na postnih in drugih premišljevanjih, tu in tam kaka učiteljica, univerzitetni profesor in nedavno celo dopisnik Dela, ne bi tako vztrajno ponavljali čudnih, pogosto prav čudaških argumentov, ki naj bi kričali proti predlaganemu izenačevanju različnih oblik življenjske skupnosti odraslih z

otroki, ne glede na to, ali živijo z enim ali dvema, z biološkima ali nebiološkima staršema, tudi ne glede na to, ali sta ta dva človeka istega ali različnega spola. Kako ostati tiho, ko cenjeni doktor napiše, da je v vseh državah, kjer dovoljujejo istospolne poroke, padla nataliteta, pa nam prav in bržkone tudi samo zato, če sprejmemo novi družinski zakonik, grozi, da izumremo? Kako ohraniti mirno kri, ko pisec pisma bralcev napoveduje, da se bodo moški, zdaj ko bodo dobili to možnost, množično možili z moškimi? Kako držati jezik za zobmi, ko dopisnik Dela in ponarejeno šaljivi maniri razmišlja, kaj bo, če se bo eden od dveh očetov, ko jima zraste posvojena hči, odločil, da se z njo poroči? Moja zadnja skrb je, da bo Ano, ko odraste, tisti od njenih dveh očkov, ki ni njen biološki oče, vzel za ženo. Niti najmanj me ne skrbi niti to, da bi fanta iz svoje hčerke utegnili narediti lezbijko (morda pa celo geja?) – bo kar bo. Mar se niso istospolno usmerjeni otroci že od nekdaj rojevali tudi zagrizenim heteroseksualcem? Kar se tiče natalitete, sem pa sploh mirna, saj smo jo celo popravili: Ana bo, če bo vse tako, kot se zdaj kaže, število Slovencev povečala, ne zmanjšala. Kako bo rasla in zrastle, ne vemo, tako kot tega ne vemo pri drugih otrocih. Upam, da bo ostala vesela, radovedna in razigrana, kakršna je zdaj. Vem, da bo kdaj trmasta, uporna, jezikava. Ko bo najstnica, bo svojim očkoma, ki ju zdaj boža in jima daje poljubčke, skoraj gotovo kdaj rekla, da ji gresta na živce in da ju sploh ne mara. Verjamem, da bo to minilo in da bo, ko bo prerasla puberteto, spet vse v redu. Verjamem, da bo zmeraj naša.

ROMAN KUHAR

Ljubljana duši

DJ in glasbenik Luka May je pred kratkim spakiral kovčke in odšel v Berlin. Ljubljanska scena – morda ste kdaj plesali na glasbo, ki vam jo je vrtel v Tiffanyju ali K4 – je bila za neukrotljivega duha preveč ... duhamorna. Po prvih tednih v Berlinu, ko še vedno išče svoj nov dom, navdušenja ne skriva.

Je možno med ljubljansko in berlinsko glbt/queer-sceno potegniti kakšne vzporednice?

Definitivno so vzporednice, bolj opazne pa so seveda razlike. Berlinska scena je neprimerljivo večja, bolj barvita, dodelana in tudi ekstremnejša kot ljubljanska, predvsem zaradi velikega števila mednarodne glbt-populacije, ki roma v to obljudljeno mesto queerske svobode. Ta masa dovoljuje raznolikost v ponudbi in tudi omogoča pozitiven odziv na novosti. V Ljubljani se zelo težko prime nekaj, kar ni mainstreamovsko in/ali preverjeno. V Ljubljani smo pravzaprav zelo omejeni. Sploh tisti, ki potrebujemo spremembe in se hitro naveličamo vedno istih lokalov in klientele. Tu pa je toliko ponudbe, ne samo barovske in klubske, ampak tudi gledališke, koncertne, dnevno-družabne, itd., da se naveličati niti ne moreš. Tu je neka vsesplošna sproščenost, tako da se je veliko lažje vživeti sam vase in v druge in tudi v biti »openly gay«. Če bi imel resno vezo in imel nekega fanta zelo rad, bi tudi po Ljubljani hodil z njim z roko v roki, če bi nama tako pasalo, v Berlinu pa to ne bi bilo nič pretresljivega za okolico, tako da sploh ne bi raz-

mišljal o kakršnihkoli morebitnih negativnih reakcijah. No, upam. Če le nimam v sebi preveč zakoreninjenih slovenskih družbenih norm.

Če je »video ubil radijske zvezde«, ali to pomeni, da ste DJ-ji na lovu za pevci in skupinami in to pomeni konec avtorske glasbe?

Dobri DJ-ji so vedno na lovu za novimi izvajalci in novo glasbo. Seveda je razlika, če je to pop ali elektronska glasba. Pri slednji si praviloma lahko veliko bolj avantgarden. Ampak mi nobenega ne ubijemo, kvečjemu jih podpiramo, ko vrtimo njihovo glasbo. DJ je bil vedno glavni faktor žura, pa če je bil vizualno izstopajoč ali ne. On ali ona je tisti/a, ki izbira glasbo, kar je seveda osnova. No, poleg alkohola, če smo odkriti ... Vsak opravlja svoje delo. Noben ne more prevzeti vloge drugega in obe vlogi sta pomembni.

V začetku osemdesetih so Indeeep prepevali »Last night a DJ saved my life«, skladbo, ki jo lahko v enem izmed tvojih promo mixov slišimo tudi na tvoji spletni strani www.lukamay.com. Je to ultimativna himna temu poklicu?

Skladba govori o DJ-ju, ki je s svojim izborom komada rešil noč. Lahko bi rekli, da je neke vrste himna, predvsem pa je dober komad, klasika zgodnje klubske glasbe in jaz osebno ga vrtim samo

zaradi tega. Na misel mi pride tudi »God is a DJ« skupine Faithless, pri kateri ne gre za neposredno poveljevanje DJ-ja v boga, temveč za to, da nekaterim, predvsem mlajši generaciji klubskih obiskovalcev, ki jim bolj pašejo elektronske zabave, predstavljajo ti žuri in druženje neko svojo cerkev, kjer se enostavno priklopijo na energijo glasbe in se prepustijo DJ-ju kot vodji te kvazi cerkve. Če ti elektronska glasba kaj pomeni in slišiš ta komad v živo, po možnosti open air, v morju t.i. »vernikov«... je to res božanski feeling!

Si je s tem delom možno »rešiti« življenje – torej zagotoviti dostojno bivanje?

Ne in ja. Odvisno kje, odvisno kakšno glasbo vrtiliš, koga poznaš, koliko si plačan ... in seveda, kaj zate pomeni dostojno bivanje? V Sloveniji bolj ne kot ja, čeprav so redke izjeme, ki se preživljajo samo s tem. Sicer pa se večina DJ-jev ukvarja še s čim drugim.

Veliko se govori o diskriminaciji na osnovi spolne usmerjenosti na delovnem mestu. Kako pa je s tem na delovnem mestu DJ-ja?

Kot gejevski DJ ni lahko priti na strejt sceno, tam so druga pravila, druga publika. Če prideš zraven preko vez in se ti ne vidi, s kom seksaš in o tem tudi ne govoriš, potem verjetno nimaš problemov. Sam nikoli nisem želel ničesar

skrivati niti delati v okolju, ki ni naklonjeno drugačnosti in individualnosti, sploh pa mi je vedno bila pomembna tudi vizualna podoba, ko vrtim, in moja ni ravno strejt-normativna, tako da se tudi nisem nikoli trudil prodreti v to sceno. V glbt-sceni imaš pa seveda tudi svoje vozle, sploh na taki majhni kot je slovenska oziroma ljubljanska.

Pred leti si zmagal na Gradviziji in za naslednje leto napoveduješ izid svojega prvega albuma, kjer se boš predstavil kot pevec. S kakšno glasbo in s kakšnimi besedili?

O celem albumu je trenutno še prezgodaj govoriti, definitivno pa delam na tem, da se sfinišira vsaj par skladb, s katerimi potem ciljам na vse ali nič. Tudi DJ-janje me je izoblikovalo v smislu, da imam posluš za prepoznavanje potencialnega hita, tako da sem pri svojih stvareh še kako natančen in ne spustim ničesar, za kar nisem prepričan, da je zrelo. Zato pa vse skupaj traja ... Bo pa to vsaj v začetku zelo plesna pop glasba, na trenutke že malo housey in electro, definitivno pa pozitivna, nabita z energijo, apelirajoča na queerovsko skupnost in z večpomenskimi besedili, osebnimi kot tudi družbenimi. ←

[Daljši intervju si lahko preberete na www.narobe.si]

MITJA BLAŽIČ

ELEGIJA SVOBODNI LJUBEZNI

Spoznali so naju naključno. Šele potem sem ugotovil, da je bilo vse skrbno pripravljeno. Med očmi ni bilo dvomov, a si povabilo na čaj ob zori moral izreči ti. Pri skoraj štiridesetih me še ni dovolj v hlačah, da bi počistil s podtaknjenim strahom pred bolečino zavrnutve. Ni je bilo, zato sva se lahko na cimrovi postelji z ustnicami oklepala do jutra. Ob soncu sem odšel. Ljubimci ste prekleti, ko se zapletate z zvezanimi. Ko mi legamo k »svojim«, sami, kot zbranci potepuški psi, ovohavate ostanke noči. In med rjuhami sami iščete sledove izvrženih tekočin. Sami jih hranite kot relikvije, da preživite do naslednjega drhtenja.

Slika na virtualnem profilu in namig. Dovolj, da so začeli sokovi neustavljivo žuboreti v smer dotika. Ko sva se videla v živo, je bilo prepozno. Nikoli še nisem jedel tako popolnega telesa, nikoli prej tako sočnega jezika, nikoli prej požiral tako navzgor ukrivljenega meča. Nikoli plezal s takimi pošastmi po tako krhkih vejah. Japonske češnje so cvetele, zato sem po zadnjem srečanju relikvije popravil jaz. Še dolgo sem iskal hlače tvojeva vonja, ujete v volnenem puloverju. Prekletstvo zaobljubljenih je v tem, da nas vsakič trese od posledic, ki vedno sledijo. Da nas narasle vode vselej potegnejo globlje. In da se nam od vrtinčenja pogosto zmeša. Ko se ljubimec zaobljubi, je po nas. Ker, opeharjeni mladostnih radoživost

sti, zdaj hočemo zajemati življenje samo še z veliko žlico.

Prišel si s prijateljico. Takrat še nisem vedel, da si brez jajc, da bi po svetu hodil sam. Čeprav te je v gatah čisto dovolj. Si me slutil. In jaz tebe. Potem sva se razlila, da sem bil kot gozd po poletni nevihti. In tudi s tebe je kapljalo. Iz kože so lezli deževniki, in raztreseno zrnje je bujno klilo. Videl sem, kako se ubijaš s ponotranjenim sovraštvom. Morda sem prav zato toliko časa rinil vate. Ožgana koža in odrgnine sveže pristrizhene brade so kot sladkor pred čebeljim panjem. Povzročajo delirij. Nisem hotel vsega satja zase. Vem, da si mi to globoko prasko zameril.

Zdaj so vsi ljubimci odšli. Osvojenjeni urokov. Doletelo jih je novo prekletstvo uresničenih želja. Pustili so me, da sam gomazim v derivatih narcističnega egoizma, namesto da bi pel hvalnice, ker so ljubljena bitja osrečena. Odvrkli so me na sotočja čustev in razuma, kjer zdaj hlastam po zraku in sem umirjen in razklan hkrati. Da mi komaj še znese krotiti nagone sebičnosti. Ja, duh je voljan, a meso je šibko.

Na železniški postaji si mi pritisnil poljub. Prvič zunaj svojih štirih sten. Zunaj je bilo temno in moko. In vendar si zbral pogum za tisto zadnje dejanje norosti. In prijatelji so kar kriknili od vzhiče-

nja. Obljubil si še. Bal sem se, da je bilo zadnjič. Vsi ljubimci so me zapustili. Vsi štirje. Prvi.

Zato mi zdaj toliko bolj paravnone vsiljevanje banalnih obrazcev ljubezni, ki mi jih dnevno tiščijo v glavo varuhi morale, polov in civilizacije. Njihova formula učlovečenja, ena in edina pravilna in zveličavna, je redukcija do absurda. Črepinja zrcala, ki naj bi razodela vso kompleksnost univerzuma. Lažejo! Še več, kradejo nam dostojanstvo svobode iskanja in utiranja lastnih poti do svoje človečnosti. Na svojih prestolih so glasni, močni in mogočni. Da bi zakrili ranljivost lažnosti svojih prerokb, jezno cvilijo v naša ušesa, avtoritarno puhajo svoj zadah v naše obraze in oblastniško lomastijo po naših lobanjah. Bogaboječiči cvilijo z njimi v krdelu, drugi kričimo: »Cesar je nag!«

Zato je, 40 let po seksualni revoluciji, nujno pogosteje, glasneje, pogumneje in bolj javno govoriti o raznolikih konceptih ljubezni. O pravici in svoboščini do individualnega raziskovanja lastnega erosa, permanentnega procesa odkrivanja lastnih seksualnosti. O homoseksualnosti, lezbištvu, biseksualnosti, transspolnosti, interseksualnosti in queer in vsem, kar je onstran in vmes. Tudi o heteroseksualnosti. O legitimnosti pluralnih oblik izbiranja in oblikovanja partnerstev, življenjskih skupnosti. O samosti, pari brez otrok – ker jih nočejo ali ne morejo imeti –, o odprtih zvezah, trojčkih, poliamoriji, svingerstvu in drugih bizarnih praksah, serijski monogamiji, nuklearnih, razširjenih, reorganiziranih, enostarševskih, posvojiteljskih, rejniških, istospolnih družinah. Tudi o poli gamiji in poliandriji. In treba je na glas razmišljati in govoriti o spla-

vu, kontracepciji, varni in odgovorni spolnosti, oploditvi z biomedicinsko pomočjo, seksualnem raziskovanju in eksperimentiranju. O svobodni ljubezni. Prespraševati in analizirati je treba vse meandre seksualnosti, ves kalejdoskop partnerstev. Skozi prostor in čas. In tradicije in kulture. V šoli in doma. Od rojstva do smrti. Raztgati je treba jeklene sponse, s katerimi nam želijo vklemiti čeljusti. In govoriti. Razmišljati. Udejaniti vse potenciale, ki so nam univerzalno, nedeljivo in neodtujljivo dani samo zato, ker smo ljudje ljudje – homo sapiensi. Ne bo nas namreč rešil svetniški sij, v katerega bi se morali odeti, da bi bili njim enaki. Konformni. Nemoteči. Usklajeni s tradicijo in kulturo. Skladni z naravo in okoljem. Všečni. In zato sprejeti. Nikoli ne bo dovolj sijoč. Dovolj brezmadežen. Dovolj ... njihov. Ne bo nas rešila mimikrija njihovih barv. Ker naša maska, še tako popolna in bleščeča, v njihovih očeh nikoli ne bo tako popolna, kot je njihova. Nikoli od boga dana, ker je z rojstvom prekleto. Lahko nekdo, ki je za ceno sprejetja v hordo izdal sebe v najglobljem smislu, sploh pričakuje, da ga bo kdorkoli jemal resno, kot človeka? Ne da bi se spraševal, kdaj in koga bo naslednjič izdal? Svoboda je v utiranju lastne gazi. Čeprav bo za nami v snegu sled kakšne kaplje krvi.

Foto: Nada Žgank/Memento

SUZANA TRATNIK

OD DNEVOV HRENOVK DO MIMOHODA MOŠKIH TANGIC

V socialističnih časih, v katerih sem preživela večino svojega izobraževalnega procesa, ni bilo demonstracij ali stavk. Za pravice se ni hodilo na ceste, ker je veljalo, da so že vse samoupravno zagotovljene, in vse množične manifestacije so bile organizirane po skrajno predvidljivih scenarijih. Petindvajseti maj, dan mladosti, je bil za nas, šolarje in šolarke, le še en športni dan več, kajpada s hrenovkami in z gorčico. Hrenovke smo dobili tudi, ko so nas iz pionirjev posvetili v Zvezo socialistične mladine Jugoslavije. Na prireditvi nam je starejša mladinka prebrala litanijo o tem, kako so ponosni, da smo zdaj tudi mi mladinci, in kako nam bodo pomagali na tej svetli poti. Takrat me je moja hudomušna sošolka dregnila pod rebra in mi zašepetala na uho: »Kako laže!« Pritajeno sva se hihitali, ampak to je bilo najbrž moje prvo soočenje z aktom uporništv.

Kot študentka se nisem prav nič zanimala za študentsko politiko in nisem bila članica Zveze komunistov, kar me je zelo veselilo, ker mi ni bilo treba hoditi na obvezne partijske sestanke na fakulteti. Bolj simpatični so mi bili pankerji in alternativci, ki so celo trgali ali vračali mladinske članske izkaznice.

Prva javna demonstracija, ki sem se je udeležila, je bil lezbični pohod v času mednarodne lezbične

ženevske konference leta 1986, na katerem smo zahtevale pravico do političnega azila za lezbijke, ogrožene v nekaterih državah, šlo pa je tudi za uveljavljanje lezbične vidnosti v javnem prostoru – to je bilo nekaj povsem novega zame, ki sem prihajala iz neke vzhodne države, kjer je bilo skrivanje homoseksualnosti tako rekoč ultimativna zapoved.

Potem se je začelo pri nas, z afero JBTZ, procesu proti četverici Janša, Borštner, Tasič in Zavrl. Ne, na tistem velikem zborovanju na Kongresnem trgu me ni bilo. Priznam pa, da smo skupaj z Natašo Sukič in s Samom Resnikom po aretaciji trojice podnevi lepili plakate z Janševo sliko ter napisom »Janšo za predsednika« (Zveze socialistične mladine, da ne bo pomote) in ponoči pisali grafite »Free Janša«. Napisali smo ga celo na nekdanjo rudniško postajo Ljudske milice. Zdaj pa imamo ...

Potem se na prelomu 80-ih in 90-ih let nisem udeležila nobene javne manifestacije več, te so postajale vse bolj masovne in vse bolj državotvorne. Udeležila sem se edino demonstracij proti možnosti omejitve pravice do splava, ki so bile leta 1992 pred slovenskim parlamentom.

Potem pa šele leta 2001 Obvoznice mimo nestrpnosti – pohoda proti homofobiji, ki je bil protest proti omejitvi vstopa za gejevska pesnika v Cafe Galerija in proti rasističnemu napadu na Afričane v Ljubljani. Seveda, gre za začetek

Parade ponosa, ki je nikoli ne izpustim. Bila sem tudi na manjši manifestaciji Proti politiki izključevanja in procesu normalizacije družbe pred Orto barom 17. oktobra 2007, protestu proti ravnanju osebja lokala, ki je odslovilo lezbijki zaradi poljubljanja na javnem mestu. Udeležila sem se tudi shodov za pravice azilantov Urada za intervencije – UZI, pohoda proti zvezdniškemu srečanju Bush – Putin v Sloveniji, shoda za pravice živali ...

Seveda se nisem udeležila majskih študentsko-dijaških demonstracij proti zakonu o malem delu, žal s poudarkom na množičnosti, odpadanju pouka in veselici. Če o letočih granitnih kockah niti ne govorimo. Pa o hormonsko-alkoholno navdihnjem kazanju golih moških riti in tudi kakšnega penisa pred parlamentom – morda je to že v slogu nekoliko bizarne kampanje Ministrstva za šolstvo in šport RS, v okviru katere naj bi dijaki in dijakinje podpisovali izjavo Ponosen/a sem na (s)pol, ki se začne z nepozabno modrostjo: »Človeštvo je razdeljeno na dva (s)pol.« Howgh, bledoliki je govoril – kot bi rekli Indijanci v stripih.

Pa razdrimo kakšno o manifestaciji Parade ponosa za človekove pravice LGBTIQ-oseb, ki je vsako leto deležna očitkov o nekem strahovitem izzivanju. Kakšno izzivanje je, če so pohodniki in pohodnice na eni od Parad celo simbolno objemali slovenski parlament, drugič pa so se pred njim poljubljali? Tudi transparenti so miroljubni in posvečeni že skorajda izključno tradicionalnim vrednotam o družini, poroki, mamicah, očkih, otročkih in sploh temu, da gre »samo za ljubezen«. Slovenska parada lezbičnega in gejevskega ponosa tako rekoč ne predstavlja kakšnih hudo radikalnih idej, še manj pa imidžev. Kljub temu

nikoli ne izostanejo blodne kritike na račun »razpuščenih« udeležencev in moških v tangicah, ki jih na naši paradi tako in tako ne boste videli. Mimohod divjih imidžev je pač stvar velikih, resda že precej skomercializiranih parad na Zahodu – pa še ob tem včasih sami geji in lezbijke rečejo, da napol slečeni udeleženci parad škodijo naši javni podobi, češ, da si bodo določeni heteroseksualci mislili, »da smo vsi taki«. A tradicionalni nasprotniki oziroma novodobni »kritiki« homoseksualne subkulture vedno že vnaprej vedo, kakšni smo, in tega mnenja niso pripravljeni spremeniti. Četudi je na ljubljanski paradi ponosa vse skupaj solidno, umirjeno, neagresivno, s tehtnimi zahtevami in nikoli ni pijanskih izgrediv – samo zamislite si, da bi kakšen gej ali lezbijka zagnala granitno kocko v parlamentarno šipo! Odtlej nam ne bi dali niti kozarca vode, kaj šele kakršnih koli elementarnih pravic. In že ves čas bi »vedeli«, da smo točno taki. Čeprav je v resnici obratno: fizična obračunavanja z udeleženci Parade in poparadnih zabav so vedno del prikritega scenarija tistih, ki so si svoje življenje osmislili z ideologijo sovraštva do drugačnih.

Imam prijatelje in prijateljice, ki se ne udeležujejo nobenih javnih manifestacij, češ, da se »itak ne bo nič spremenilo«. Zato je bolje kot protestirati gledati teve, generalno očistiti stanovanje, sprehajati psa, prebrati knjigo ali se odpraviti na izlet. Tudi podpisovanje raznih peticij za enakopravnost ali proti mučenju ljudi in živali po njihovem nima nobenega pravega učinka. Četudi jim ne morem povsem oporekati, vendarle menim, da tudi molk nima pravega učinka oziroma prej pomeni strinjanje z obstoječim stanjem. Ki pa je velikokrat precej gnilo. In prav to bi le radi preseglei. *We shall overcome.*

KATARINA ŽUPEVC

Ko je jasno, ali si moški ali ženska

V srbskem glavnem mestu se že več let sestaja skupina za samopomoč, ki je namenjena transseksualnim osebam. Skupina je dobro obiskana in izjemno uspešna v svojem delovanju. O njenem namenu in načinu delovanja smo se pogovarjali z enim od njenih ustanoviteljev, Kristianom Randjelovićem iz Beograda.

Si pobudnik skupine za samopomoč za transseksualne osebe. Kako se je porodila ideja za to skupino in kakšni so bili njeni začetki?

Že pred 13-imi leti sem pričel sodelovati z medicinskim osebjem, predvsem s psihiatri, ki so običajno prve osebe, s katerimi transseksualci na svoji poti spremembe spola pridejo v stik. Tako sem pričel spoznavati transseksualce in pred približno štirimi leti smo še s tremi transmoškimi pričeli s skupino. Ideja za oblikovanje skupine je pravzaprav izhajala iz prepoznavanja potrebe po takšni vrsti povezovanja transseksualnih oseb. V prvi vrsti je bil potreben predvsem varen prostor, varno okolje, kjer bi se lahko transseksualne osebe srečevale, se družile in si izmenjevale svoje izkušnje. Kljub temu pa le dejstvo, da so vse osebe transseksualne, za trdno povezovanje ni dovolj. Predvsem je bilo pomembno, da se je skupina oblikovala kot prostor debatiranja, kjer

se prepozna nek točno določen problem, s katerim se transseksualna skupnost sooča, ter skuša s skupnimi močmi, skupnimi idejami in z medsebojnim sodelovanjem najti rešitev za ta problem.

Kakšna je tvoja vloga znotraj same skupine?

Moja vloga je na nek način vodstvena, vendar ne v smislu, da odločam namesto posameznikov in posameznic, ki se udeležujejo naših srečanj. Skrbim predvsem za koordinacijo delovanja skupine, torej, da obveščam o prihajajočih dogodkih na temo transseksualnosti, kot so na primer okrogle mize, seminarji in konference. Hkrati je ena mojih pomembnih vlog tudi, da skrbim za razširjanje in dostopnost relevantnih informacij o transseksualnosti, kar pomeni, da poskrbim, da se skupine udeležijo tudi psihiatri in kirurgi, ki lahko

odgovorijo na vprašanja naših članov in članic. Opozarjam tudi na primer na novosti v medicini, kako je transseksualnost obravnavana v tujini in podobno. Na skupino povabim tudi transseksualne osebe, ki so zaključile s tranzicijo, in lahko podelijo svoje izkušnje s spremembo spola in so izjemno pomemben vir informacij za osebe, ki so pred tranzicijo oziroma o njej šele razmišljajo.

Kdo vse se udeležuje srečanj in ali obstajajo pri tem kakšne omejitve?

Kot rečeno, skupina je pričela delovati s tremi transmoškimi ter z mano. Potem pa se je obisk skupine počasi povečeval. To je bila posledica predvsem našega sodelovanja s psihiatri, ki so osebam, ki so jih obiskale, povedali o naši skupini, kaj se dogaja, kdaj se odvijajo srečanja in kaj lahko prič-

kujejo. Po drugi strani pa se je informacija o obstoju skupine širila tudi od ust do ust, torej tako, da so posamezniki, ki so skupino že obiskovali, povedali svojim znancem in kolegom in predvsem tistim, ki bi jih naša srečanja utegnili zanimati. In tako je število obiskovalcev raslo. Na začetku jih je redno prihajalo nekje od 5 do 6, sedaj se redno srečuje nekje od 12 do 14 posameznikov in posameznic. Sicer pa je vseh članov in članic skupine okoli 30. No, okoli 30 jih je samo iz Srbije. Potem pa se nam občasno pridruži še kdo iz Bosne, Slovenije, Makedonije.

Omejitev za obisk skupine praktično ni. Pridruži se nam lahko pravzaprav vsakdo, ki bi ga to zanimalo in bi imel željo. Bodisi gre za transseksualne osebe, ki so že imele operacijo ali nanjo čakajo oziroma o njej razmišljajo, ravno tako tudi transspolne osebe, ki operacije ne želijo. Sicer pa se srečanj večinoma udeležujejo transseksualne osebe pred operacijo, saj predstavlja skupina pomemben vir informacij o vsem, kar je povezano s samo spremembo spola. Transseksualcev, ki so že zaključili s tranzicijo, je v skupini manj.

Vendar pa z vsakim posameznikom oziroma posameznico pred prihodom v skupino naredim nekakšen spoznavni intervju, kjer se pogovarjava, kaj od skupine pričakuje, kaj so razlogi za to, da se nam želi pridružiti in podobno. Šele nato se nam lahko pridruži.

Kako potekajo srečanja?

Dinamika skupine je zelo odvisna od tega, kdo so njeni člani. Sprva so prevladovali transmoški, sedaj so nekako v večini transženske. Srečanja potekajo predvsem v obliki pogovorov. Pogovarjamo se

kot skupina, temveč se tudi sama vzdržuje in krepi.

Kakšen je splošni odnos Srbije do transseksualnosti?

o problemih, ki bolj na splošno pestijo transseksualno skupnost v Srbiji, ter tudi o konkretnih, osebnih izkušnjah. Recimo o tem, kako so na razkritje transseksualnosti reagirali svojci in širša okolica, kakšen odnos imajo do lastnega telesa, kakšni so njihovi strahovi, pričakovanja, pomisleki, izkušnje glede operativnega posega in hormonske terapije, ali imajo kakšne izkušnje s transfobijo in transnasiljem in podobno.

Zakaj je tovrstna skupina pomembna? Kateri so najbolj pozitivni učinki oziroma rezultati obiskovanja skupine?

Ključno pri naši skupini je najprej to, da ponudi neko varno in nediskriminatorno okolje, kjer se lahko transseksualne osebe sproščeno srečujejo in si izmenjujejo izkušnje. Vendar je skupina veliko več kot le to. Eden njenih pomembnih ciljev je, da poskrbi za opolnomočenje svojih članov in članic. Ne le da predstavlja neko druženje s podobno mislečimi in tudi tolažbo v težkih trenutkih, temveč poskrbi tudi, da njeni člani in članice prevzamejo pobudo za različne akcije. Pa najsi bodo to športne igre, ki jih organizirajo samoiniciativno, ali kaj drugega. Sedaj se je na primer povezalo nekaj članov, ki so vsi brezposelni. Povezali so se, da bodo skupaj premagali svojo brezposelnost in počeli kaj skupaj. Organizirali so tudi tečaj angleščine in različne druge aktivnosti, ki so jih sami pripravili in dali sami pobudo zanje. To se mi zdi ključni namen skupine – da ne deluje namesto nekoga, temveč omogoča prevzem iniciative in akcijo. To je res bistvo celotne zgodbe. Ne gre le za to, da se skupina prepoznava

Srbija ima zelo močno transseksualno kirurgijo in k nam na operacijo prihajajo osebe pravzaprav iz celotne bivše Jugoslavije in še širše. Morda bi zaradi tega pričakovali bolj odprt odnos do transseksualnosti v Srbiji, vendar pa odnos srbske družbe do transseksualnosti vseeno ni preveč rožnat. Mediji, ki poročajo o tem, to počnejo v večini primerov tako, da transseksualnost prikazujejo kot senzacijo, kot nekaj nenavadnega in posebnega, včasih že tudi nenormalnega, in kot bolezen. In tudi sprememba tovrstnega govora o transseksualnosti je, recimo, eden od ciljev, ki si jih je naša skupina zastavila. Namreč, da postane transseksualnost kot del družbe bolj vidna, vendar ne na ta senzacionalistični način, ampak da se o njej spregovori kot o običajnem in vsakdanjem sestavnem delu naše družbe. Da so transseksualci ljudje kot vsi ostali, ki živijo med nami in njihovega obstoja pač ne moremo zanikati oziroma ga zvesti na nivo senzacije. Je pa po drugi strani zanimivo tudi to, da so transseksualci na nek paradoksalen način še najmanj »na udaru« od vseh spolnih manjšin, če lahko malce posplošim. Navsezadnje se družba še vedno deli na moške in ženske in dokler je jasno, na kateri strani si, je vse v redu, pa čeprav s pomočjo operacije in hormonske terapije. Ni pomembno, da je le jasno, ali si moški ali ženska.

➔ Če želite kontaktirati beograjsko skupino ali se ji pridružiti, pišite na elektronski naslov Katarine Župevc (katarina.zupevc@gmail.com).

ALMA M. SEDLAR

OČKA V KADI

Šolski primer sovražnega govora je izjava poslanca, ki je med razpravo o predlogu družinskega zakonika omenil istospolna partnerja, ki posvojita otroka, ter namignil, naj si predstavljamo tega ubogega fantka, kako se kopa v kadi z očkoma. Ko nekdo, ki se ne pogloblja v dejstva o življenju istospolnih družin, sliši kaj takega izjaviti priljubljenega politika, mu bo kmalu verjel. Če politikov s kakšnim neprijetnim vprašanjem ne ustavijo niti novinarji, bodo ti laži, polresnice in natolcevanja nemoteno širili naprej. Skupaj s tem pa nestrpnost in sovraštvo. Ko bo namreč teta Tanja nekajkrat slišala, da so istospolna partnerstva nenaravna in da istospolno usmerjeni potrebujejo zdravljenje, bo začela trdno verjeti v to. Kako tudi ne, ko pa je to po televiziji izjavil njen najljubši politik! Tanja bo postala goreča nasprotnica ne le posvojitve in porok, temveč na splošno sovražna do lezbij in gejev. Ko bo srečala sosedo, se bo obrnila stran. Zanj se vendar govori, da je peder!

Poslančeva izjava pa vsebuje vse elemente sovražnega govora tudi v teoriji. Omemba gejevskih očkov z otrokom v kadi namreč ni drugega kot (sicer neizrečeno) namigovanje na pedofilijo. Že sama misel na to pri vseh nas zbuja hud odpor. Zato lahko neupravičeno primerjavo označimo kot poskus *degradiranja in spodbujanja nasilja oz. škodljivih dejanj proti določenim osebam*. Prvi pogoj, da lahko izjavo označimo za sovražni govor, je izpolnjen. Ker se na pedofilijo ne bi spomnil nihče, če bi poslanec namesto gejevskih očkov v kad postavil očka in mamico, je izpolnjen tudi drugi pogoj, saj gre za *nestrpnost oz. sovraštvo, ki temelji na spolni usmerjenosti*. Izjava je uperjena v *določeno skupino ljudi* in to z *namenom, da bi bila tej skupini povzročena škoda*. A poslancu bi bilo – tudi če ga ne bi ščitila imuniteta – zelo težko dokazati *namen*, če bi se ta izjava znašla pred sodiščem. Kadar ne gre za fizično nasilje, je škodljive posledice sovražnega govora zelo težko opredeliti in dokazati. A če novi družinski zakonik ne bo sprejet, bo s tem celotni glbt-skupnosti povzročena ogromna škoda. Zaradi vsega tega je toliko pomembneje, da nestrpno in sovražno izražanje prepoznavamo ter da se ob takšnih izjavah oglasijo in jih (vsaj) moralno ostro obsodijo predstavniki civilne družbe ter ugledni politiki. S kazensko zakonodajo in sodišči si pri preprečevanju posledic sovražnega govora, kadar to niso ravno razbite šipe ali počene kosti, namreč ne moremo prav dosti pomagati.

ROK PODKRAJŠEK

POSTAVLJANJE MASKE V OMARO

Oblikovanje identitete istospolno usmerjenega posameznika in posameznice v mnogih pogledih odstopa od oblikovanja identitete povprečnega, bolj standardno »ustvarjenega« posameznika ali posameznice. Ko razmišljamo o tem, kakšen je ta razvoj, nam pomaga socialno-psihološka perspektiva, ki vidi posameznika kot takega, ki se oblikuje v odnosu do družbenih ideologij, konkretnije do homofobije. Iz tovrstnega gledišča lahko osvetlimo nekatere psihološke procese in stanja, s katerimi se srečamo pri posamezniku oziroma posameznici, ko se sooča z lastno istospolno usmerjenostjo. Moje stališče je, da se s tovrstnimi silnicami v večji ali manjši meri sooča vsak istospolno usmerjeni posameznik, saj gremo v življenju skozi različne kontekste, kjer notranja računica narekuje potrebo po uporabi »belih laži«, nošenja mask in bivanja v temni in zatohli omari. Pesimizem ali realizem?

Zakaj si nadeti masko in se postaviti v omaro?

Osnovno vodilo pri oblikovanju identitete istospolno usmerjenega posameznika oziroma posameznice je dejstvo homofobije. Ta se kaže kot nelagodje večine ljudi ob soočenju z istospolno usmerjenimi posamezniki. »Vgrajena« je v vsakega »normalno« vzgojenega posameznika s procesom socializacije in je zmeraj ponotranjena, kaže pa se vedno navzven. Če se je ne zavedamo, delujemo v skladu z njenim avtomatizmom. Gonja proti homoseksualnosti ima namreč večtisočletno zgodovino. Več nelagodja doživljajo ljudje ob soočenju z moško homoseksualnostjo; ta se zdi bolj »napačna«. Odstopanje od normativa stereo-

tipnega aktivnega (heteroseksualnega) moškega predstavlja nekaj tako zelo nezaželenega, da doživljajo ljudje ob tem hud gnus, sovražstvo in histerijo, ki je povsem iracionalna, hkrati močno motivira njihovo vedenje. Seveda tudi ženska homoseksualnost predstavlja neželjeno stanje. Homofobija ima obraz negativnih predsodkov, predstav in stereotipov o homoseksualnosti (diskriminacija, pripisovanje drugorazrednosti, antipatija, averzija). V istospolno usmerjene posameznike in posameznice se projicirajo mnogi strahovi in predsodki, ob katerih se zdi, da je pojav nekaj skoraj nadnaravnega. Močno prisotni so stereotipi o promiskuitetnosti, seksualni lakomnosti, preko katerih družba seksualizira tovrstne posameznike. Gre za neko vrsto izkrivljenih projekcij, na drugi strani pa za marginalizacijo in iskanje grešnega kozla oziroma namišljenega sovražnika. Istospolna usmerjenost je tako smetišče za določene družbene probleme. Vprašanje verodostojnosti tovrstnega postopanja je varuhom javne morale sekundarno, prav tako kot tudi posledice snovanja sovražstva in njegovega širjenja. Ne zanima jih, kako in do kolikšne mere so zaradi tega prizadete usode mnogih po-

sameznikov in posameznic, pri katerih je edina razlika v odnosu do konvencionalnega življenjskega sloga v danosti tega, kar predstavlja zanje objekt spolne želje.

Homofobijo pri istospolno usmerjenih posameznikih največkrat poimenujemo ponotranjena homofobija. Pomeni sprejemanje in istovetenje z opisano stigmo. Gre za samouničevalna ali diskriminatorsna dejanja proti lastni osebi, ki je v skladu s prevladujočim pogledom na homoseksualnost (promiskuitetnost, hitro zaključevanje partnerstev, poenostavljeno razumevanje istospolne usmerjenosti kot dejanja, ki je zgolj spolno, itd.). Vpliva na to, kako istospolno usmerjeni posameznik vidi sebe, svojo identiteto ter nadalje na to, kakšen odnos do sebe nato vzpostavlja. Predstavlja oviro za to, da bi se posameznik ukvarjal z običajnimi razvojnimi nalogami svojega obdobja. Oblikovanje identitete istospolno usmerjenega posameznika vzame ogromno časa, energije in virov, ki naj bi jih ta uporabljal za zdravo rast in razvoj. Nekatere študije ugotavljajo povezavo med oblikovanjem tovrstne identitete in resnejšimi duševnimi težavami pri določenih istospolno usmerjenih posameznikih

in posameznicah (depresivnost, tesnoba, samomorilske misli in poskusi, zloraba psihoaktivnih snovi, nizko samozaupanje in samospoštovanje itd.).

Dleto, kladivo in ključ za odstranjanje

Oblikovanje identitete istospolno usmerjenega posameznika pomeni vzdržati pritisk homofobne okolice, biti strpen do nje, jo razumeti in ob tem vzpostaviti pozitiven odnos do sebe. To pomeni obiti in preseči najrazličnejše homofobne bariere, s katerimi se sreča tekom svojega življenja (v medosebnih odnosih, institucijah itd.). Način, s pomočjo katerega oblikuje sprejemajoč odnos svojega okolja do homoseksualnosti in zmora sprejetje lastne homoseksualnosti, je razkritje pomembnim drugim. To je njegova najpomembnejša razvojna naloga. Razkritje pomeni tako »priznanje« kot naznanitev identitete, kar pomeni, da postane istospolna usmerjenost toliko pomembnejši del posameznikove resničnosti, ki jo bo v bodoče nemogoče spremeniti. Kriza razkritja predstavlja najhujšo krizo, s katero se mora soočiti. Bistvena vprašanja pri oblikovanju identitete istospolno usmerjenega posameznika oziroma posameznice so:

1. katera občutja in misli ima posameznik o homoseksualnosti,
2. kako se te misli in občutki vzpostavljajo v identiteto in
3. kakšna je nato identiteta kot pomembna referenčna točka v posameznikovem življenju.

V nadaljevanju predstavljamo stadijski model oblikovanja identitete istospolno usmerjenega posameznika oziroma posameznice.

1. stadij: Pojavljanje (senzitivacija, faza predrazkritja; prehomoseksualnost)

Stadij pojavljanja pomeni zgodnje zavedanje o lastni drugačnosti v otroštvu, ki se odvija preko zaznavanja razlik med seboj in večino vrstnikov. Gre za fazo, v kateri si posameznik nadene masko oz. stopi v omaro. V vedenju se pojavijo zametki tega preko neskladij s tipičnimi spolnimi shemami, (spolno netipični interesi, mevžasto ali pretirano neomajno vedenje), lahko pa tudi že preko čutne ter čustvene navezanosti na osebo istega spola. Drugačnosti in odstopanja od pričakovanj naredita posameznika oziroma posameznico za tarčo čustvene, telesne in spolne zlorabe, pa tudi za blažje oblike nasilja. Nemalokrat izražajo prehomoseksualni otroci svoje stiske preko vedenjskih težav in psihosomatskih bolezni. Posameznik se na tej stopnji prekomerno osredotoča na sprejetost drugih in si želi sprejetosti ter zunanjih potrditev.

2. stadij: Priznavanje, sprejemanje (kristalizacija)

Drugi stadij lahko povežemo s kronološkim obdobjem mladostništva oziroma z zavedanjem lastne spolne želje oz. privlačnosti. Misliti na možnost stanja istospolne usmerjenosti običajno vzbuja veliko nelagodja in strahu. Ker vztraja istospolna spolna želja, postane slika bolj jasna, hkrati se pojavita čustvi sramu in strahu. Posameznik oziroma posameznica zmeraj močnejše delujeta pod vplivom strahu pred vrednotenjem s strani »normalne« okolice, kar lahko vodi v izogibanje in izolacijo. Razvoj na drugih področjih

(osebnostno, socialno, čustveno) lahko začne zaostajati. Omenjeni sram lahko postane gonilna sila samouničevalnega vedenja. Doživljanje sramu sporoča, da ima oseba v sebi nekaj nesprejemljivega, nečastnega, ničvrednega. Take dele sebe je treba zakriti, prekriti. Oseba tako čuti sram v odnosu do svojih osnovnih človeških potreb – doživljanja intimnosti, spolnosti, ljubezni. Mora jih zanikati in odgnati. Zaradi pritiska k »normalnosti« (zaradi heteroseksizma) pride pogosto do ustvarjanja dveh jazov – javnega in zasebnega. Prvi je lažen, drugi je krhek in odtujen. Ko se posameznik zaveda istospolne usmerjenosti in ima morda že prve istospolne spolne izkušnje, poskuša pripisati čim manjšo težo tem doživetjem. Tako si z zanikanjem in s sorodnimi mehanizmi poskuša razložiti dogajanje (»Šlo je za enkratno izkušnjo.«; »Ker me privlači tudi nasprotni spol, bom zmož ojačati ta del sebe.«; »Istospolne izkušnje so nekaj, nad čemer ni bilo nadzora in ostajam nedolžen v odnosu do njih.«). Psihološko udobje in umirjenost se pojavita šele ob preseganju lastne homofobije in sprejemanju svoje istospolnosti. Na tej stopnji pride običajno do prvih razkritij. Posameznik oziroma posameznica si občasno sname masko in za krajši čas stopi iz omare.

3. stadij: Najdenje skupnosti

S sprejemanjem istospolne identitete zmore oseba poiskati svoje »krdelo«, do katerega čuti pripadnost in ki ga sprejema. Skupnost ima zaščitno vlogo, poleg tega pa tudi usmerja napredek v oblikovanju identitete. Širiti se začne krog ljudi, ko je posameznik iz omare in brez maske. To spremlja občutek osvobojenosti in prvič zmore

biti mladostnik (ne glede na njegovo oziroma njeno realno kronološko starost). Istospolna usmerjenost postaja tako zmeraj močnejša resničnost, ki jo je težko sprejemati. Pojavljata se nemir in ambivalentnost, sploh ko so izražene posledice pomanjkanja izkušenj na področju vzpostavljanja intimnejših-partnerskih vezi. Obstaja nevarnost, da stvari uidejo iz rok in imamo namesto *coming outov* »*crashing oute*«. Če so pritiski prehudji, se lahko oblikovanje identitete na tej točki zaključi. Tako lahko posameznik ali posameznica zavrne skupnost, se vrne v omaro in ponovno nadene masko.

4. stadij: Prva partnerstva

Značilnost prvih istospolnih partnerstev je zaznamovana z enačenjem spolnosti in intimnosti ter z neustreznim soočanjem s čustvi v globljem odnosu. Pogost je fenomen zaljubljenosti v prvega istospolno usmerjenega posameznika, ki ga oseba sreča. Partnerstvo lahko zbudi lastna homofobna občutja, saj postane istospolna usmerjenost ponovno potrjena in ima zdaj obliko institucionalne zdužbe, ki je za družbo neustrezna. Istospolni partnerski odnos je tako lahko uničevalen in izraziteje bolezenski.

5. stadij: Samoopredelitev in reintegracija

Posameznik se zdaj sprejema kot istospolno usmerjeni posameznik oziroma posameznica. Pripravljen se je razkriti v mnogih okoliščinah, homoseksualnost je del tako javnega kot zasebnega, oseba ima ustrezen občutek lastne vrednosti. Mnogi aktivisti se nahajajo na tej stopnji. Stopnjo bi lahko poime-

novali filozofija polne legitimnosti istospolne usmerjenosti. Oseba ima ozaveščeno lastno homofobijo, manj odzivna je na družbene predsodke. Pogosti so zaključki, da je istospolna usmerjenost obogatila življenjsko izkušnjo. Končna točka oblikovanja identitete tako pomeni razrešitev, razbremenitev in doživljanje udobja v psihološkem smislu, glede vprašanj, ki zadevajo istospolno usmerjenost.

Maska je v zaklenjeni omari, ključ za vedno izgubljen

Oblikovanje identitete istospolno usmerjenega posameznika oziroma posameznice pomeni torej sprejemanje in občutek udobja v zvezi z lastno homoseksualnostjo. Na začetku je pot »posuta s trnjem«, vendar je izbira le dvojna – izolacija ali osvoboditev. Izid slednje je največkrat zelo nagrujoč. Zatorej, »kum kum, le pogum«.

Gej frendli lokal,
ki tudi s pogovori,
literarnimi večeri in koncerti
odpira aktualne in manj
aktualne družbene teme
z drugačnega vidika.

Hrenova ulica 19, Ljubljana
www.open.si

Dovolj
čakanja!

PARADA
PONOSA
2010

Petek, 25.6.2010

Razstava »Deset let Parade ponosa«

Stavba Lovci na Metelkovi
(klub SOT 2.4) – otvoritev ob 20h
Prikaz preteklih Parad ponosa
in odzivov nanje.

Sobota, 26.6.2010

Piknik

Metelkova mesto – od 15h do 20h
Piknik v Tiffanyju.
Izdelava transparentov
za Parado ponosa.

Koncert Slavice Lazarove

Cafe Open – 20.30

Otvoritveni žur Parade ponosa

Klub K4 – od 22h do 6h

Nedelja, 27.6.2010

Oaza prijateljstva

Park Tivoli pri kotalkališču
(zraven zgradbe bazena) – od 14h do 19h
Druženje ob družabnih in rekreativnih
športnih igrah. Prinesi odejo, pijačo in
prigrizke ter rekvizite za igre. Med Oazo
prijateljstva bo potekala bo tudi glasbena
delavnica z gostjo iz Srbije. Pridi s svojimi
prijatelji in prijateljicami!

Filmski večer

Kulturni center Q – ob 20h
Ogled filma SHANK (VB 2009)

Sreda, 30.6.2010

Odprta debata: LG in BT

Cafe Open – od 18h do 20h

Pogovor o mestu biseksualnost (B) in transseksualnost (T) v lgbtiq-skupnosti v Sloveniji.

Gledališka predstava Sinko

Kulturni center Q – ob 20h

Sodobna drama Sinko je igra o ljubezni in o tem, kaj se zgodi, če ljudje dopustimo prevlado predsodkov.

Stand up večer

Kulturni center Q – ob 21.30

Večer, namenjen smehu in zabavi, za kar bodo poskrbeli mladi upi in tudi že kakšno uveljavljeno ime.

Četrtek, 1.7.2010

Okrogla miza: Neokonzervativem v glbt-aktivizmu

Cafe Open – od 18h do 20h

Razprava o konformizmu, integraciji, asimilaciji, banalizaciji pomena identitet, mimikriji, vsečnosti, simpatiziranju s konservativnimi, religioznimi koncepti in institucijami, o strahu pred subverzivnim in radikalnim in o napovedanem koncu glbt-aktivizma.

Dr. Tanja Rener: Spolni izraz in spol

Dvorni bar – od 20h do 22h

Predavanje o spolu, njegovih pomenih na lgbtq-sceni in o tem, kako spol dojema lgbtq-populacija,

Petek, 2.7.2010

Okrogla miza: Homofobija in nasilje

Hostel Celica – od 18h do 20h

Okrogla miza o ukrepanju policije na področju preprečevanja in sankcioniranja homofobičnih dejanj ter aktivnosti varuhinje človekovih pravic na tem področju.

Show z Anastasio in Afrodito

Mladinski center Celje – ob 21h

Urška Sterle: Lezbična pravljica (performans)

Kulturni center Q – ob 22h

Sobota, 3.7.2010

Parada ponosa

Za info glej: www.ljubjanapride.org

Zaključni žur Parade ponosa

Kulturni center Q (Tiffany in Monokel, Metelkova) – od 21h – 6h

Petek, 16.7.2010

Žur »Parada po paradi« in natečaj za naj fotko Parade ponosa 2010

Cafe Open – zvečer

Fotke z letošnje Parade ponosa posredujte v Cafe Open in vaša fotografija bo lahko razstavljena v galerijici open.closet. Najboljša fotka bo nagrajena s simbolično nagrado.

Queer road trip 2010

Informiranje mimoidočih o Paradi ponosa, o delu glbt-nevladnih organizacij in promocija človekovih pravic in enakih možnosti.

SOBOTA, 26.6.

Nova Gorica – ob 8h

Koper – ob 11.30h

Piran – ob 15h

SREDA, 30.6.

Celje – ob 8h

Maribor – ob 11h

Ptuj – ob 18h

PETEK, 2.7.

Kranj – ob 9h

Bled – ob 11.30

Radovljica – ob 14h

Ponedeljek, 28.6.2010

Gala paradni ples

Festivalna dvorana Ljubljana – ob 20h do 24h

Večer v znamenju plesa, glasbe in prestiža.

Torek, 29.6.2010

Pogovor: PFLAG – družina in prijatelji lgbt-oseb

Kulturni center Q – od 18h do 20h

Srečanje za starše, sorodnike in prijatelje lgbt-oseb in razprava o soočenjih z razkritjem spolne usmerjenosti. Pripeljite svoje najdražje!

Naša znanost in zgodovina naših življenj

Kulturni center Q – od 20h do 22h

Pogovorni večer o temeljnih delih, ki z družboslovnega vidika opisujejo zgodovino in življenje slovenske lgbtiq-skupnosti. Gostje: Suzana Tratnik, Marta Pirnar in Roman Kuhar.

www.ljubjanapride.org

POLONA JAUNIK

PRVA BALTSKA PARADA
PONOSA V LITVIParada
na drugi
strani
reke

Moja turneja po paradah ponosa v Evropi me je letošnjega maja ponela v litvanske višave. V bivši republiki Sovjetske zveze smo zakorakali v zgodovino: po trasi prve parade ponosa v Litvi, ki je potekala na »drugi« strani reke – stran od centra, meščanov, mega katoliških križev, v zavarovanem policijskem koridorju. Morda se zdi, da smo se na takšno parado podali zaradi lastnih užitkov, iz *inata*, samo da parada bo. V čem je namreč smisel parade, če smo korakali in vpili gesla enakopravnosti in svobode tako daleč stran od »civilizacije«?

Zagotovo ta »druga stran reke« pomeni, da so Litvanci še vedno sovražni do glbt-skupnosti in njenih simpatizerjev in da paradni dnevi za to baltsko deželico še niso nastopili. In potem uletimo Amnesty International in Ilgovci in preostali in se gremo nekakšno parado ... No, zraven so seveda korakali tudi domačini – bilo jih je nekaj čez dvesto, vseh skupaj pa petsto, kar je uspeh že sam po sebi, saj so bili organizatorji dogovorjeni s policijo za varovanje samo okoli 350 sodelujočih. In

policije je v resnici bilo ogromno, nekaj sto, vsekakor več kot nas.

Na sestanku pred parado nam je Caspers, vodja latvijske glbt-organizacije Mozaika, dal nekaj simpatičnih napotkov glede varnosti. »Saj vem, da imamo nekateri fetiše na uniforme,« je dejal, »ampak poskusite se zadržati ob vseh teh mladih in vrlih policistih in policistkah in jim nikar ne skačite v objem. Ne flirtajte z njimi! Čisto vsi policaji namreč niso geji ali lezbijke!« Baje so se lani in predlani nekateri res malo spozabili in eden izmed njih je dejansko poljubil policista med opravljanjem dolžnosti. Policisti so letos svojo nalogo res opravljali izredno profesionalno. Vse je bilo zavarovano, kot je treba. Enako velja tudi za varnostnike, ki so nas imeli na

očesu v hotelu, kjer je potekala konferenca.

Nekateri so menili, da je bilo na baltski paradi ponosa preveč podpornikov iz tujine – čeprav so nas organizatorji tja povabili – in da smo domačinom celo onemogočili, da bi v večjem številu prisostvovali dogodku. Resnici na ljubo, nekateri domačini niso mogli vstopiti v zavarovano območje, ker se niso, kako ironično, pravočasno registrirali pri organizatorjih. In nenazadnje se zdi, da je mednarodna podpora pomembna, saj država tako naredi več za varnost sodelujočih. Žal je tako, da le sramota pred evropsko javnostjo nekatere »prisili«, da poskrbijo za varnost. Ta pa je bila na baltski paradi še kako potrebna. Čeprav smo paradirali na »drugi« strani reke, so bili nasprotniki, naši naj-

bolj vneti »navijači«, s srcem pri stvari; nosili so transparente in velike križe ter kar sami med sebe vrgli solzivec in dimne bombe, tako da je morala posredovati policija. V bližnji katedrali so celo molili za nas. In mislim, da je pomagalo! Noben nasprotnik se namreč ni izmuznil skozi varnostno ograjo, nas kamenjal ali kaj podobnega. Policija je pridržala 19 ljudi, med njimi sta bila celo dva litvanska poslanceva.

Na konferenci in na paradi so med drugim sodelovali švedska ministrica za evropske zadeve Brigitta Ohlsson in nekaj evropskih poslancev, pa tudi litvanska parlamentarka iz socialnodemokratske stranke Marija Aušrin Pavilionien, ki je dejala, da Litva še s parado postaja prava demokratična država: »V gibanju za

pravice gejev in lezbijk sodelujem že 13 let. Njihove pravice sem branila od vsega začetka, vse, odkar sem sama razumela, kaj pomeni človeška narava in seksualnost. Zame kot poslanko in kot osebo pomeni ta dogodek zmago človekovih pravic in novo svobodo v Litvi. Zame to pomeni še korak bližje k pravi demokraciji.»

Tudi švedska ministrica za evropske zadeve Birgitta Ohlsson je bila polna spodbudnih besed. Poudarila je, da »ljubezen ne more biti preglasovana z nobenim zakonom ali prepovedjo. Danes korakamo za svobodo in za enakost. In danes korakamo za Evropo – prav zdaj skupaj ustvarjamo zgodovino.« Noseča ministrica za evropske zadeve je še dodala, da nikakor ne želi, da se njena hčerka rodi v svet, ki sovraži ljudi in da

zanjo želi samo to, da bo lahko izbrala, koga bo ljubila. »Prihodnost pripada nam, tukaj zbranim, in ne tistim, ki so polni predsodkov,« je še dodala.

Z nami je korakal tudi britanski poslanec Evropskega parlamenta gej Michael Cashman, ki je novinarjem dejal: »Od vseh Evropejcev bi ravno Litvanci morali biti tolerantni in odprti, podpirati enakost za vse, svobodo govora in pravico do javnega zbiranja. Ravno Litva, ki je toliko let preživela podjarmljena pod Sovjetsko zvezdo, bi morala slaviti posameznikovo pravico do svobode.«

Na »drugi« strani ograje omenjenih besed niso slišali. Nasprotniki parade so še v zrak dvigali transparente z napisi »Geji so ubili mojega prijatelja« ali »Mi nismo

homofobi, samo vi ste nenormalni« in se drli obscenosti. A mi jih pravzaprav nismo slišali, saj so bili preveč daleč, pa tudi zaposleni smo bili s plesom, z glasbo in z vzklikanjem gesel kot je »Človekove pravice so moj ponos«. Ravno tako sem si skoraj izkašljala pljuča, ko sem že trinajsttisočič na vprašanje »Kaj hočemo?« zavpila »Človekove pravice!«, na vprašanje »Kdaj jih hočemo?«, pa »Zdaj!«

V čem je bil torej smisel litvanske parade na »drugi« strani reke? Samo tisti, ki že a priori zavračajo tovrstne protestne akcije, bi lahko rekli, da parada ni bila niti malo smiselna. Ti zagotovo ne razumejo, da tudi korakanje s toni robokopov stran od civilizacije lahko kaj naredi za boljši jutri glbt-mladih v Litvi. Nekje pač vedno zač-

nemo orati ledino. Meje v glavah se bodo premaknile pri tistih, ki bodo to dopustili, a parada pri tem ne more škoditi. Evropski poslanec Michael Cashman je povedal, da so tudi v Veliki Britaniji začeli na podoben način. S prvimi in potem vedno novimi paradami ponosa, ki so ozaveščale državljane in državljanke. Prepričan pa tako ali tako nihče ne bo prepričal drugače, še posebej, če spijo z razpelom nad posteljo.

Kaj je torej pomenilo glbt-meščanom Vilne, da smo tujci korakali za njihovo svobodo? Zagotovo veliko. Ko smo se namreč peljali z avtobusi iz zavarovanega območja, sta nam iz mostu nad reko mahala dva srečna fanta z nasmejanima obrazoma. Od daleč sta nas opazovala in zdi se mi, da se jima je segrelo srce ob tem, ko sta videla, da se stvari vsaj malo premikajo na bolje in da nista sama. S prav nič sovraštva so nas opazovali tudi nekateri drugi domačini in zagotovo je bil med njimi tudi kakšen gej ali lezbijka. Zato bo morda lahko naslednja parada organizirana že kje bližje ljudem, ki bodo morda spoznali, da smo na koncu koncev vsi le iz mesa in krvi.

Naslednje leto bo baltska parada ponosa v Estoniji. Tudi za Estonce bo to prva parada ponosa. Pojdi-mo premikat nove mejnike! Premaknimo meje v glavah! Pridite z nami, vsaj v duhu. To je navsezadnje vse, kar zares šteje. Podpora. Človekove pravice so naš ponos!

ANDREJ ZAVRL

Nihanje bližine

Kristina Hočevar, *Nihaji*, Cankarjeva založba, 2009.

Kristina Hočevar tudi v svoji četrti knjigi pesmi v središče postavlja intimistična izrekanja. Tudi tokrat mojstrsko in v znanjo že kar značilnem slogu, čeprav morda nekoliko manj komunikativno kot v prejšnji zbirki *Repki* (Lambda, 2008), ki je bila tudi sicer bolj obrnjena v družbeno. *Nihaji* ponovno opozarjajo na – rušilno, kdaj pa kdaj pa (potencialno) odrešilno – moč in/ali nemoč želje in poželenja. Odnosi in dotiki so ponavadi krhki, njihovih okvirji razbiti, podobe, ki jih Hočevar mojstrsko izrisuje, pa večkrat izražajo nekakšno tesnobo, ki sem ter tja sproža eksplozije, tudi jezikovno-grafične: ekonomično rabo jezika in podobja v *Nihajih* dopolnjuje še precej pogosta razbitost, celo vertikalno zamikanje verza in razpršenost besed.

Pogoj(nik)i bližine se ponavadi razbirajo izmed vrstic, iz praznih prostorov med njimi in iz njihovih zamikov. Subjektka se o odnosih do drugih (in drugih do nje) izreka ostro, včasih skoraj brutalno, a nikoli banalno ali vulgarno. In čeprav se poezija *Nihajev* včasih lahko zdi hermetična, je v resnici zmeraj jasna in izčiščena – v izrisovanju atmosfere je nezmotljiva, kar pa sploh ne pomeni, da gre za enoznačno ali preprosto (kaj šele popreproščeno) pisanje. Ravno tu se kaže velika pesniška moč Kristine Hočevar: ne pretvarja se, da so zapletene stvari enostavne, vendar pa njihovo zamotanost izrazi tako, da je bralki/bralcu kompleksnost občutij (intuitivno) vseeno dostopna.

Ocena *****

Pogovor s Kristino Hočevar,

čeprav nerada govori o svoji poeziji
(in raje je mango) ...

... mango, čili, wasabi ...

Pri branju Nihajev sem imel občutek, da gre za nekoliko bolj hermetično poezijo in tudi manj neposredno družbeno kot pri Repkih.

Ne vem, ali je knjiga *Nihaji* kot celota hermetična, je pa zaradi določenih pesmi verjetno res več hermetike kot v *Repkih*. Kar se tiče družbenosti, je ta neposredna samo v tretjem sklopu zbirke *Nihaji* – razlogov za to je več. V *Nihajih* je dostikrat pesem »vstop« v nek dogodek, v neko enoto dogodka, stanja, čustvovanja kot ločenega od družbenega, če je bil kot doživljaj tak (ločen od zunanjega). Pesmi, ki so bolj v zvezi z eksistencialnim, so mogoče bolj hermetične in z večjo distanco.

Nihaji imajo tri razdelke, tri kronološke nihaje, ki zajemajo več kot deset let. Kakšna je logika takšne zgradbe?

Gre za notranja nihanja, ki se po eni strani dajo razdeliti časovno, po drugi pa gre tudi znotraj njih za odstopanja oziroma ta razdelitev, kot se vidi iz danih letnic, ni samo časovna. Ti sklopi imajo najverjetneje svojo notranjo logiko – vem, da so se pesmi razporedile in umestile v tri sklope točno tako, kot je prav.

Kako poenotiti več kot desetletno nihanje intimne izkušnje, da nastane celota?

Za poenotenost gre na oblikovni ravni zbirke. Že sam naslov zbirke pa implicira tudi/predvsem to, da

gre za različne, dostikrat skrajne in lahko nasprotujoče si misli, stanja, pozicije in s tem tone pesmi. Če je intimno izhodiščno v knjigi in je hkrati tisto, kar narekuje neko življenjsko obdobje, če že ne tudi celo življenje na nekaterih ravneh, vidim v tem nekakšno celoto. Kar pa ni nujno.

Ko berem o želji, njenih rezih in rezilih, se mi zdi, da ne zavzemaš nobene posebne distance. Ampak ali je v življenju vse res tako zares? Ali nisi te stvari večkrat izrazilo efemerne? Govorim seveda o morebitnem pesniškem zaostrovanju izkušnje.

V nekaterih »nihajih« je distanca precejšnja, zavzeman pa distanco že s tem, v čemer pišem. Efemernost želje, ki jo prepoznavam kot »pravo« (ali pa omembe vredno), je meni pravzaprav tuja, tako da se težko istovetim z nekimi morda splošnimi zakonitostmi čutenja. Po mojem se glede življenja samega da odločiti, koliko nam je zaresno, včasih pa je ta izbira le navidezna. Če se tvoje telo odziva na določene dražljaje, ki jih um ne jemlje (več/še) zares, je zame to tisto, kar je resnično in precej zares. Hkrati to isto stvar lahko tudi razbremenim teže, kolikor se da, če to hočem. Za pesniško zaostrovanje izkušnje pa gre toliko, kolikor je pesniški jezik simbolni.

Pri objavljanju intimne poezije me zanima nekaj, kar si še nikogar nisem upal vprašati: kaj te žene v ta »ekshibicionizem«?

Gre za ambivalenco. Intima po eni strani želi biti na nek način v »surovem« stanju v pesmi, hkrati je seveda že preoblikovana, kar omogočata jezik in moja odločitev, koliko je nujno ohraniti »golega«, da služi namenu. Pišem gotovo ne zaradi veselja v razstavljanju intimne, namen ni v tem. V resnici so stvari še zmeraj zakrite, pesniški jezik, tudi ko gre za (navidezno) neposrednost, vključuje precej sprevačanja. Pisa-

nje je tako ali tako paradoksalno početje. Intimno izginja s tem, ko se zapisuje, ne glede na to, koliko je »razkrito«, hkrati pa daješ zapisane-mu svoje mesto, svoj prostor.

Zdi se, da precej pišeš in objavljaš. Kako sama gledaš na razvoj svojega pesnjenja in kako skrbiš, da se ne bi ponavljala in bila dolgočasna?

Zdi se mi, da se določena vprašanja lahko ponavljajo v različnih variacijah in to ni nekaj, čemur se je treba nujno izogniti. V različnih kontekstih dobijo nove razsežnosti, novi konteksti pa izpostavljajo še nova vprašanja/motive. Meni je bil temeljni del snovi za vsako izmed knjig različen; no, *Nihaji* so tisti, ki so dokaj povezani s *Fizičnim robom* (vsaj kar se tiče izbora snovi). Je pa pomemben tudi jezik. Jezik odpira novosti. Gre celo – vsaj prvenec ali tudi *Fizični rob* upoštevajoč – za različne avtopoetike.

Te privlači tudi pisanje drugih vrst?

Bolj kot pisanje drugih vrst me privlačijo druge umetnosti, ampak z enkrat sem v poeziji.

Povej še, kaj rada bereš? In zakaj?

Berem predvsem poezijo in teorijo, proze v primerjavi s tem malo. Seveda me najbolj prevzamejo tisti, ki so avtentični, izčiščeni v svojem izrazu, močni avtorji, pogumni glasovi (vsaj v njihovem ustvarjanju). Če izpostavim nekaj posameznih: Sappho, Sylvia Plath, René Char, Audre Lorde, Vasko Popa, Roberto Juarroz ...

POPRAVEK

V prejšnji številki Narobe smo napačno zapisali, da je Kristina Hočevar prejela že dve zlati ptici. Za zbirko *Repki* je letos maja prejela svojo prvo zlato ptico. Za napako se opravičujemo.

Foto: Peter Uhan

ZALA HRIBERŠEK

Lirični kristali

Milan Šelj, *Kristali soli*, Škuc-Lambda, 2010.

Kristal je telo s pravilno notranjo zgradbo in z ravnimi mejnimi ploskvami, tako so tudi *Kristali soli*, druga Šeljeva pesniška zbirka, po zgradbi pretežno klasične štirivrstičnice.

Od prve, *Darila* (2006), je opazen premik v liričnost in poetičnost.

V zbirki se prepletajo različne teme – intenzivni razpon pomenov sega od ljubezenskih do bivanjskih prostanstev, od vsakdanjih zgodb do arhetipov časa. Tako se v ljubezenskem razmerju prešijejo bolečina in stiska, strast in vsakdanjost ljubezenskega para, pomemben motiv je tudi njuno ustvarjanje doma v hiški na Krasu – kjer se ne bosta pred nikomer skrivala v strahu. Nova pa je tema pesniškega ustvarjanja in predstavljanja lastnih pesmi: Pisanje je razpiranje, ki se med iskanjem/reši iz ujetosti v grabežljive veje. *Kristale soli* označuje dvojnost življenja na kraškem podeželju in v Londonu, čeprav pesniški subjekt ne niha med enim in drugim, ampak sta nevrotičnost enega mesta in prvobitnost drugega v njem sprepleteni. Bolj dvojnost kot dihotomija se kaže tudi bogastvo velemesta in revščina samohranilk, beguncev, tujcev. Bogastvo *Kristalov soli* se kaže tako v razpoloženski kot refleksivni liriki. Sinestezija in metafora pa zarežeta tako v vsakdanje vtise kot v koncična vprašanja dvoma in upanja, spomina in pozabe, preteklosti in prihodnosti. Lirski subjekt govori o družini in družbi, o posamezniku in paru, o vzcveteli magnoliji in tesnobi zime ... Je družbeno angažiran in obenem izrazito osebnoizpoveden.

Ocena ❖❖❖❖❖

Pogovor z Milanom Šeljem

Dom je metafora, vsak kristal je zgodba zase

V Kristalih soli družina ni več v ospredju, vendar to ne pomeni, da je nepomembna. V nekaterih pesmih je slutiti pomiritev, spet v drugih napetost.

V zbirki *Darilo* sem pisal o svojih razmerjih z družino na intimen način. Smer potovanja je šla od znotraj navzven. Kar se je med iskanji razkrilo, je bilo pogosto boleče, največkrat neizrečeno/nedorečeno. Šlo je za razkrivanje muke iz potrebe, da se molk prekine, da se zamolčano ubesedi, spregovori. V *Kristalih soli* sem obrnil smer potovanja; gre za iskanja od zunaj navznoter, skušal sem pisati o intimnih izkušnjah iz drugačnih zornih kotov.

Nasprotje med vaškim življenjem v naravi in velemestnim šokom Londona meče senco in luč na Kristale soli.

Kras je prostor samote in tišine, kamor se umaknem iz velemestnega kaosa, iz katedrale razčlovečenega materializma. Če mi London ponuja možnost, da se izrazim od znotraj navzven, mi Kras omogoča, da grem od zunaj nazaj k sebi. Potrebujem oboje.

Ali si razdvojen med življenjem na tujem in domačo besedo, v kateri ustvarjaš?

Kadar se mi zdi, da bi se bolje izrazil v angleščini, to seveda tudi naredim, a običajno gre le za par besed, en samcat verz. Pisanje v slovenščini pa me sili, da ostajam v tesnem stiku

z jezikom, ki je živ organizem, in eden najpomembnejših delov naše identitete.

Kdo je vplival na tvojo poezijo? Pred prvencom si podpisal soavtorstvo Spolitike.

Med študijem sem pisal poezijo, kjer sem se skušal (predvsem) skri(va)ti. Spolitika je bila korak v fikcijo. Z »odkritjem« poezije Braneta Mozetiča, Cirila Berglesa in Nataše Velikonja pa se je moj krog na poti k sebi sklenil. Njihov vpliv pa ni bil toliko poetsko/estetski; šlo je bolj za spoznanje, da je mogoče pisati na tako odkrit/razkrit način.

Pesnenje in branje svojih pesmi je nova tema v tvoji poeziji.

Zbirka je nastajala štiri leta in med pisanjem me je zanimal ustvarjalni proces, odnos do besede, jezika. Pogosto sem se spraševal, zakaj to sploh počnem. Je vredno? Če bi izsiljevanjem (okolice) nasedel, in umolknil, bi moral zanikati del sebe. Kot da bi moral nazaj v klozet. Na to pa nisem mogel pristati. Vsak kristal je zgodba zase, v kateri se odseva (mikro)kozmos; vse je z vsem povezano med sabo. Kadar pišem, mi ni le do izpisovanja lepih besed; hočem pripovedovati svoje/naše zgodbe, ki govorijo tudi drugim. Pri tem pa ne gre za estetizacijo obtoževanj, zatiranje, bolečine, krivde; predvsem me zanima, kako ta stanja preseči.

Še ena pomembna tema, ki je nova: veliko je različnih nasprotij, dvojnosti bleščečega velemesta in blede obrazi samohranilk, tujcev, beguncev ...

Tako lahko je blokirati, kar se dogaja okrog nas. Neznanci pa hodijo mimo nas vsak dan. Dovolj je, da upremo oči v človeka, ki gre mimo nas, namesto v tla. Ker sem tujec na tej (in na drugi strani), ki ni pozabil, od kod prihaja, instinktivno simpatiziram z malim, nepomembnim človekom, ki je porinjen na rob obro-

bja, in pogosto nima ne glasu ne obraza.

Kristali so v primerjavi z Darilom mnogo bolj lirični, kar se kaže tudi v zunanji formi, ni več daljših pesmi, prevladujejo štirivrstičnice.

Po izidu *Darila* dolgo nisem pisal, izprazniš se. Ko se je potreba po pisanju vrnila, sem nastale daljše pesmi klestil toliko časa, dokler se nisem znebil nepotrebne balasta, in so se izkristalizirale v izčiščene fragmente, v drobce, vzdušja, refleksije. Našel sem formo, ki mi je v določenem trenutku najbolj ustrezala. Proces pa ni bil posiljen; bil je popolnoma organski.

V Kristalih soli se prastara tema ljubezni pojavlja med poželenji in ustvarjanjem doma.

Dom je le metafora. Ljubezen je dom, kjer se nama ni treba skrivati, kjer sva povezana med sabo in z vsemi, ki so del najine velike družine. Vedno sem iskal poezijo, ki bi odkrito govorila o izkušnjah, ki so se dogajale tudi meni. Ki bi ubesedila in dala glas mojim vprašanjem, tesnobi, nihanju, strahovom, pričakovanjem, poželenju, erotični ekstazi. *Kristali soli* so moj prispevek, in srečen bom, če bo kateri izmed njih našel svoje mesto v mozaiku slovenske (homo)erotične poezije.

KLUB
K4

Prva jesenska
roza sobota:
18. september!

ZORAN RODIC Vaginacentrično

Biljana Kosmogina, *F book*, Kornet & Karpos, Beograd 2009.

F book je zbirka zgodb, napisanih izven tradicionalnih pravil dovoljenega in sprejemljivega. Po avtoričinih besedah bi zbirko lahko predstavili kot »Fabulouse Forbidden Female Fiction Force« ali kot peklenko hard-core zabavo – produkt osvobodene, neovirane ženske seksualnosti in duha, zloženega v literarno formo. *F book* sooča bralce s spolnimi in transspolnimi vlogami, notranjimi boji in zunanji manifestacijami z mejnih področij seksualnosti. Vse je dovoljeno. Ni tabujev, ograd in malomeščanskega moraliziranja. Z nenavadno mešanico dokumentarnosti in fikcije *F book* lebdi med sofisticiranim književnim izrazom in urbano poetiko z ene strani in uličnim žargonom in pornografsko estetiko z druge. Zbirka zgodb ponuja bralcu in bralki izvenčasovno zabavo, v kateri je seks glavno sredstvo, ne pa tudi končni cilj. Skozi večpomenska sporočila, rafinirani humor in nenavadno filozofijo se nam ponuja bistvena alternativa in scelilna poetika Kozmične Vagine.

Ocena *********

Pogovor z Biljano Kosmogino

Biljana Kosmogina je beograjska pisateljica in novinarka, aktivistka za ženske in manjšinske pravice, seksualno svobodo in lgbtiq-pravice. Poleg pisanja (glej njen blog: www.blogoye.org/kosmogina) se ukvarja še s fotografijo, teatrom, performansmi in je članica umetniške skupine ArtEQ. Že celo vrsto let piše SF in erotične zgodbe, njene junake pa lahko srečamo na raznih mestih, kamor »spodobni« ljudje običajno ne zahajajo. Brez dlake na jeziku se loteva tabuiziranih tem, pri čemer se ne ozira na splošna pravila družbenih načel korektnega pisanja in obnašanja. Njena knjiga *F book* je zbirka zgodb, nastalih in objavljenih v letih med 1989 in 2008, in predstavlja interžanrsko provokacijo in parodijo politično in kulturno (ne)ozaveščene in pervertirane družbe.

Sami se opredeljujete kot queer. Kako opisujete queerovsko identiteto?

Queerovska identiteta je multidimenzionalna, fleksibilna, fluktuirajoča, transparentna, večslojna, transgresivna, no, na našem prostoru pa je podcenjena, prepredena, marginalizirana, na stopnji undergrounda. Ponosna sem nanjo kot na diamantno broško na reverju, ali morda prej kot na rudarsko udarniško plaketo. Živimo v času kontinuirane diskriminacije in represije nad manjšinami, med katerimi so tudi homoseksualne, kjer queer predstavlja sinonim za svobodo, enakopravnost in družbene spremembe – revolucionarnost, in s samim tem subverzijo glede na vladajoče norme, standarde in strukture, kar se mi zdi dovolj inspirativno in motivirajoče. Vedno sem na strani potisnjenih in zatiranih. Imam stabilno zasebno življenje, zaradi česar kreativno energijo

vestno vlagam v višje cilje. Srečna sem, da v moji družini ni prostora za homofobijo in sovražne ideologije.

Bralci in kritiki so vas pred leti označili za balkansko queerovsko kraljico, saj delujete regionalno. Izvajate performanse, nastopate na festivalih in svoja dela objavljate v raznih medijih. Kako bi opisali današnjo hrvaško in srbsko queerovsko sceno?

Naslovi laskajo, vendar se od njih ne da živeti. Na Hrvaškem sem redno prisotna na queerovskih festivalih in sodelovanje je odlično, bodisi da smo udeleženi v performansih, bodisi da pišem festivalsko kroniko za queerovske spletne strani, kot na primer letos (glej queer.hr, razdelek: kultura). Prejšnji teden sem se vrnila iz Zagreba, izpolnjena in zadovoljna. Nekolikokrat sem bila tudi del queerovskega festivala v Beogradu, vendar je ta žal upešal, medtem ko lanski neuspeli Belgrade Gay Pride dokazuje, da družba v Srbiji še ni pripravljena sprejeti in zaživeti z glbt-skupnostjo, kar je porazno, a ne brezupno. Sodelovala sem na prvem, nasilno prekinjenem queerovskem festivalu v Sarajevu, o čemer sem tudi pisala, a do Slovenije, moram priznati, še nisem prišla, pa je to lahko priložnost, da me povabite.

Če primerjam queerovsko sceno na Hrvaškem in v Srbiji, lahko rečem, da je hrvaška družba na višji stopnji civilizacijske (družbenopolitične in kulturne) zavesti, saj že celo vrsto let podpira, in ne ovira različnih aspektov queerovskih manifestacij, medtem ko si v Srbiji srečen, če na ulici ne dobiš »batine« samo zato, ker izgledaš ali se obnašaš drugače. Pa vendar ob premišljenih političnih potezah in antidiskriminatorno zakonsko regulativo optimistično verjamem, da si bodo queerovci cele regije že v treh do petih letih medsebojno bližje, bolj združeni in bolj svobodni, da bodo lahko javno

predstavljali svojo umetnost, kulturo in duh brez strahu in posledic nasilja.

Kdo so junaki vaših zgodb? In v katero smer se razvija vaša umetnost?

Junak ali junakinja moje zgodbe je lahko kdorkoli, kadarkoli, kjerkoli. Obdani smo z avtentičnimi osebami in prizori, v katerih leži vsa lepota in ostudnost tega sveta. To je moje nepregledno in neizčrpno polje. Moja književnost ne vsebuje nobenih prostorskih in časovnih ograd, niti ni žanrsko determinirana. Igram se, poigram, zibam se, kamor me nosi veter. Usmerjajo pa me tudi sami bralci, predlagajo tisto, kar jih zanima, kot je bil to primer z dark, kinky, bizzare, bdsm-sceno, ki jo zdaj raziskujem. Pišem kulturološki esej na temo pokornih odnosov v femdom okolju. Vplivi obstajajo! Tabu teme, s katerimi se nihče ne ukvarja in o katerih nihče ne piše, so pravi izziv in zadovoljstvo. Želim se nenehno razvijati in pokrivati področja, ki se jim drugi odrekajo, se jih bojijo ali se ob njih zgražajo. Premikam meje in želim si, da bi bila vedno sveža in drugačna.

Umetniška skupina ArtEQ (arteq.tumblr.com), sem njena članica, omogoča kreativno kooperativnost nekaj talentiranim umetnikom, kramo nore performanse, pripravljamo razstave, izvajamo poezijo, se dobro zabavamo, vendar načrtujemo tudi resne projekte. Ne bomo omagali, dokler ne bomo izpolnili misije.

ZALA HRIBERŠEK

Lezbična želja kot pomembni dogodek

Djuna Barnes, *Damski almanah*, zbirka Vizibilija, Založba ŠKUC, Ljubljana, 2009; prevedla Urška Sterle.

Almanah ali letopis pomeni zapise pomembnejših dogodkov. Verjemi mi, v *Damskem almanahu* so zapisani res pomembni dogodki: spreminjanja dame skozi letne čase, mrke in enakonočja, skozi dnevni in nočni nemir, skozi leta in desetletja. Osrednja dama je »najfinejša razvratnica« *Evangelina Musset*, ki je družinski voz zamenjala za jezdenje okobal. Stara je večjih petdeset let in ni posebno prikupna, a je zaradi svojih večšin in spretnosti zelo zaželena in iskana. Če smo voljne prisluhniti, nam dama Musset preda marsikatero modrost, kot je ta, da bodimo brezbrizne, kažimo ravnodušnost, in dekleta, ki smo jih doslej zaman skušale omrežiti, bodo trgala naše naoknice.

Samotarka Djuna Barnes je *Almanah* napisala, da bi plačala račun za bolnišnico za svojo ljubimko Thelmo Wood. *Ladies Almanack* je izšel leta 1928 v globoki senci romana *Studenec samote*. *Almanah* ni bil nikoli posebno popularen, saj ni ustrezal uveljavljenim modelom ljubezni med ženskama, glavna junakinja ni niti »ženska, ujeta v moško telo« *niti ne goji romantičnega prijateljstva, zato pa nasprotuje »falični premoči« *in »klitoralni nezadostnosti«.**

Damski almanah je satirično besedilo, ki patriarhalne mite nadomesti s svojo zgodbo. Je druga knjiga Djune Barnes v slovenščini, prva je izšla leta 2002, in sicer *Nočni gozd* z odličnim esejem Nataše Velikonja.

Ocena

ANDREJ ZAVRL

Slovenski mladinski gejevski in lezbični roman?

Neli Kodrič Filipič, *Kaj ima ljubezen s tem*, Mladinska knjiga, 2009.

Kaj ima ljubezen s tem je novi roman uspešne mladinske pisateljice Neli Kodrič Filipič, v katerem pripovedovalka Lusi (skoraj 16 let) opiše ključne dogodke najbolj zapletenega obdobja svoje adolescence: oče si najde mlajšo ljubico, mama izgine neznano kam, Lusi se mora preseliti k babici, ki že desetletja naskrivaj ljubimka z duhovnikom, Lusi sama pa bi naredila vse, da bi do šestnajstega leta izgubila nedolžnost. Edino oporo v vsem tem viharju najde v Roku (skoraj 18 let), »geju«, ki postane njen najboljši prijatelj. Rok je edini nesporno pozitivni lik, in tudi sicer Kodrič Filipič v svojem pisanju pokaže razumevanje za težave, na katere naletijo istospolno usmerjeni. Ampak. Čeprav imajo vse osebe svoje zasebno življenje, je Rok čisto brez. Pravzaprav je samo Lusijin postršček, ki ji uredi, kar rabi, in jo potolaži, ko ji je težko. Preprosto ždi v svojem stanovanju, čakajoč na Lusi. Njegovo gejevstvo ostane povsem nedoločeno. Največ, kar o tem reče, je: »Raje ne bi govoril o tem,« *ali: »Nekoč ti bom povedal.« *In ko ta nekoč nastopi, ji res pove – seveda, Rok sploh ni gej! Kako, prosim?! Ja, ko mu je nekoč pri neki puncu spodletelo in mu je zabrusila, da je peder, se mu je zdelo najboljšo, da to še sam privzame. Nekaj najbolj vsakdanjega, ne? Na koncu še uspešno podre Lusi – pa je ona sita, on pa strejt. In gl-bralstvo ogoljufano. Nekaj zadoščenja vendarle ponudi razplet matine zgodbe: ko se po letu odsotnosti vrne, se vrne v lezbičnem razmerju. Kar pa tudi ni kar tako.**

Ocena

ANDREJ ZAVRL

Tlakovanje z dobrimi nameni

Manca Košir idr., *Drugačna razmerja*, Mladinska knjiga, 2010.

Drugačna razmerja so čudna knjiga. Kolikor je tu in tam (opravljivo) zanimiva, je tudi polna predsodkov, klišejev in (ponotranjene) homofobije, čeravno je njen namen prav njihovo preseganje. Manca Košir je mnenja, da osebne zgodbe naredijo več kot parade ponosa, zato svoje dopisovalce usmerja v osebno izpoved. Strejtovska udomačitev homoseksualnosti že že, ampak če to pomeni dobrohotno sočutje do istospolno usmerjenih v zasebnosti in le malo v smislu javnega in političnega priznanja človekovih pravic, potem imamo problem. Osebno je res (lahko) politično, a ne, če je zaprto v tabloidno logiko ugotavljanja, da spolna usmerjenost ni pomembna, samo da se imamo radi. Odtod tudi vse kvaziliberalno navdušenje nad knjigo.

Torej: šest gejev (pa vdova sedmega – oj, to je pa sploh zgodba zase) piše o svojem življenju in drugih trivialnostih. Nekateri spretno, drugi niti ne, vsi pa zelo zares. Kar dosti je tudi sladkorja, božjih glasov, poduhovljenih velikih začetnic, iluzij grandioznosti ipd. Kakšen ždi v takšnih roza nebesih, da se prav vprašaj, če ni morda naskrivaj heteroseksualen. Joj, kako nereflektirano se zapletajo tisti, ki poskušajo zmanjševati pomen spolne usmerjenosti na raven barve las! Prav prozorni so v svojem zavračanju aktivizma, drugih glbtq-oseb in kulture. Zanje so odgovor pisma Milana Šelja in Borisa Pintarja, ki jih bodo opozorila na to, da jim je prav ta osovraženi aktivizem omogočil pozicijo, s katere ga lahko omalovažujejo. Najlažje je namreč počakati, da nam pravice izbori nekdo drug, potem pa se nad njim zgražati.

Ocena

ANDREJ ZAVRL

Tetke in junci

Michał Witkowski, *Lubiewo*, Škuc-Lambda, 2010.

Lubiewo pripovedujejo tetke (pedri iz prejšnjih časov), ki štrikajo po parkih in kvačkajo besede. In to kako! Obvladajo slikovit, strupen, izbrusen in izjemno zabaven govor, ki poleg njihovih prigod in nezgod razkriva bogastvo večini nepoznanih (sub)kulturnih kodov. Popeljejo nas v vsako bleščečo šatuljico in komunistično omaro, a kadar potujejo v zunanjem svetu, je to v glavnem do dunajskih javnih stranišč. Sprejemajo značilnosti, ki so se jih ženske v procesu emancipacije znebile (pasivnost, podrejenost ...) in so med »osvobojenimi« *in asimiliranimi geji, ki menijo, da tetke s svojo pojavnostjo gibanju delajo samo škodo, tudi same izumirajoča vrsta. Zdaj, v postkomunistični Poljski, kjer mesta zanje tako rekoč ni več, jim ostanejo le še redki parki in plaže – ena takšnih je Lubiewo («iz poljske besede 'lubie ny', kar označuje brezmejno pohoto«).*

Nič presenetljivega ni, če tetke hodijo k maši, saj rade verjamejo v boga, pravzaprav v več bogov – vsako minuto se jim izza vogala pokaže kakšen mlad bog. Vendarle jih resnično, torej biblijsko, zanima samo en tip moškega – junec (groba roba, na smrt pijan heteroseksualec, zabit kot sto hudičev). In prav takih je bilo na Poljskem največ v zlatem času ruskih vojašnic, kjer so tetke na veliko obratovale (in bile žrtve nasilja). V svetu antiseptičnega ponosa »nabildanih in depiliranih plastičnih trikotničkov«, ki se vsi napredni borijo za poroke in otroke, pa predpotopne tetke nimajo več kaj iskati. Niti njihovih spomini ne. Ampak – kdo je tukaj v resnici konzervativen?

Ocena

MIHAEL TOPOLOVEC

Politična trilogija feminizma

Judith Squires, *Spol v politični teoriji*, prevedla Mojca Dobnikar, Krtina, 2009.

Judith Squires v delu »Spol v politični teoriji« predstavi tridelno strukturo feministične politične teorije, ki se v hegelski maniri linearno vzpenja skozi zgodovino feminizma. Kompleksno širino feminističnih teorij in njihovih političnih strategij avtorica razvršča v skladu s svojim tristopenjskim modelom, ki se terminološko deli na politično strategijo vključitve, obrata in premestitve. Feminizem, ki se poslužuje politične strategije vključitve, si prizadeva za vključitev žensk v politično sfero in s tem za njihov enakopraven položaj v odnosu do politično dominantne pozicije moškega spola. Tako za razliko od vključitve feministična strategija obrata poudarja ravno žensko pozicijo ter njen pozitiven doprinos k spremembam na področju politične dejavnosti. Feminizem premestitve pa ne uporablja kategorije spola za doseg politične enakosti, ampak kaže na politično določenost spola. Iz tega izhaja, da je vir emancipacije lahko le v dekonstrukciji obstoječih spolnih identitet ter v ukinitvi diskurzivnih oblik, ki te identitete vzpostavljajo. Obsesivna težnja znanosti po matematični sistematizaciji družbenega življenja je v tem delu prignana do vrhunca. Nobena politična misel ne more uiti strogemu zakonu trojne delitve na strategijo vključitve, obrata in premestitve. Čeprav je knjiga obširen vir feministične znanstvene literature, se bralec/ka zlahko izgubi v njenem eklekticizmu feminističnih in političnih teorij.

Ocena

PLOŠČE POSLUŠA IN NA
KONCERTE HODI JANIS.

Melissa Etheridge — Fearless Love

Melissa Etheridge je na sceni že od pamtveka in ima zvesto občinstvo, zato ji z vsakokratnim glasbenim izdelkom ni potrebno pretirano eksperimentirati in ji nihče ne zameri, če ostane v varnih vodah v preteklosti uspešnih prijemov. Kljub temu je nova plošča bolj rokarska kot njene predhodnice, malček bolj jezna in precej himnično navdahnjena. In prav tu tiči tudi njen glavni problem – praktično vsak komad, predvsem v prvem delu, je aranžiran in odigran kot potencialni kandidat za stadionske nastope pred večtisočglavo množico, ki se bo poleg tega še na ves glas drla refrene. Kljub tej pretirani ambicioznosti pa ima plošča, kot je pri tej kantavtorici navada, močnejši naboj pravzaprav v bolj osebnih pesmih. *Drag me away*, komad o njenem boju z rakom, je verjetno najbolj udarna pesem na plošči. Ne manjka tudi značilen družbeno-kritički prispevek, tokrat v obliki protesta proti kalifornijski prepovedi istospolnih porok. Plošča je povsem poslušljiva in simpatična, ni pa dovolj močna ali izvirna, da bi se nam vtisnila v spomin za daljše obdobje ali se celo uvrstila na našo poličko s klasikami.

Ocena

Lena — My Cassette Player

Kaj je bilo 29. maja letos dodano v večerni obrok večine na Evrosongu glasujočih, bo za večno ostala skrivnost. Vsekakor pa ima ta skrivnostna substanca za posledico zmago 19-letne nemške wunderteenagerke, ki je evrovizijskemu kiču kljubovala v mali črni oblekici. In s čudaškim zibanjem sem ter tja, ki je še najbolj spominjalo na tiste neprijetne trenutke, ko morate nujno na stran, pa nikjer ni niti prikladnega grmičja, kaj šele spodobne školjke. Lena je sicer že pred tem izdala album *My Cassette Player*, kar naj bi imelo nekakšne retrokonotacije, dasiravno ubogo dete avdiokasete verjetno nikoli prej ni videlo. Plošča je čisto običajen, najbolj navaden pop, ki si ga lahko zamislite. Kar pa ne pomeni, da se producenti niso trudili na vse pretege, da bi to prikriili. Vokal, ki je Nemcem verjetno prinesel zmago ravno zato, ker je izstopal v množici močnejših in bistveno bolj kvalitetnih vokalistk, zveni kot pokvarjen električni sekljalnik z motečim nemškim naglasom. Na ta način poskuša Lena komade prodati kot izvirne, češ, saj poslušalci tako ne bodo opazili zljajnanosti vsega drugega, kar sestavlja to ploščo.

Ocena

CocoRosie — Grey Oceans

CocoRosie sta, milo rečeno, ekscentrični. V to smo se lahko pred časom prepričali tudi na ljubljanskem koncertu, ko smo se v živo čudili množtvu vseh silnih zvokov, ki jih sestri uspeta zbasati v skoraj vsako svojo glasbeno kreacijo. Tudi *Grey Oceans* ostaja zvest tej tradiciji bizarne kombinacije in izvirnega absurda, ki ga že po nekaj taktih vsakega komada ljubeče posvojite ali z gnušom zavrnete. Ko vstopite v svet CocoRosie, pristanete na njune pogoje ustvarjanja. Z neverjetnim kreativnim zagonom in povsem neobremenjeni s siceršnjimi vplivi glasbene industrije ustvarjata glasbo, ki se ji j*be za vas in vaša občutljiva ušeska. Glasba je glavna in je sama sebi namen. Tokratni larpurlartistični eksperiment deklet, katerih glasova še najbolj spominjata na Björk na ekstaziju, je sicer manj zajedljiv in morda je prav ta jedkost tista, ki jo poleg provokativnejših besedil na tej plošči najbolj pogrešam. Kot v preteklosti se sicer tudi tokrat vsi eksperimenti ne posrečijo povsem, zato pa čisto vsak prispeva nekaj kapljic v sivi ocean glasbe, ki se tako spremeni v živopisano nadrealistično izkušnjo.

Ocena

Goldfrapp — Head First

Redko se zgodi, da kakšen glasbeni izvajalec konsistentno nadgrajuje svoje ustvarjanje in je s prav vsakim albumom boljši. Tudi Goldfrapp sta morala slej ko prej pristati pred nalogo izboljšati svoje predhodno delo in to jima je uspelo le delno. Po komercialnem neuspehu sicer odličnega albuma *The Seventh Tree* se je duo iz nekakšnih psihadelično-pop-folk voda vrnil k plesni elektroniki. Alison in Will sta vedno uspešno in z veliko občutka kradla, pardon, si izposojala, glasbene elemente iz preteklosti in jih mojstrsko predelala v izjemno všečen in poslušljiv izdelek, ki je včasih zvenel varljivo izvorno. Tokrat sta z naslanjanjem na osemdeseta morda le malček pretiravala, saj si ob poslušanju tega prikupno optimistično-abbastega ritmičnega disko-synth-pop ploščka nehote začnete tupirati lase in po podstrešju iskati svojo jakno s podloženimi rameni. Izvedba kot vedno odlična, manjka pa malo več duše in iskrenega zanosa, da bi nam komadi ostali v ušesu tako kot njihova inspiracija – polakirani pop osemdesetih.

Ocena

Rufus Wainwright — All Days Are Nights: Songs for Lulu

Po nekaj ekstravagantnih izletih v operne, filharmonične in druge gejev mrgoleče glasbene vode je tokrat pred nami na videz izjemno preprosta, osebna in temačna zbirka pesmi. Wainwright nam zgolj s pomočjo klavirja in lastnega vokala izlije svojo bolečino ob izgubi matere v intimnih in mestoma srh zbujačih pesmih (kako mu je zraven uspelo stlačiti tri Shakespearjeve sonete in neko bizarno arijo iz njegove lastne opere, nam ni čisto jasno, vendar stvar začuda funkcionira kot ubrana celota). Tudi bolj poskočni komadi nosijo s seboj nepričakovano zlovesčje podtone in celotna mizerija zahteva nekolikanj eklektičnega poslušalca, ki po možnosti trpi za klinično depresijo, ali pa vsaj bipolarno motnjo. Če smo bili do sedaj vajeni melanholičnih izdelkov (samo spominimo se *Poses*, sicer fantastičnega albuma, polnega enega samega ljubega jamranja), pa je Wainwright tokrat precej manj pompozen in nas popelje na povsem novo potovanje intenzivnega samoprevpraševanja. Všečnost povsem odvisna od vašega trenutnega mentalnega stanja.

Ocena

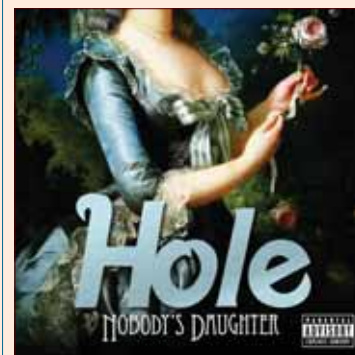
Evelyn, evelyn — Evelyn, evelyn

Ah, kaj bi dala, da bi en dan preživela v glavi Amande Palmer. Tam se godijo kaj čudne reči. Tokrat so se le-te materializirale v podobi siamskih dvojčic po imenu Evelyn (ja, to je 2 x Evelyn), ki imata skupaj tri noge, roki, srci, tri pljučna krila in, kajpada, ena jetra. Iz rodnega Kansasa sta pobegnili v cirkus, nato pa sta ju na družabnem spletnem portalu po naključju odkrila vedno odštekana Amanda Palmer in eksperimentalno navdahnjeni Jason Webley ter jima pomagala posneti prvi pravi album. Celotna zgodba seveda vključuje še dvoglave slone, fetišiste, čokoladke Twix in še kaj. Naj vas dejstvo, da sta dvojčici na las podobni Palmerjevi in Webleyu v dveh skupaj sešitih kostumih prav nič ne moti. Vstopite v nenavadni svet tragičnih junakinj in uživajte ob bizarnih kabarejskih točkah, hudomušnih mjuziklastih umotvorih, prikupno trapastih komadih kar tako ter absurdnih baladah o My-Spaceu. Glasbenika sta sicer oba precej bolj kvalitetna v svojih solo izdelkih, a kaj, ko sestri Evelyn žal nista tako sposobni. Za frike in njihovih frende.

Ocena

Hole — Nobody's Daughter

Gospa Love je v zadnjih skorajda dveh dekadah poskusov izvijanja iz sence pokojnega moža Kurta Cobaina nagradila precej impresiven kup samopomilovalnega materiala, v katerem se najde tudi kakšen prav kvaliteten izdelek. Tale zadnja reč sicer ne spada povsem v to kategorijo, bo pa vseeno razveselila vse nostalgike, ki se nam toži po indie rocku devetdesetih. Ploščka se je cmarila precej dolgo in morda je prav to vplivalo na pretirano spoli-ran zvok, ki nikakor ne pritiče rock bandu kalibra Hole, čeprav se jim je podobna »napaka« pred desetletjem obrestovala z mainstreamovskim uspehom. A Courtney ima vedno svoj prav in tudi tokrat nas posrka v svoj paralelni svet zagrenjene furije, ki pa je bistveno bolj predstavljen in glasbeno podprt kot na njenem zmedenem solo albumu *America's Sweetheart* izpred šestih let. Jah, nekatere se bolje kot v vlogi ameriške ljubljence znajdejo kot nikogaršnje hčere, in Courtney Love tudi po dvajsetih letih glasbene kariere vedno znova vstaja iz lastnega pepela, si prikremplja pot nazaj med vse wannabe rokerice in jim pokaže, kako se stvari streže.

Ocena

LUKA PIERI

A Single Man

Fordov režijski debi preplavljajo svilene tančice nostalgije in žametni mozaiki silnih čustev. Varljivo poudarjena estetika in vsiljiva glasba, navidezno pretirani ekspresionizem in konceptualistična natančnost nas ne smejo zavesti; v klasičnem stilu kvintesenčne filmske poetike so to le odrazi duševnega viharja, kaŕipoti, ki nas spremljajo v enem samem osamljenčevem dnevu, ki naj bi bil njegov zadnji.

Produkcija: ZDA, 2009

Reŕija: Tom Ford

Scenarij: Tom Ford (po romanu Christopherja Isherwooda)

Igrajo: Colin Firth, Julianne Moore, Matthew Goode, Nicholas Hoult

Dobitnik queerovskega leva na beneškem festivalu je s svojim prvencem razoroŕil marsikaterega cinika. Slavni modni oblikovalec se z Isherwoodovim romanom ne igračka, kar je prenesel na platno, ni moden film, tudi ne moderen. Ustvaril je hipnotično, beŕno hitcockovsko izpoved moškega, ki je ostal sam in nas nejevoljno vodi skozi ŕe en otopel, medel dan, za katerega se je odločil, da bo njegov zadnji.

George, 52-letni profesor na kalifornijskem kolidŕu, ŕaluje za dolgoletnim partnerjem Jimom. Vsak trenutek ŕivljenja – za katerega je v antinomiji čustvenih odzivov, v kakrŕno nas ujame duŕevna stiska, izgubil vsak interes, čeprav se njegovi privlačnosti instinktivno ne more upreti – je nov preblisk, novo odkritje, nov niz manično urejenih podrobnosti. Ironija podzavesti, ki je ob poslednjem slovesu pozorna na vsako malenkost. Nadleŕno kladivo sosedine hčerke; zeleno-modre oči in ŕivo rde-

če ustnice tajnice, ki jo prvič opazi, čeprav morda vsak dan hodi mimo nje; bleŕčča, impozantno plastična telesa ŕtudentov, ki igrajo tenis, nedostopni kot podobe s fotografij (ali kot duhovi); brezpogojna toplina tujega psa.

Brv predmetov, pogledov, besed in čustev, ki se vsilijo v Georgeev dan in mu (nam) umikajo misli od piŕtole, ki jo ima v aktovki. Pregreŕno jamesdeanovski *rent boy* in sončni zahod, ki ga onesaŕenje naredi očarljivega; zagledan ŕtudent, ki uteleŕa vse, kar se nikdar več ne vrne; in seveda ona, zvesta prijateljica, ki je v prejšnjem ŕivljenju priŕla z njim iz Anglije: osamljenka Charley, ki bo (tudi) danes po nepotrebnem zapeljiva.

Čeprav je Firthov George nenehno v srediŕu zgodbe, pa k zgodbi enako učinkovito prispevajo stranski liki. Od Houltovega spogledljivega Kennya, ki zazna, da je s profesorjem nekaj narobe, do komaj (ŕe) prisotnega Goodovega Jima, ob katerem nam je takoj jasno, zakaj mu je bil George tako predan in zakaj (ŕe) ne vidi izhoda iz bolečine; in same Charley, ki se ŕe vedno oklepa laŕne ljubezni, ki

sta si jo z Georgeem nekoč delila. Julianne Moore nam s Firthom breŕhibno prikaŕe ves čar in frustracijo njunega odnosa v enem samem okajenem prizoru, ki perfektno kontrastira njeno ranljivo vznesenost in njegovo pritajeno melanholijo.

Georgeeva eksistencialna dvojnost pronica tudi v njegovem zadnjem predavanju, nadvse zgovornem monologu, ki se odsotno in hkrati ostro osredotoči na namiŕljene vzroke za sovraŕstvo do manjšin. Strah. Strah pred groŕnjo (resnično ali namiŕljeno), ki jo predstavljajo manjšine – etnične, druŕbene, politične (piŕe se leto 1962, leto kubanske raketne krize) –, ŕe posebej tiste, ki so nevidne.

V eni svojih najboljših vlog doslej se Firth mojstrsko vŕivi v svoj lik in nam ga predstavi, secira in pribliŕa dostojanstveno, brez kakrŕnekoli patetike. Vsak premor, vsak zasanjani pogled, spremembe v tonu in v doŕivljanju sveta, ki ga obdaja (doŕivljanje, ki morda le nekoliko preveč forsirano poudarjajo Fordovi prehodi barvne saturacije) – vse nam iskreno in skrbno pove, kdo je George, nakaŕe

nam njegovo preteklost in obenem prihodnost, ki jo načrtuje. Ford svojega samotarja opazuje z voajersko vnemo in ob drobnih, nežno-čutnih detajlih priklitje njegove spomine, osamljenost in odtujenost. Pri tem se pogosto zgleduje po mojstrih filmske umetnosti in spoŕtljivo citira (ali oponaŕa) Almodóvarja, pomaga pa mu tudi izjemna glasba Abela Korzeniovskija (*Metropolis*, lepo prosim) in Shigeruja Umebayashija (*Razpoloŕena za ljubezen*), ki v neločljivem sodelovanju pri oblikovanju pripovedi močno spominja na klasike psiholoŕke razklanosti, kot so *Vrtoglavica*, *Psibo*, *Pokvarjeni izlet*.

Ford je zvest duhu literarne predloge, čeprav ima do tesnobe in usode glavnega junaka manj skrivnosten, a nič manj eteričen pristop. Njegova zgodba je izrazito vizualna, evokativna; tako rekoč nemi film, ki ga naskicirajo pogledi, nasmehi, spogledovanja; zamaknjeni pogovori, ki so prodorni in obenem neslišni; vdane kretnje moŕa, ki obŕaluje to, kar je bilo, in – v neutelŕljivi antinomiji čustvenih odzivov – to, kar ŕe bo.

V filmu se pojavi tudi partner pokojnega Isherwooda, umetnik Don Bachardy (Fordu je pomagal med ustvarjanjem scenarija), ki je 30 let starejŕega pisatelja spoznal leta 1953 v Los Angelesu, kamor je Isherwood leta 1939 emigriral iz Anglije. Njuno zgodbo sta leta 2007 ovekovečila Guido Santi in Tina Mascara v odličnem dokumentarcu *Chris & Don*.

Ocena *********

SUZANA TRATNIK

Louise-Michel

Revni, prevarani, slabo oblečeni, jezni, ljubitelji cenene kapljice, transspolni – to je (lumpen)proletariat, ki nima kaj izgubiti na lovu za glavo direktorja podjetja, ima pa težave, kako v množici kapitalistov prepoznati pravo svinjo, ki je delavke postavila na cesto. Bilo bi grenko in brezupno, če ne bi bilo tako sarkastično in nekorektno. Velik prispevek k sodobni kritiki kapitalizma, a še večji k »malemu« evropskemu filmu.

Produkcija: Francija, 2008
Scenarij in režija: Benoît Delépine in Gustave de Kervern
Igrajo: Yolande Moreau, Bouli Lanners, Benoît Poelvoorde, Albert Dupontel

Scenarista in režiserja ter nekdanja stand-up komika Benoît Delépine in Gustave de Kervern sta se sprva kalila pri francoski neodvisni televizijski produkciji Grolandsat. *Louise-Michel* je že njun tretji celovečerec, v katerem sta do konca izpilila obešenjaški in zares črni humor, socialno občutljivost in brezkompromisno kritiko kapitalizma. Ne preseneča, da jima je zelo všeč Charlie Chaplin.

Zgodba se začne v podeželski tovarni igrač, v kateri kajpak garkajo ženske. Direktor podari nove delovne halje delavkam, ki jih sprejmejo s topimi pogledi in nenavdušeno – a že naslednji dan pridejo v prazno tovarniško halo, saj je podjetje bankrotiralo in jim pustilo borih 200 evrov odškodnine za dolga leta garanja.

Zelo depresivna iztočnica pa se nadaljuje v alanfordovskem slogu: prevarane delavke se sestanejo v gostilni in se domislijo, da s fičniki lahko kaj dosežejo, če jih združijo v skupno malho. A stare ideje o

delavski solidarnosti se iztečejo v absurden načrt: z združevanjem dela in sredstev bodo najele plačanega morilca, ki bo pihnil pokvarjenega direktorja. Za pomoč se ponudi Louise, nevščena in čemer-na proletarka, ki je že sedela v zaporu zaradi umora, in trdi, da ima zato dobre zveze s podzemljem. Louise je transspolna oseba, ki se je, kakor pojasni pozneje, izdajala za žensko, da bi se lahko zaposlila v tovarni. A njena kriminalna preteklost se v tem primeru pokaže za nekoristno. Sreča se ji nasmehne šele, ko na ulici po naključju sreča Michela, ki mu iz žepa pade pištola.

Michel je nekakšen varnostnik, lumpenproletarec s sumljivim podjetjem, ki poleg varnosti poskrbi tudi za »odstranjevanje«. Sicer ima skluppan avto in nima mobitela, da policija ne bi izsledila klicev, ima pa lastno pisarno v revnem naselju mobilnih domov, ki so si tako podobni, da še sam težko najde svojega. Tudi Michel je transspolna oseba, rojena kot ženska. Zamisel o translikih sta namreč režiserja pobrala po zgodovinskem liku Louise-Michel (1830—1905), revolucionarke, anarhistke in feministke v moški preobleki iz 19. stoletja, ki je ho-

tela likvidirati Thiersa, predsednika francoske vlade in grobarja Pariške komune – njej je film tudi posvečen.

Toda filmska junaka Louise in Michel sta precej nespreten *nightmare team*, sodobni kapitalizem pa toliko bolj prevejan. Michel se domisli, vsaj po njegovem elegantne rešitve, da bi direktorja ubila kar njegova na smrt bolna sorodnica, ki ji zapor ne more več do živnega. Zares jo oblečeta v mondeno belo obleko, ji potisneta pištolo v roko in jo pošljeta morit na eminentno poslovno zabavo. Umirajoča in gologlava ubijalka ustrela direktorja v skorajda sanjskem prizoru, tako grotesknem in pretresljivem, da se ga ne bi sramoval niti Lars von Trier.

Toda kalvarija dveh nespretničev se šele začinja, saj nista dala ubiti pravega direktorja, ta je namreč tovarno že prodal. Na njuni detektivski misiji se vedno znova pokaže, da so tudi vsi lastniki firm papirnati, firme pa skorajda virtualne, saj izginjajo in nastajajo v lastniški mreži, ki se tako hitro spreminja, da je v nobenem trenutku ni mogoče do kraja razvozlati.

Kapitalizem je kajpada neoprijemljiv in neulovljiv, je tako kot veliki brat vse naokoli nas in hkrati ga nihče ne uteleša, za eno ubito kapitalistično svinjo pa se je že zredila nova oziroma več njih. V enem od vrhunskih prizorov Louise in Michel izgubljeno stojita pred številnimi nabiralniki velikanske poslovne stavbe in poskušata ugotoviti, katera je tista firma, ki si zasluži njun atentat. Slednjic prispeta celo na otok Jersey – in sicer tako, da se tihotapita v podpalubju skupaj s temnopoltimi migranti – in v neki razkošni vili postrelita vse, kar se tam sonči in leze. Končata v zaporu, a ker sta med svojim pohodom na kapitaliste tudi popivala in seksala, Michel, ki še ima ženske reproduktivske organe, zanosi in postane »srečna mamica«. Transspolna družinska idila v zaporu pomeni konec njunega politično-kriminalnega poslanstva, zato pa ne odnehajo odpuščene delavke.

Gledalke in gledalce velja opozoriti, naj potrpežljivo počakajo, da se na koncu filma odvrtijo napis, saj jim sledi še en prizor. Delavke se namreč niso prijavile na zavod za zaposlovanje, kjer bi poslušale, kako čudovito kariero je mogoče narediti tudi po več letih garanja v tovarni, ampak še naprej iščejo plačanega morilca, tokrat polagajo upe v Srba, ki naj bi končno ubil pravega direktorja. Zgodba brez konca, a tudi neskončno smešna.

Ocena ♦♦♦♦♦

Novo na DVD ... v tujini

Hannah Free

Produkcija: ZDA, 2009
 Scenarij: Claudia Allen
 Režija: Wendy Jo Carlton
 Igrajo: Sharon Gless, Maureen Gallagher, Kelli Strickland

Hannah in Rachel sta odraščali v istem podeželskem mestecu in zaradi tradicionalnih pričakovanj in strahu svoje ljubezni nista mogli izživeti. Hannah je postala odločna ženska pustolovskega duha, Rachel pa gospodinja, polna dvomov in negotovosti. Ob prehodih med sedanostjo in preteklostjo nam film pokaže, kako je njuno razmerje preživelo Rachelino poroko, Hannina potovanja, vojno in družbene ovire. Na stara leta sta v isti bolnišnici. Rachel je v komi, Hannah pa na zahtevo njene hčere ne sme k njej. Edino, kar je morda posebej omembe vredno, je Sharon Gless (mama Debbie iz ameriških *Moških zadev*). Zgodba je sama po sebi neizvirna, a vseeno zanimiva snov za romantične duše, pa tudi mestoma ganljiva in zabavna. Ampak film, če odmislimo več kot spodobno fotografijo, deluje kot ena tistih radijskih iger, ki smo jih nekoč poslušali ob deževnih nedeljah (ne preseneča, da režiserka izhaja prav z radia). In pozna se, da je posnet po gledališki drami, kar ni dobro.

Ocena

LUKA PIERI

And then came Lola

Produkcija: ZDA, 2009
 Režija: Ellen Seidler, Megan Siler
 Igrajo: Ashley Sumner, Cathy DeBuono, Jill Bennett, Jessica Graham

Med tekom po ulicah San Franciscas spremljamo talentirano, uspešno, a zmedeno fotografkinjo Lolo (Ashley Sumner), ki mora pravočasno priti na pomemben sestanek s stranko Danielle (Cathy DeBuono) in tudi s svojo novo (potencialno) punco Casey (Jill Bennett). Toda kot ponavadi je Lola pozna, saj Lola ne mara, da kdo pritiska nanjo – ne poslovno in ne zasebno. Odtod tudi polno njenih metafor, kot so: potrebujem več časa, rada imam okna ... in brez obveznosti, seks je komunikacija in rada komuniciram. Film *And then came Lola* je zabavna in hudomušna pripoved o bolj ali manj resnih vidikih lezbičnega seksa in o tem, kaj je potrebno, da neobvezen seks in druženje prarasteta v (trajno) razmerje ali t. i. plastično seksualnost in sotočno ljubezen, kakor pravi Giddens postmodernim intimnim zvezam. Film prav tako uspešno kombinira različne tehnike: akcijo, animacijo in »still fotografijo«.

Ocena

KATARINA MAJERHOLD

Running on Empty dreams

Produkcija: ZDA, 2009
 Scenarij in režija: Nitara Lee Osbourne
 Igrajo: Kathleen Benner, Rachel Owens, Jose Rosete

Scenaristka in amaterska športnica Sydney Hariss (Kathleen Benner) je poročena s Coreyjem Harrisom (Jose Rosete). Njun zakon ni pretirano srečen, saj se Corey bolj posveča službi in svojim spominom na vojne dni s kolegi v Zalivu kot pa ženi in sinu. Nekega dne udari novica, da ima Sydney raka. Ob primernem zdravljenju bo preživela, toda za to Sydney in Corey potrebujeta denar, ki pa ga Coreyjeva slabo plačana služba ne prinaša. Tako ji preostane le še šest mesecev življenja. Med tem časom Sydney išče možnosti za dodatni zaslužek, (na)piše scenarije za filme, se sooča s smislom svojega življenja in med iskanjem sorodne duše naleti na sosedo samohranilko Jane (Rachel Owens) z dvema otrokoma, v katero se globoko zaljubi. Glavna junakinja ima nato, kakor vedno, dileme o lezbični ljubezni zaradi religiozne vzgoje, boji se zapustiti moža in sina ter razkriti ljubezen do ženske. In kot da to ne bi bilo dovolj, se mora glavna junakinja pri vsem tem še boriti za lastno življenje. Film je dramatična pripoved o odkritju prave ljubezni in ceni, ki jo mora ta plačati.

Ocena

KATARINA MAJERHOLD

LUKA PIERI

IAN MCKELLEN

Ko je Richard Attenborough zbiral vloge za vojni ep *Ambemski most* (drzen projekt z eno najizvrstnejših zasedb sodobnega filma), je moral še posebej paziti na stransko, a nič manj pomembno vlogo nizozemskega zdravnika Spaanderja. Potreboval je igralca, ki bi znal brez besed izraziti grozo in mračnost vojne, in našel ga je v Laurencu Olivierju, ki se je na stara leta ponovno posvetil filmski karieri in je bil leto pred tem nominiran za oskarja za nepozabno vlogo v *Maratoncu*. Olivier je namreč sodil med tiste redke igralce, ki znajo ne glede na splošno umetniško kakovost dela, v katerem nastopajo, neopazno prevzeti breme nase in s svojo karizmo včasih celo zasenčiti druge vloge, naj bodo stranske ali glavne.

Nedvomno je prav takšna potreba po brezhibni izrazitosti botrovala odločitvi Petra Jacksona, da dodeli ključno vlogo večča Gandalfa v *Gospodarju prstanov* enemu najbolj vrlih Olivierjevih naslednikov; karizmatičnemu mojstru, ki je znal brez besed izraziti osupljivo moč, neomajno dobroto in poštenost, razorožujočo modrost. S tipično nonšalanco odrskih gigantov je prevzel velik del bremena tako kultne zgodbe, kot vlečni psi neustrašno vodijo odpravo čez zasneženi svet, poln nevarnosti.

71-letni Ian McKellen, kot bi bilo pričakovati, teh lastnosti v sebi ne prepozna. O Gandalfu je rekel, da sam nima njegove modrosti ne uvida, pač pa se ima za navadnega »pešaka«. Ampak skromnost ne spremeni dejstva, da zvezdnika, ki ni le gej, temveč tudi neutruden

borec za glbt-pravice, a kljub temu uživa neomadeževan ugled in spoštovanje tudi *mainstreamovskega* občinstva, odlikujejo prav notranja moč, neomajna dobrota in poštenost ter navdihujoča, razorožujoča modrost. Njegov dolgotelni zaupnik Armistead Maupin, avtor *Mestnih zgodb* (v filmski priredbi iz leta 1993 se pojavi tudi McKellen), je ob izidu *Gospodarja* izjavil: »Dejstvo, da se bo obraz odkrito homoseksualnega igralca čez nekaj mesecev pojavljal na kozarcih Burger Kinga, je nadvse pomembno.«

Če ga mlade generacije poznajo predvsem kot Gandalfa iz danes najodmevnejše filmske trilogije vseh časov in kot Magneta iz *Mož X*, ga starejši občudovalci cenijo predvsem zaradi markantnih vlog v številnih filmih, v katerih je nastopil v zadnjih 30-ih letih.

Bil je zgodovinar, »odpoklican« iz koncentracijskega taborišča, v naci-grozljivki Michalea Manna *The Keep*; nekdanji nacistični poveljnik v *Popolnem učencu*; fašističen Rihard III v izjemni priredbi Shakespearove drame z Maggie Smith, Annette Bening in Jimom Broadbentom. Diplomata v *Izobilju* z Meryl Streep in Tracey Ullman; razvpiti John Profumo v *Škadnalu* z Johnom Hurtom in Joanne Whalley; južnoafriški poslovnež v *Šestih stopnjah ločenosti* z Willom Smithom in Donaldom Sutherlandom; gej, ki umira za neznano boleznijo v *In igrali so naprej*; neukročeni James Whale v *Bogovih in pošastih*; razumen zdravnik v *Vsiljivcu z morja* z Rachel Weisz, Vincentom Perezem in Kathy Bates. Zahrbtni sir Leigh v *Da Vincijevi šifri*; dvolični dr. Cleave v *Zavetišču* z Natasho Richardson; skrivnostni Gabriel v *Nibilo* z Aaronom Eckhartom. Preden je začel osvajati svetovna filmska platna, pa je skoraj 20 let

osvajal odre Velike Britanije (z dvema obiskoma na Broadwayu).

McKellen je izgubil mamo pri 12-ih, očeta pa pri 24-ih letih in med pomembnejšimi spomini, ki ga vežejo na otroštvo, je njuna ljubezen do teatra. Oder ga je očaral že kot otroka in prirojena nadarjenost mu je pomagala že zelo zgodaj izoblikovati strasten in izjemno zrel odnos do domišljijskega sveta in gledališkega poustvarjanja. Bil je samotarski, vase zaprt otrok, ki se je k odrski iluziji zatekal pred neozaveščenim žalovanjem, šikaniranjem vrstnikov in sramežljivostjo.

Kot mladostnik je igral v krajevnih gledališčih in pri 19-ih je režiral srednješolsko produkcijo petega dejanja *Macbetha*. Na Cambridgeu, kjer je vpisal angleško književnost, se je pridružil dramskemu krožku in tu je spoznal več bodočih zvezd britanskega gledališča,

med temi Dereka Jacobija (Francis Bacon v filmu *Love is the Devil*) – v katerega je bil tudi noro zaljubljen, Jacobi pa (kot mu je na stara leta priznal) vanj, vendar si čustev takrat nista drznila izpovedati. Pohvalnih 21 produkcij, v katerih je nastopil samo kot študent, je očitno pritegnilo zanimanje Beograjskega gledališča iz Coventryja (to je bilo prvo občinsko gledališče v Angliji po drugi svetovni vojni, ime pa je dobilo v zahvalo za les, ki ga je poklonila Jugoslavija), ki je od leta 1961 do leta 1962 uvedlo McKellena v očarljivi svet poklicnega igranja.

Leta 1964 se je preselil v London in si utrl pot proti vrhu hierarhije. Opazila ga je nova igralska senzacija Maggie Smith, ki ga je priporočila Laurencu Olivierju. Ta je ustanavljal Narodno gledališko skupino v znamenitem Old Vicu in McKellenova druga londonska vloga je bila tako v *Veliko hrupa za nič* v režiji Franca Zaffirellija. Pozneje se je pridružil prestižni Royal Shakespeare Company in leta 1979 med drugim nastopil ob Judi Dench v priredbi *Macbetha* za televizijo, za katero še danes meni, da je najboljša priredba Shakespeara, kar jih je bilo kdaj posnetih.

Istega leta je nastopil v enem najpopularnejših del tistega časa, *Bent* (*Rožnati trikotnik*) Martina Shermana (ki je baje že med pisanjem imel v mislih McKellena). Vlogo v znameniti drami o homoseksualcih v koncentracijskem taborišču je sprejel na spodbudo tedanjega partnerja, igralca Seana Mathiasa, ki je leta 1990 režiral ponovno uprizoritev, prav tako z McKellenom v glavni vlogi, leta 1997 pa filmsko priredbo s Clivom Owenom.

Slavni incident leta 1988, ko je McKellen, pri 49-ih, naposled javno spregovoril o svoji homoseksualnosti, je bil prelomnica v njegovem osebnem, pa tudi profesionalnem razvoju. V nedavnem pogovoru z Jamesom Liptonom v znameniti oddaji *Inside the Actors Studio* je tudi potegnil legitime vzporednice med igralsko bravuro, za katero je bil na začetku kariere tako hvaljen, in prikrivanjem tako bistvenega dela osebnosti, kot je lastna seksualnost. Ko je enkrat izustil besede »gej sem«, in se razkril bližnjim (ter ugotovil, da sta tako sestra kot mačeha to že dolgo vedeli), se je v njem prebudil nov človek in prvič je spoznal, da je mogoče resnično jokati na odru (zgodilo se mu je med uprizoritvijo *Strička Vanje* v režiji, kajpak, Seana Mathiasa). »Neverjetno breme,« je dejal, »in notranja blokada, ki se je dotlej nisem zavedal, sta izginila. In postal sem boljši v vseh ozirih.«

Razkritje je bilo neposredna posledica uvedbe t. i. paragrafa 28, amandmaja zakona o občinah, ki jim je vlada Margaret Thatcher prepovedovala »spodbujanje homoseksualnosti«; krajevne uprave niso smele financirati oz. objavljati gradiva (dram, letakov, knjig ...), ki bi homoseksualnost prikazovalo drugače kot abnormalno, in številne novonastale glbt-skupine in dejavnosti so ostale brez sredstev.

Nad amandmajem je bil navdušen voditelj pogovorne oddaje na BBC-jevem Radiu 4, Peregrin Worsthorn, ki med razpravo z McKellenom ni skrival odklonilnega odnosa do »tistih ljudi«. McKellen mu je mrtvohladno odvrnil: »Ko govorite o tistih ljudeh, govorite o meni. Jaz sem eden od njih.« Jeza in vest sta pometli s

kakršnimikoli pomisleki o morebitnih težavah. (In McKellen je bil pred oddajo pri zobozdravniku. Sranja ni več prenašal.)

V nasprotju z ameriško sceno javno razkritje na britanski ne bi imelo posledic – v Hollywoodu pa so še danes slavni prikriti geji, ki nočejo, da bi se jih videlo v McKellenovi družbi. McKellen je o raz-

kritju sicer razmišljal, ni se pa posebej obremenjeval. Toda absurd zloglasnega amandmaja je bil kaplja čez rob (že pred radijsko oddajo je ob podpori liberalnih osebnosti in medijev lobiral proti njemu z glbt-aktivisti). V intervjuju za revijo *Attitude* je nekoč dejal, da je tedaj spoznal, da ima »določeno odgovornost do drugih. Ki jo imamo pravzaprav vsi.« Čez

noč je postal dejaven član gibanja, ki si je prizadevalo za spremembe diskriminatornih zakonov, in leta 1989 je bil med soustanovitelji Stonewalla, danes največje evropske organizacije za glbt-pravice.

Leta 1991 mu je kraljica podelila viteški naslov. McKellen se spominja, da je bila to ena zadnjih nalog Margaret Thatcher (seznam kandidatov za viteški naslov kraljici namreč predloži premier/ka). Gledal je televizijski prenos in čakal, da železna lady še zadnjič stopi iz številke 10 na ulici Downing, ko je zazvonil telefon; s številke 10 na ulici Downing so mu ponujali viteški naslov. »Kot igralec sem bil navdušen, kot gej pa sem moral dvakrat premisliti, ali naj sprejem.« Toda vedel je, da bo to veliko pomenilo za glbt-gibanje, ker je vprašanje o glbt-pravicah postavilo na osebno raven, češ »zdaj, ko ste me odlikovali, zakaj mene in druge geje še

lanov dnevnik, v katerem je za sredo, 27. januarja 1988, zapisano »radijski intervju«. To je bil intervju, v katerem se je lan razkril.

vedno preganjate?«. Derek Jarman ga je v intervjuju za *The Guardian* sicer kritiziral, ker je sprejel odlikovanje od homofobne vlade. Z McKellenom sta se nato o tem odkrito pogovorila in preden je nekaj let pozneje umrl, mu je Jarman čestital za Stonewallove izjemne dosežke.

Priložnost, da svojo aktivistično vneto izživi v filmu, mu je leta 2000 ponudil Bryan Singer (ki ga je režiral v *Popolnem učencu*) z *Možmi X* – filmom o izobčencih, ki so drugačni in ki jih družba (iz iracionalnega strahu) zmerja, prezira. V središču odporniško znanstveno-fantastične zgodbe sta nasprotujoči si stališči profesorja Xavierja (Patrick Stewart), ki zagovarja družbeno asimilacijo, in McKellenovega Magneta, ki trdi, da se morajo mutanti postaviti zase in se boriti za svoje pravice.

Zanesljivo lahko trdimo, da so gledališke, filmske in življenjske izkušnje tako izoblikovale lana McKellena, da so danes v njem zajeti vsi liki, vse stvarnosti in vsi svetovni nazori, v katere se je v svoji zavidljivi karieri imel priložnost tako ali drugače vživeti. V njegovih igralskih in javnih nastopih pronica modrost tistih, ki

brezkompromisno vedo, kaj je prav in kaj ni; modrost, v kateri se prepletajo samoironija, samokritika in samozavest, značilne za resnične pravičnike našega časa – tiste, ki vedo, kaj govorijo, in se jim nikoli ni treba opravičevati. Nekoč je izjavil, da ni čisto vedno prepričan, ali ima o nečem prav, »o vsem, kar sem kdaj rekel o gejvskih pravicah, pa vem, da imam prav. Ker o tem več vem kot tisti, ki trdijo, da se motim.«

O *Bogovih in pošastih* je režiser Bill Condon v pogovoru z ameriško revijo *The Advocate* leta 2001 omenil, kako so številni statisti za prizor v bazenu odšli, ko so ugotovi-

li, da gre za prizor z gejevsko vsebino. Zaradi pomanjkanja statistov je moral v vodo skočiti celo rekviziter Adam Cook. »Ian, ki ga v prizoru ni, se je usedel v vrtni naslanjač ob bazenu in nenadoma je k meni prišel zaskrbljeni Adam, češ da se v bazenu govori, da je režiser peder, da je tisti igralec peder – da je to pedrski film, ki ga snemajo sami pedri.« Spomni se, kako elegantno je McKellen postavil dogodek v pravo luč. »No,« je rekel, »kdo se slači za 45 \$ na dan in kdo sedi v udobnem naslanjaču in jih gleda?« Touché.

GAYSGREEN

... pa tudi **L, B, T** in vsi, ki ste dovolj **Q**ueer, da berete *Narobe*.

Tokrat: **STANDBY**

1

Za vse, ki mislite, da se res ne da prav nič zmanjšati porabe energije doma, ne da bi popolnoma uničili svoj glbtq-lajfstajl, obstaja preprost recept: ukinite **STANDBY MODE** za vse elektronske naprave! Aparati trošijo elektriko tudi, ko so ugasnjeni!

2

Račun za elektriko bi bil najmanj 10% nižji, če bi poskrbela, da vajine elektronske naprave ne bi konzumirale elektrike, ko so v stendbaju. Na globalni ravni se ocenjuje, da je **STANDBY** odgovoren za 1% svetovnih emisij CO².

3

Preštejta vse lučke na aparatih v stanovanju in ukrepajta takoj. Lučke same sicer ne porabijo veliko, elektronika, ki dela za njimi, pa. Izklopita iz vtičnic polnilce za mobilne, pa printer, ki ga itak uporabljata 2 x na dan. Pa televizijo. In DVD player. Pa novi pekač za kruh, ki ga je ona **MORALA** kupiti. Pa glasbeni stolp. Nekateri polnilci so posebej potratni: 50% energije spremenijo v toploto; potipajte kdaj svoj polnilce za fotoaparate!

4

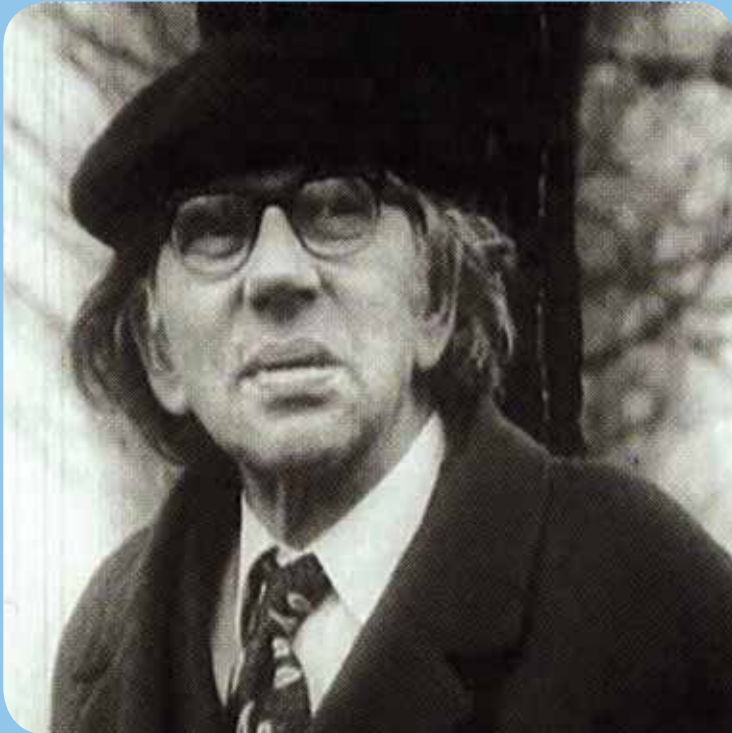
Starih kompjuterjev nismo ugašali, da jim ne bi uničevali hard diskov, pri novih pa teh težav ni več, ker so naravnani na 40.000 prižiganj. Ugašaj jih vsaj čez noč in jih seveda izklopi iz vtičnice. Res je, da ti bo šlo kakšnih 16 ur na leto za prebujanje hardverja in softverja, ampak med tem si lahko pripraviš zajtrk.

5

Kupujta čimmanj elektronskih naprav in ko napolnita masažne aparate in druge igrčke z energijo, da bodo ready, ko bosta ready, izstekajta tudi njihove polnilce iz vtičnic, saj bodo sicer še naprej trošili energijo.

Karel Brišnik, foto Nada Žgank/Memento

Ivan Mrak in Krištof Zupet

ANDREJ ZAVRL

Sijaj Ivana Mraka

Ivan Mrak (1906–1986), slovenski dramatik, pisatelj, igralec in režiser, je bil pred začetkom homogibanja najbrž edini znan Slovenec, ki je odkrito in glasno, včasih tudi zloglasno živel kot homoseksualec. Že v njegovih besedilih je homoerotika zelo prisotna, v biografiji pa skozi posthumno objavljena dela, predvsem dnevnik (2005 in 2006) ter avtobiografski roman *Ivan O.* (1991), prihaja še toliko bolj do izraza. Zadnjih osemnajst let je Mrak preživel v turbulentnem odnosu s štirideset let mlajšim Miranom Kavškom. Veliko tega je od blizu opazoval naš sogovornik, igralec in pisatelj, Karel Brišnik.

Kdaj ste se srečali z Ivanom Mrakom?

Leta 1967.

Kako sta se spoznala?

To je bila čudna, prav neverjetna konstelacija. Igrali smo v gledališkem krožku gospe Saje. Na končni predstavi je moja mati sedela zraven Mraka, ki mu je med vojnama kot precej visoka uradnica ministrstva za kulturo tipkala in izročala prepovedi njegovih del. In tam ga je prosila, naj se z menoj kaj dobi in mi za božjo voljo prepereči, da bi šel na igralsko akademijo. Po predstavi pa je soigralec Tomaž Wraber vprašal: »Kdo gre z mano gledat enega čisto odštekane tipa, ki ima sto mačk?« In zaradi teh sto mačk sem prišel v stik z Mrakom. Kasneje sem razumel, da ker očeta do svojega sedemindvajsetega leta nisem poznal, je ta prostor zasedel Mrak.

Z Mrakom ste potem veliko sodelovali.

Prav fenomenalno me je pripravil za sprejemni izpit na igralski akademiji, ker je imel čisto druge koncepte kot vsi drugi. Metal sem se po tleh, nič zasanjanega govorenja. Do konca akademije sva se potem skoraj čisto razšla. Po akademiji pa sem z njim spet stopil v stik. Tako smo z Miranom Kavškom začeli študirati Mrakov *Beg iz pekla*, ki pa je bil vir dosti hude zadeve.

O njej Mrak piše v svojem dnevniku za leto 1971.

Po Miranovi smrti 2004 je Krištof Zupet [slikar in 27 let Mrakov sopotnik] objavil Mrakove dnevnike in takrat sem padel v hud šok. Z Miranom namreč nikoli nisva bila ljubimca. In v času študija *Bega* se tudi nisva dosti marala, niti se izven vaj nisva družila. Mrak pa je padel noter – jasno: Rimbaud in Verlaine sta ljubimca. Iz dnevnikov sem videl, da je Mrak celo življenje verjel, da sva bila z Miranom ljubimca. Tako sem razumel, zakaj mi je kasneje počel vse tiste hude reči.

Mrak je obsesivno iskal znake, kaj imata vidva z Miranom za njegovim hrbtnom in zakaj mu tega ne povesta.

Tega se dobro spominjam. Na primer: živel sem v Medvodah in ko me je Mrak poklical, da bi šel rad v Rio, pa nima nikogar, s komer bi šel, sem se iz Medvod pripeljal, da sem ga spremil. Potem me je začel spraševati, kako kaj Miran ... Kaj sem jaz vedel, kako Miran, saj je bil nekje v tujini, v Berlinu ali na Dunaju, niti nisem dobro vedel. »Pa saj ti kaj piše,« mi je rekel Mrak. Miran da bi mi pisal? Saj niti mojega naslova ni vedel! Potem je Mrak začel o tem, da isto rožo različni ljudje gledajo na različne načine, jaz pa pojma nisem imel, kaj hoče od mene.

Mrak je prav detektivsko zapisoval, kdaj je bil kdo kje in s kom.

Vsak moj odgovor je razumel kot skrajno ljubosumen človek. Sam pa sem Miranu do smrti delal krivico, ker sem mislil, da je on prekinil študij *Bega iz pekla*, ker nisem videl razloga, zakaj bi ga Mrak. Ko sem prebral dnevnik, sem bil mesece v šoku.

Je pa Mrak Beg iz pekla posvetil prav vam.

Ker sva ga z Matjažem Višnarjem uprizorila. Najprej ga je Miranu, potem sva bila nekaj časa v posvetilu oba, po tej uprizoritvi pa je dokončno posvečen samo meni.

Miran je Mrakovo zapuščino hranil in urejal. Po njegovi smrti pa je prišlo do – po vaših besedah – »kulturnega zločina«.

Miran ni napisal nobene oporoke in tako sta po njegovi smrti vse podedovala njegova brat in sestra. Brat je poslovnež in eden redkih ljudi, za katerega je celo Miran rekel kaj slabega. Izključni interes dedičev je bila čimprejšnja prodaja stanovanja in ostalega. To razumem. Ne razumem pa Ministrstva za kulturo in Mestne občine Ljubljana, da niso tega uredili.

Kje pa je to zdaj?

Zoisovo stanovanje [na Bregu 22, kjer je Mrak od konca 1976 živel] so uničili – pregradili v dve stanovanji –, kje so knjižnica in ostale stvari, pa ne vem. Karlina dela [Mrakova žena, slikarka in kiparka Karla Bulovec – Mrak (1895–1957)] je rešil Krištof in so v deponiji Mestnega muzeja.

Koliko je v zapuščini neobjavljenega?

Mislím, da kar precej. Varuhi pa so Krištof ter Jure in Andrejka Kavšek.

V zapuščini je domnevno tudi cikel homoeotične poezije.

Tega ne poznam.

Ste videli še druga neobjavljena besedila, morda Bartolove Mrakijade?

Za te *Mrakijade* vem, da obstajajo, in Bojanu Bartolu sem rekel, zakaj jih ne objavi, pa je nekaj mutil. Mislím, da je čas primeren, ne vem pa, zakaj jih ne objavi.

Ali ste za Mrakovo homoseksualnost vedeli, preden ste ga spoznali?

Ne, prej ne. Potem sem se s tem seznanil, saj je tudi želel, da bi bil njegov ljubimec, in sem mislil, da je tu tudi glavna kleč najinih ne-sporazumov. Tega pač nisem mogel, čeprav sem se zelo trudil. Mislím sem, da bi bilo to sijajno.

Biti Mrakov ljubimec?

Ne, biti istospolno usmerjen, ker ni treba imeti otrok in družine in lahko svoje življenje v popolnosti posvetiš umetnosti. To se mi je zdel privilegij. Seveda sem potem spoznal, da so to danosti, ki se jih ne da spreminjati. Tako kot se istospolno usmerjen človek ne more prekvalificirati, se tudi heteroseksualno usmerjen ne more.

Kakšen pa je bil takrat odnos do homoseksualnosti?

Prisotna je bila stigma. Trikrat si šel z Mrakom pod roko od njegove bajte do Ria in si bil za vso Ljubljano homoseksualen, državni sovražnik, reakcionar ipd. O tem je dosti govoril Brane Miklavc.

Mrak sicer tega ni skrival.

Ni. On je menda med obema vojnama to po Ljubljani celo kričal – o tem govori Taras Kermauner, tega nisem vedel. Te stigme se je zavedal. Živel je pač svoje življenje, ne glede na vse.

Mrak je bil marginaliziran čez in čez, v vseh pogledih. Koliko je bila za to kriva njegova spolna usmerjenost?

Mislím, da to ni bilo bistveno. Tudi sam piše, da si je zavestno

prišel rumeno zvezdo izobčenstva (bil je tudi četrt Žid). Bilo je vse skupaj. Sicer pa je na tem delal, hotel je biti na margini. Ko se mu je ponudila filmska kariera, jo je odklonil, ko so ga želeli angažirati v Drami, je odklonil, čeprav je bil izvrsten igralec. Misлил je, da le iz izobčenstva lahko delaš velike reči.

Mrak je zase zapisal, da je bil »jasen homoerotik«. Je bil glede tega odkrit, da bi izzival, kot je rekel, hinavščino, tradicionalizem in klerikalizem? Je bil to, spet v njegovih besedah, krik po nekom, ki bi ga spremljal (čeprav se je na to odzvala Karla Bulovec, kasneje njegova žena)?

Žena, ki jo je on čutil moško. Sam sem bil prepričan, da Miran in on nista imela nobenega čutnega kontakta, a neka malenkost je bila, čeprav tudi za Mirana zagotovo vem, da ni bil homoseksualno usmerjen. Zadnja leta je imel punco. Po Mrakovi smrti je v čutna razmerja vstopal z ženskami. Veliko bolj kot za seksualnost je šlo za erotiko. Sicer to ni bila tema pogovorov. Govorilo se je o umetnosti, teatru, nikoli se nismo dobili in govorili o spolni usmerjenosti kogarkoli.

Mrak ni nikoli pripovedoval o svojih preteklih seksualnih izkušnjah, recimo iz zapora ali internata?

Ne, vsaj meni ne.

Iz dnevnikov je razbrati, da je bil po homoerotiki v umetnosti, še posebej v književnosti, izjemno dobro razgledan (Michelangelo, Leonardo, Marlowe, Shakespeare, Sokrat, Wilde, Kleist, Rimbaud, Verlaine), poznal je celo Nizozemca Reveja, ki je bil v slovenščino preveden šele 2003.

Bral je kot nor. Saj posebej v literaturi so pa istospolno usmerjeni avtorji vodilni, vsaj v kvaliteti.

Velikokrat se identificira z Mannom in večkrat ugleda kakšnega Tadzija.

Ja, s tem me je prav on seznanil.

Mrak je umrl leta 1986, slovensko homogibanje se je začelo dve leti prej. Je to kakorkoli spremljal?

Ne vem. Zadnja leta sva se malo družila. Čisto zadnji pogovor pa

je bil izjemen. Rekel je, da moram pisati. »Tvoja peč še kar greje,« je rekel. In da še Petelinčka počaka, potem pa umre. In res je čez tri tedne, ko je umrl ta mucek, umrl tudi on.

Njegov odnos do homogibanja se zdi dvojen. Po eni strani piše, da Genet in Fassbinder s svojimi filmi premikata evropsko zavest, in se zaveda, da je bila homomanjšina v vsej zgodovina zelo ranljiva, drugič pa se spet čuti tujega. Poznate tisti dogodek iz Berlina, ko ga je obiskala neka skupina homoseksualcev z nekakšno peticijo, on pa jih je zavrnil, da je to samo navadna pornografija, uživaštvo, nagon in droge, s čimer nima nič?

Ne vem, če gre za isti dogodek, sem pa bil zraven v Berlinu, ko smo se dobili z založbo Rosa Winkel s fantoma, ki sta prišla z roza trikotniki. Veliko so se pogovarjali, morda so mu ponudili tudi peticijo, ampak midva z Miranom nisva zdržala s tistima butelnoma. To so bili aktivisti, ki so popolnoma zavrnila *Chrysiptosa* – češ ali Mrak piše kaj homoseksualne literature? *Chrysiptosa*, prosim?! Verjetno je potem tudi Mrak izgubil živce.

Chrysiptos velja za besedilo, ki je najbolj homoerotično.

Ja, v dramatiki prav gotovo.

Kako je Mrak pristopal do teme homoerotike, ko ste z njim študirali predstave? Kako je to kontekstualiziral?

Nič. To ni bila nikoli tema pogovora. Bilo je tako, kot bi moralo biti: gre za zasebno stvar, o kateri se ne razpravlja.

Verjetno pa je bilo pričakovati, da bo tudi zaradi homoerotike vse bolj škandalozno, kot bi bilo sicer? In reakcije?

Ne. Jaz nisem tega čutil kot škandalozno. Res pa je, da nisem posebej družaben. Tudi ko sva z Matjažem Višnarjem *Chrysiptosa* izvedla na odru in se je prvič v slovenskem gledališču zgodilo, da je celo uro gol moški skakal po odru, ni bilo nobenih posebnih reakcij.

O Mrakovi želji po istem spolu se doslej ni kaj dosti govorilo, celo Miran sam tega v preglednici, ki jo je objavil v *Ivanu O.*, ne omeni, niti ne omeni sebe, ali dejstva, da je Mrak pisal homoerotično poezijo; tudi Miranovih fotografij tako rekoč ni najti.

Miran je tak bil. Bil je molčeč in se ni rad slikal.

Janko Kos je na Mrakovem simpoziju leta 2006 postavil tezo, da tragičnost pri Mraku izhaja iz njegove homoerotičnosti, »da je namreč homoerotična strast sama na sebi tragična stvar, ki se lahko sprevrže v tragično katastrofo ... Razmerje med moškimi in žensko je seveda pogosto nesrečno, ni pa tragično a priori, v svojem bistvu.«

Ne strinjam se s tem. Ne vem, zakaj bi bila homoerotična strast bolj tragična kot kakšna druga.

Meni se zdi to homofobna interpretacija.

Ja, meni tudi. Saj Kos je neke drugje na vprašanje o današnjem pomenu *Svetega pisma* rekel, da ko Adam in Eva jesta od drevesa spoznanja, spoznata, da sta gola in da ju je sram. Iz tega se lahko po njegovem danes vprašamo, ali je seks dober. Halo, gospod akademik?!

(smeh) Homoseksualnost sama po sebi ni nič bolj tragična od heteroseksualnosti. Kolikor pa stigma pridoda, da je takšna eksistenca težja, je to druga stvar.

Mraka so poiskali mnogi mladi. S čim jih je privlačil?

Z veliko kreativnostjo, s svojo strašno disciplino. Spomnim se, da sem nekoč prišel k njemu nekaj iskat in sem ga s svojim prihodom zbudil. Bil sem čisto šokiran, da ta človek spi, ker sem mislil, da je vedno buden. Od Mraka si dobil podatkov in vsega, še polenil te je za branje. On je prebral knjigo, povedal dva stavka in si vse vedel. (smeh)

Ali je bila njegova spolna usmerjenost kakršenkoli dejavnik pri kom od teh, ki so ga poiskali in so želeli v svetu, kjer je homoseksualnost zamolčana, imeti vzornika ali bližnjika?

Ne vem. Ne verjamem pa, da bi kakršenkoli kontakt obdržal samo na tej osnovi. To ga ni zanimalo, on je živel svoje življenje in pisal svoja besedila.

V dnevniku sta februarja 1971 dve zagneti povedi: »Včeraj me je prijazen, preprijazen fant pozval na sestanek. Odklonil sem.« Le kaj naj to pomeni?

Ja, gotovo so mu kakšni fantki ponujali tozadevne usluge – ali iskreno ali pa so bili udbovci, na take pa on ni padal.

Pa ga je udba na ta način lovila?

Pravzaprav se ga je režim branil tako, da je zanikal njegov obstoj.

Poleg Mirana je bil eden najtesnejših Mrakovih sopotnikov še slikar Krištof Zupet.

Zanesljivo.

Kako bi jih imenovali? Prijatelji? Sopotniki? Ljubimci?

Nekaj malega v smislu ljubimcev je Krištof napisal, sam o tem nisem vedel veliko ali nič. Krištof pa je sicer napisal: »Brez Mraka mene ni,« kar določa njuno sopotništvo.

O bežnejših stikih, o Tadzijih, ki so se Mraku prikazovali v Rimu in drugje, pa ne veste nič?

Ni bil te sorte. Bil je duhovno visoko razvit človek.

Ali to pomeni, da je seksualnost črtal?

Po mojem v zelo veliki meri.

Tudi v mladih letih?

Ne vem, najbrž ne. To piše v dnevnikih, kjer sem tudi sam izvedel več. O tem se z mano ni pogovarjal, z Miranom se gotovo je.

Kos tudi pravi, da je Mrak v Miranu našel (čeprav začasno) združitev erosa in seksualnosti, duhovnega in senzualnega.

Zelo dvomim. Bil sem popolnoma prepričan, da seksualno nimata nič. Res. Ampak o kakšnih dveh takšnih kontaktih Mrak v dnevnikih piše, torej je nekaj bilo.

Kako pa se je njun odnos razvijal? Na začetku beremo izjemne speve Miranu, noro očaranost, potem pa ...

Zadnja leta je bilo njuno sobivanje zelo naporno.

Se je kaj govorilo o dveh moških, ki živita skupaj?

Ne, ni se govorilo. No, ali pa se je ... za hrbtom. Ne vem.

V zadnjih letih Mrak piše, da se mladenič igra z njim, dá mu nemški nadimec »gnadenloser (tudi ungnädiger) Junge« (neusmiljeni mladenič). Zdi se, da trpi, čaka pisma, ki jih ni ...

Njuna zveza je bila naporna, načeta. Tako je bilo do Mrakove smrti. Saj nista mogla drugače.

Ste z Miranom kdaj govorili o njegovem odnosu z Mrakom?

Ne. Miran ni govoril o ničemer.

Pravite, da Miran ni bil homoseksualec.

Njegova osnovna spolna usmerjenost zanesljivo ni bila homoseksualna. Saj bi vedel, bila sva cimra, prevandrala sva Evropo.

Torej je pri Mraku iskal nekaj duhovnega, intelektualnega in bil to pripravljen delno kompenzirati tudi s svojim telesom?

Mislím da. Ne morem pa vedeti, kako je bilo zares.

Je šlo za nekakšno izkoriščanje Mraka?

Ne. Miran ni bil sposoben izkoriščati nikogar na tem svetu.

Kako je Miran živel po Mrakovi smrti?

Bolj kot ne tragično. Midva sva imela malo kontaktov. Zadnja leta je hudo pil. Ni živel dobro. Imel je nekaj žensk, zadnja leta pa je bil sam.

Leta 1930 se je Mrak poročil, a jasno poudarja, da tega ni storil zato, da bi prikrihal svojo spolno usmerjenost. Žena, slikarka Karla Bulovec - Mrak, je ves čas vedela, da ga privlačijo fantje. Celó njej je pravil Ganimed. Kako, mislite, se je ona počutila v tem odnosu?

O Karli je govoril kot o polbogú. Kako pa sta živela to razmerje, je zelo zagonetno, in nimam nobene prave predstave. Kot človeka in umetnika sta se popolnoma podpirala, njuna zveza pa je bila zelo posebna. Taras Kermauner piše, da fizično sploh nista bila zakonca, čeprav bi iz *Emigrantske tragedije* (kjer piše o Karli in sebi v Parizu) sklepal, da to spet ni bilo čisto res.

Kako pa je Mrak sicer gledal na ženske? Včasih se zdi seksistično-pokroviteljski. Geniji so zmeraj moški ...

Absolutno. Imel pa je rad Bredo, mojo ženo, da se je še Taras čudil, da tako kot ni maral žensk, je imel pa njo rad. Ustvarjalk – razen Karle – ni priznaval za enakovredne ustvarjalce.

Kaj pa njegov odnos do vere?

Absolutno je bil religiozen, a zadnja leta ni več hodil k maši, tudi prej redko. Čisto na začetku najinega znanstva se spomnim pogovora, ko je rekel, da katoliška cerkev nima prav, da se tako zanaša na Staro zavezo, namesto da bi se naslonila samo na Evangelije in Jezusa. Ostro je tudi zavrnil Kermaunerjevo tezo, da je bil v mladih letih ateist. Bogoiskatelj že morda, ateist pa nikoli.

Robert Waltl,
igralec, režiser, lutkar
in umetniški vodja
Mini teatra priporočča

PET DOBRIH

1

Knjiga

Pier Paolo Pasolini: *Petrolio* (1992)

Najpopolnejši umetniški dnevnik XX. stoletja po Proustovem »Iskanju izgubljenega časa«. Fragmenti o erosu, politiki in nafti, ki upravlja z vsemi tokovi našega časa.

2

Film

Hector Babenco: *Pixote* (1981)

Brazilski klasik iz ranih osemdesetih: po nedavnem ponovnem gledanju se zdi še močnejši. Zgodba o dečku z ulice, narko-miljeju in transvestitih, je dostojna enega queer Charlia Chaplina.

3

Plošča

Joy Division: *Unknown Pleasures* (1979)

Ian Curtis je bil alternativa pred alternativo, ampak v osnovi je zmeraj surovi post-punk. Nepresegljivo!

4

Predstava

Ivica Buljan: *Ma and AI* (2009)

Spoj Salingerja in Koltesa. Senka Bulić in Marko Mandić kot nepozabna starša. Glass iz večnega romana »Varuh v rži«. To vsekakor morate videti.

5

Film

Larry Clark: *Savage Innocent* (2010)

Od najave pred dvema letoma, je *Savage Innocent* film, ki ga pričakujem z največjo radovednostjo. In v njem igra Rory Culkin.

BRANE MOZETIČ

PEKING (ŠE) NI MESTO ZA ŽURANJE

Naprošen sem bil, naj kaj napišem o svojem obisku Pekinga, nekako v potopisnem stilu, za revijo Narobe. Sprva se mi je to zdelo sila enostavno, saj sem o tem pisal že v svojem dnevniku za portal Open. Potem sem to odrinil, češ, saj sem že vse napisal – in pa, le kaj bi bralstvo sploh zanimalo. Če pišem z mislijo, da bo to izšlo v knjigi, se nikoli ne ukvarjam z vprašanjem bralstva, saj vsak sam odpre in zapre knjigo. Članek v reviji pa je že neko posiljevanje. Nihče ne bo odprl revije ravno zaradi mojega Pekinga. V tem je razlika. Velika. In potem sem se spomnil, kako mi je neke noči skekirano fante razlagalo, kje vse se da kupiti v Šanghaju in kaj šele v Pekingu, ponaredke cunj svetovnih modnih velikanov in sploh... O tem, nevednež, ne bi imel kaj povedati, ker so mi nenazadnje cunje vseeno samo cunje. Če že, bi me zanimale lokalne cunjice. Morda bi se dalo kaj napisati o fantih brez cunj, o vroči atmosferi v pedrskih savnah? Kot sem zasledil na netu, v Pekingu res obstaja kaka savna za geje, a enostavno nisem imel časa ne energije odkrivati lokacije in vseh lokalnih navad. Že informacije o tem, da se s Kitajcem ne moreš kar tako zaplesti kot s kakim Južnoameričanom, ter da potrebujejo vsaj mesec dni ogrevanja, so mi slikale predstavo o tamkajšnjih savnah. Res pa mi je uspelo stopiti v njihov legendarni klub oziroma disko Destination. Odprt je menda vsak dan, a zares obiskan je le ob vikendih. Verje-

tno med tednom nihče nima časa ponočevati. Oziroma Peking (še) ni mesto za žuranje. Klub v dveh nadstropjih s številnimi sobami izgleda kot bivše stanovanje, a je prijetno opremljen, bil je povsem poln, seveda gejev, žensk je bilo komaj za vzorec. Sicer pa menda obstaja neki poseben lezbičen klub, tako da so bile tu videne verjetno taške. Klientela zelo mlada, sploh Kitajci (ali drugi Azijati) ne kažejo pravih let. Že po konstituciji so razmeroma drobni, majhni, ozki, nekako deški. Tako da je marsikdo v klubu izgledal, kot da ima štirinajst ali petnajst let. Seveda je bilo tudi nekaj obveznih belcev, ki so se tu, obkroženi z gracioznimi telesi in nežnimi obrazy, zdeli kot pravi brdavs, ogromni, nerodni, glasni, grdi, kosmati in sploh, da jih človek še čez vrata ne bi spustil. A vsak ima svoj okus. Tudi oni so imeli svoje oboževalce, verjetno prav zaradi vsega naštetega, pa seveda, ker so bili tujci. In na tujce se vedno vsi limamo, če ne drugega, zato da malo pozabimo na bedo vsakdana. Kljub temu da je baje naša populacija vse bolj čistunska, v smislu najprej poroka, potem pa seks, naj vseeno zapišem, da v pekinškem klubu ne boste mogli seksati. Morda pa obstajajo tudi radodajni fantje, ali ljubitelji denarja, a vsega pedrskega podzemlja nisem raziskoval. Sem pa res v neki drugi četrti opazil nenavadno veliko lokalov in svetlobnih reklam s povabili na masažo in podobne usluge, za katerimi se je po vsej verjetnosti

skrivala prostitucija, ženska klopak. Na cesti je postopal tudi nek možakar, ki je diskretno zamljal povabilo na masažo, ki je že bilo malo bolj nespodobno. Seks se zagotovo seli v javnost, saj se da najti tudi kak sex shop, predvsem s seksualnimi pripomočki, sama pornografija pa je nedvomno še prepovedana. A pod pultom je vse mogoče.

Ko sem se trpal s tem poročilom, me je zaviralo še neko drugo nelagodje. Kaj sploh zapisati za revijo Narobe, da bo prav? Ker za Narobe je marsikaj tudi narobe. Kaj je prikladno za revijo, ki se sistematično izogiba domnevnim obstranskostim? V kateri ni niti z besedo omenjena smrt Michaela Jacksona, kot da ne bi imel nobene veze z glbt-populacijo, kot da ne bi ameriško gejevsko gibanje dobesedno raslo z njim, kot da ne bi bil s svojo androginstvo ikona mnogim gejem, kot da ne bi leta prispeval ogromno denarja za okužene s HIV-om in po celem svetu oznanjal informacije v zvezi z aidsom. Ali v kateri prav tako ni omenjena smrt dr. Baričevića, kot da ne bi nekako le sodil v glbt-populacijo, kot da ne bi bil dokazano transspolna oseba, ki je v svoji mladosti nedvomno zelo pogrešal informacije in podporo, ki so glbt-populaciji na voljo danes. Kaj šele, da bi v reviji našli mesto za spopad z Vitanom Malom ali sploh za razčiščevanje vprašanj, s katerimi so se odkrito spopadali že stari Grki. Naj napišem kaj o kitajskih zahtevah po

istospolnih porokah, kajti tudi te so se že pojavile v skupščini? Ali o težavah, ki jih imajo z organiziranjem glbt-dogodkov? Ali morda o kratenju človekovih pravic? Premalo vem o današnji Kitajski, o včerajšnji Kitajski, o tradiciji, kulturi, zgodovini, politiki. Za vse to bi verjetno potreboval precej časa, ne pa samo turistični obisk za teden dni. Kot je marsikateremu turistu tako lepo v Sloveniji in Ljubljani, je bilo lepo tudi meni v Pekingu. Malo je mest, v katera bi si še želel vrniti. Peking je tako. Morda tudi zato, ker sem odraščal v Jugoslaviji, ko so nam bili Kitajci še bratje in sestre. Med svojim obiskom sem se vsekakor hotel dobiti z legendo njihovega gibanja, z aktivistom, pisateljem in režiserjem Cui Zienom. Že po mailu sva se dogovorila za sestanek. A ob uri ni še nikogar, potem pride mlajši fant, ki v strašno polomljeni angleščini pove, da je Cuijev prijatelj ter da bo on prišel zdaj zdaj. Menda je igral v dveh njegovih filmih, ki ju jaz nisem videl, sedaj pa tudi režira filme, malo za teve, malo pa tudi na glbt-temo, seveda za neodvisno produkcijo. Končno pride Cui Zi, točno tak je, kot sem ga videl na slikah in kot sem ga pričakoval. Nedoločnega spola, preprosto oblečen v neke razvlečene cunje, z vrečko v roki, ves čas nasmejan, z zelo skromnim znanjem angleščine. Čeprav je bil že po številnih svetovnih filmskih festivalih. Rekel bi, da je on prvi gej Kitajske. Odpeljeta naju v lokalno gostilno,

Razstava fotografa Zhanga Yuana

kamor res ne hodijo turisti. Na srečo se nam tam pridruži še tretji član ekipe, ker Kitajci nikoli ne morejo sami, takoj jih je več, kar nekako skupaj jih vleče. Ni čudno, da si povsod po svetu ustvarijo svoje četrti, v katerih so lahko skupaj, tako kot že tisočletja. To je Stijn, on ni Kitajec, je pa edini, ki tekoče govori angleško in ves večer služi za prevajalca. Flamec, okoli trideset let, priselil se je pred osmimi leti, tu mu je tako všeč, da niti ne razmišlja, da bi se vrnil. Razlaga o moderni kitajski družbi, ki je vse bolj kapitalistična, le ideologija in politika ostajata komunistični. Pa seveda nadzor. Sicer pa vprašanje, kaj bi se zgodilo z državo, če bi uvedli demokracijo, politične stranke pri teh milijardah ljudi, ki so že tisočletja navaženi, da imajo enega poglavarja, dinastije, ki si sledijo, pri teh ljudeh, ki ne poznajo ideje individualizma in je skupnost pomembnejša. Koliko strank bi nastalo, morda novih držav, vojn, da o kriminalu ne govorimo. Sedaj ga skoraj ni, saj so kazni drastične. Stijn razlaga o glbt-sceni, ki obstaja,

bolj kot underground, a jo lokalna policijska okrožja vseeno tolerirajo, nekje bolj, drugje manj. Lokalov sicer ni kaj prida, osrednji je disko Destination, za katerega že vem. On dela kot producent glbt-dokumentarnih filmov, nekaj mi jih prinese na dvd-jih. Za naš festival, seveda. Tudi Cui prinese svoj zadnji film, dokumentarec Queer China, ki je lani dobil nagrado občinstva na torinskem festivalu. Sprašujem ga še o literaturi, saj vem, da je napisal nekaj romanov. Obljubi, da mi bo v hotel dostavil vrečko glbt-literature, kar se do mojega odhoda tudi res zgodi. Večer je zelo prijeten, da si ga človek zapomni. In tudi filmi, ki so mi jih prinesli, so mi prijetni, nekako domači, od pregleda njihovega aktivizma do težav in diskriminacije, ki jih doživljajo okuženi s HIV-om. Med knjigami pa je izbor pesmi nekega Mu Caa, ki so sveže in polne nenavadne energije. O lezbijkah izvem dosti manj, tako kot povsod, so tudi tu nekje v ozadju. Samo na odmevni razstavi odmevnega režiserja in fotografa Zhanga Yuana, ki prikazuje portrete različnih ljudi, se pojavi tudi lezbični par. Gotovo pa se pojavljajo v nizkoproročunskih filmih, ki so jih maja vrteli na svojem četrtem festivalu queerovskega filma – žal sem tedaj bil že dolgo doma. V upanju, da se mi bo še kdaj ponudila prilika, da odletim odkrivati še druge dele Kitajske.

ZALA HRIBERŠEK

NEVIDNI GLASOVI

No, tale skrivnosten naslov je uvod v resno pravopisno oziroma jezikovno temo. Pogosto namreč kdo zapiše *pederski*, *litski*, *decemberski*, *magister-ski* ... a takšen zapis je napačen. Besede kot – na primer – *peder*, *liter*, *december*, *magister* ... imajo v zadnjem zlogu t. i. *neobstojni polglasnik*. Neobstojne imenujemo tiste samoglasnike, ki v kateri od besed ali v besedah iste besedne družine izginjajo. In kje, v katerih oblikah samoglasniki iz navedenih besed izginejo? Na prvi pogled opazimo, da izginejo v sklanjanju: *peder*, *pedra*, *liter*, *litra*, *december*, *decembra*, *magister*, *magistra* ... Neobstojni (se pravi, da izginejo!) pa so tudi v pridevnikih, nastalih iz omenjenih samostalnikov, le da jih zaradi glasu *r* še vedno slišimo in tudi zapišemo: *pederski*, *litski*, seveda pa je to napačno, pravilni zapis se glasi: *pedrski*, *litrski* ... Take besede so še npr.: *meter*, *metra*, *metrski*, *vetter*, *vetra*, *vetroven* itd.

Včasih nam probleme pri zapisovanju povzročajo tudi pridevniki na -n, kot *prijeten*, *domiseln* ipd.; razmišljamo, ali zapisati »smiselen« ali »smiseln«, »gibalen« ali »gibaln«, »prijeten« ali »prijetn«? Tudi tukaj nas zavaja neobstojni polglasnik (da je res neobstojen, vidimo v drugi obliki: *gibalen*, *gibalna*). Najbolje, da vedno pogledamo kar v Slovenski pravopis ali Slovar slovenskega knjižnega jezika, ki nas poučita, ali se tak neobstojni glas zapiše ali ne: *gibalen*, *prijeten*, *obstojen*, *čuden*, *porozen*; *domiseln*, *smiseln*, *stebeln*, *smotr*n, *zavetr*n ...

Najpreprosteje bi strnili takole: Če je pred priponskim -n zveza polglasnik + zvočnik (l, r, m, n, v, j), potem neobstojnega samoglasnika ne pišemo, na primer: *smotr*n (*smotər̃n*,/*smotər̃ən*), *smiseln* (*smisəl̃n*/*smisəl̃ən*).

Lgbt-skupnost je zelo dinamična in inovativna skupnost, zato se venomer pojavljajo neke nove besede in različne možnosti zapisov, ki so še negotove – tako v jesenski slovnici o zapisu transmoški ali trans moški, strejt lokal ali strejtovski lokal, do takrat pa: dolgo vroče poletje!

MITJA BLAŽIČ

ATENE

... požirek iz studenca naše civilizacije ...

Zacvrčal sem tobak pod zimzele-
nom in se čudil. Iz zemlje in prahu
so se sestavljale kamnite stavbe,
stebri so se celili kot hrastave
rane, strohneli les je oživel v mo-
gočne tramove, plevel je izginjal
pod belim prodrom panatenske
ceste, vodna ura je ritensko od-
merjala čas, ljudje so vreli od festi-
valskega veselja boginji civilizaci-
je. Pred menoj je raslo antično
mesto, starodavna agora, s tem-
peljskimi devicami, svečeniki, mi-
sleci, filozofi, mistiki, igralci, glas-
beniki, trgovci, obrtniki, vojščaki,
atleti, pomorščaki, državljani in
sužnji, kjer smo prvič dojeli, da
smo ljudje drug drugemu lahko
veliko bolj ljudje in je življenje
veliko lepše, če namesto tiranov in
trinogov sami odločamo o oblikah
in vsebinah svojih usod. Sedel sem
na ožgani popkovini demokracije
in se spraševal, ali smo idejo z
razširitvijo koncepta državljan-
stva, z dovršenostjo predstavn-
škega sistema, izpopolnitvijo treh
vej oblasti, sekularizacijo, s so-
dobnimi koncepti človekovih prav-
ic in svoboščin ... približali idea-
lom civilizacije, ali je ob gospo-
darsko-političnih spregah, lastni-
štvu, komercializaciji in trivializa-
ciji medijev, potrošniškem kapita-
lizmu, hiperindividualizmu, Vati-
kanu in korupciji ... neposrednost
in pravičnost demokracije po več
kot dva tisoč letih mrtva. Sedel
sem na točki ideje, ki si je podre-
dila svet, kot najboljša izmed sla-

bih možnosti in upal, da bo prav
od tod spet zavrelo in vrglo oblo
z razmajanih tečajev. Z vrha Partenona je jasno, kaj je
bilo starim Grkinjam in Grkom
sveto: Atena, Dioniz in Herakles.
Transcendencija, politika, umetnost
in šport. Le da je bilo religiozno
mnogo bolj pluralno, kot v vseh
monoteizmihih predantike in so-
dobnosti, boginje in bogovi mno-
go bolj človeški. In svobodni.
Tudi seksualno. Zato je bilo nujno
ob vsakem zatonu na vrhu Akro-
pole atensko družčino poklati, da
sta se iz njihove krvi lahko zable-
ščala zdaj križ, zdaj minaret. Z
njima je veliko lažje držati ljudi v
šahu. Sploh če jih držiš za jajca in
jim odrežeš klitoris ali pa jih vsak
dan spomniš, da so prah in se
bodo v prah kmalu povrnili. In da
je seksualno po naravnem redu
stvari (skoraj) samo za reprodukcijo.
Dveh (s)polov. Za nadaljevanje
civilizacije. (Sic!) Tudi šport je
bil bolj resničen. In atleti so se
pod pekočim soncem med olimpijskimi
igrama mikastili nagi. Za
oljčni venec na temenu. Le kako
je stari civilizaciji uspelo tako or-
gansko spojiti telesnost in duha,
mišice in um, fizičnost in onu-
stranstvo, apoliničnost in dioni-
zičnost ... da mnogi od renesanse
naprej masturbiramo samo še na te
ideale? Evropa temelji na krščan-
ski tradiciji? Ju uii!

Spodaj, med sodobnimi Grkinjami
in Grki, je bilo veliko manj tran-
scendentalno. V prestolnico naju

je z islandskega pepela vrglo ne-
posredno na otvoritev četrtega
festivala gejevskega in lezbičnega
filma. Prizori – zelo domači. Aten-
ske različice Mozetiča, Sukičke,
Suzane Tratnik ... so se sukale na
improviziranem odru pred projek-
cijskim platnom in gostobesedno,
na dolgo razlagali, s kakšnimi piz-
drijami vse so se morali letos so-
očiti in kdo vse je poskušal še v
zadnjem trenutku ovirati začetek
festivala, a jim je naposled vseeno
uspelo. V resnici nisem razumel
niti besede. In je bilo vse skupaj
samo plod moje degenerirane ak-
tivistične možganovine. Najbrž je
moralo biti zelo zabavno, saj so se
ljudje, kljub skoraj enourni zamu-
di (ki se ji po načelu zagovorni-
štva mediteranske koncepcije časa
nisem prav nič upiral), dovtipom
govork in govorcev odzivali z
aplavzi in s smehom. OutView,

četrtri Mednarodni atenski festival
gejevskega in lezbičnega filma, je
letos prinesel ves teden kratko in
dolgometažnih filmov, dokumen-
tarcev, razstav, predavanj, zanimi-
vih gostov in partijev. Projekcijo
48-ih filmov, med njimi so tudi
nagrajeni v Cannesu, na Berlinu
– ja, tudi s Teddyem (mednaro-
dno nagrado za filme z LGBT-
vsebino) – in na mednarodnem
festivalu LGBT-filma Frameline v
San Franciscu, so letos, zadnji
aprilski teden, postavili v osrčje
vildža – Gazi, v prenovljene pro-
store Grškega filmskega arhiva. Po
dveh filmih so me požrli grški
medvedi, zato sem zamudil infor-
macijo, katerega je občinstvo iz-
bralo za najboljšega. Kateri film,
mislim. In grški medvedi ... le kaj
me je zadelo, da sem mislil, da so
Grki visoki, mišičasti in plavalasi??
Zažgite vse ilustracije Ahila! Spo-

ne samo tam) uživati. Kjer užitek ni samo svar bogatih elit, ampak je najbolj pristen ravno med folkom brez ficka. In ta mediteranska razsutost, nered in kaos – ali svinjarija, kot bi rekli beli Evropejci nad 45. vzporednikom – prežema ves center Aten. Na enem samem trgu, Monastyraki, lahko človek doživi konflikt treh civilizacij: judovske, krščanske in antične. V okoliških barakah, eno najbolj živahnih tržnic Mediterana in najokusnejše sadove grških zemelj in voda. In tudi ljudje so z vseh vetrov in časov in barv. Na drugem koncu se na Syntagmai razjarjeni protesniki zgrinjajo nad parlament. Medtem ko elitni vojščaki dvigajo ocklane mišičaste noge v špichoazah visoko kvišku ob menjavi straže pred grobom neznanemu junaku, se nekaj metrov stran potepuški psi umikajo obiskovalcem razstave ob 95. letnici turškega genocida nad Armenci.

Jaz pa sedim, zleknjen v kavču predmestnega stanovanja in ob vroči čokoladni torti predem zadet od užtkov, poslušam zgodbe tropa samskih medvedov, ki so pustili udomaćiti za popoldan in dva večera. O krizi, ki jo je zakrivila vladajoča elita, ko si je sedeže v parlamentu kupovala z brezglavim zaposlovanjem v milijonski državni upravi in s ponarejanjem poročil evropskim institucijam. O medijih, ki da o Grkih poročajo kot o hordi brezdelnežev in lenuhov s 15. plačami, kompleksnost resnice pa jim spolzi skozi prste. In kako politično-gospodarsko-mafijska elita, ki je sranje zakuhal, vedno znova odnese glave na ramenih. In ljudstvo vedno znova nasede. Zadet od lepote si drznem upati, da tokrat ne bo tako.

daj vlada temno in kosmato. Kot žgalna daritev Dionizu. Oprostite ... Gazi! V iskanju prenovljene festivalne dvorane, kjer naj bi se v nekaj urah začel OutView, mi nikakor ni uspelo združiti imena ulice, ki je bilo pravo (Iera Odos) in tistega, kar sem videl. Kot bi popolnoma zgrešil četrt, so se levo in desno vzpenjala sama polpodrta industrijska poslopja, zapuščena skladišča, že zdavnaj zaprte trgovine, odpadajoč omet, rja in razrit asfalt. Žive

duše na cesti, le sem ter tja je v to postindustrijsko puščavo zašel kak zablodeli avtomobil. Čudno, in vendar sem v neposredni bližini centra Aten, 15 minut peš od trga Omonia. Zgodnji večer, pa taki prizori tišine, sveta po planetarni katastrofi, ko se lahko samo še osamljena kamera sprehaja po pogorišču. Za usran kebab je bilo treba nekaj kilometrov peš, ker je bilo vse ostalo že zaprto. No, potrebno je bilo počakati samo, da je Apolon pospravil sonce. Potem je

završalo ljudstvo podzemlja! Ulica je bila od polnoči do štirih ponoči povsem nerazpoznavna. Podivjana. Stara zapuščena skladišča so se izkazala za imenitne nočne klube, v katerih se je trlo ljudi, ulice so preplavili avtomobili in taksiji, da so si roji mladih komaj utirali pot med njimi. Prej zaprte trgovine so zdaj osvetljene ponujale nočne postalkoholne prigrizke. Prav tako improvizirani ulični prodajalci s svojimi generatorsko osvetljenimi vozički. Makadamska uličica, kjer obnovitvena dela očitno potekajo že zadnjih nekaj desetletij, je bila ponoči glavna avenija lokalov, klubov, diskotek, restavracij, fast fudov z mizami kar po sredi ceste in lastniki lokalov, ki te vlečejo vsak na svojo stran. Medtem so med ponočnjaki otroci igrali nogomet. Prava mediteranska orgija zvokov besed, poulične in klubske glasbe, žvenketanja priborov, poprdevanja skuterjev, hupanja taksistov in smeha ljudi, ki očitno obvladajo užitek nočnega življenja v soju neonskih napisov. Se spomnim, da mi je antropologinja dr. Svetlana Slapšak – tudi sama obsedena z Grčijo – pripovedovala, kako znajo na Atiki (pa

Za vse družine! Za pravice vseh otrok. Za človekove pravice.

DR. SLAVKO ZIHERL, PSIHIATER
Družinski zakonik na sodoben način ureja pravice vseh ljudi, ki živijo v našem prostoru. Že v ustavi je zapisano, da se nikogar ne sme diskriminirati na osnovi osebnih okoliščin. [...] Kaj

pa moja družina lahko zgubi s tem, če se lahko vzpostavi neka vzporedna družina, družina istospolnih staršev in otroka? Naj mi to nasprotniki tega zakonika odgovorijo. Do zdaj mi še niso. Kaj bo on izgubil, če bo njegov sodržavljan dobil pravico, ki mu gre po ustavi? Nič ne zgubijo!

DR. DARKO ŠTRAJCN, ZNANSTVENI SVETNIK
Mislim, da je čas za bistveni korak naprej. Ker so se v bolj emancipiranih družbah na tem področju zgodili pomembni koraki k ustvarjanju večje

enakopravnosti, enakih pravic vseh ljudi, je to pomembno storiti tudi v Sloveniji. Uveljavitev takega zakona je tudi impulz k osvobajanju od predsodkov.

DR. ZORAN PAVLOVIČ, RAZISKOVALEC NA PODROČJU OTROKOVIH PRAVIC
Sam osebno s tem (homo porokami in družinami) nimam nobenega problema. Mislim pa, da je vsak izmed nas moral na neki točki to predelati. Večina

izmed nas prihaja iz heteronormativnega sveta, zato se je treba s to stvarjo soočiti in jo premisliti. [...] V nobenem resnem diskurzu o otrokovih pravicah se to (ogroženost otrok zaradi istospolnih staršev) ne postavlja kot resno vprašanje.

DR. RENATA SALECL, SOCIOLOGINJA
Predlog Družinskega zakonika predstavlja dobre rešitve in končno Slovenija prihaja na nivo drugih, razvitih držav. Po več desetletjih boja bomo končno izenačili položaj istospolnih skupnosti.

[...] Upam, da bo zakon sprejet in da bomo končno lahko zadihali na način, na katerega druge države že dolgo dihajo.

DR. DRAGAN PETROVEC, PRAVNIK
Rad bi opozoril na problem moralne panike. [...] Prebirali smo zapise o tem, da gre za propad družine in v skrajni fazi za propad slovenskega naroda. Če sta slovenski narod in družina

na res tako krhki ustanovi, da jih ogrozi nekaj deset istospolnih družin, potem si v resnici ne zaslužita boljše usode.

MATIC MUNC, PSIHOLOG
Podpiram sprejem Družinskega zakonika tudi zaradi možnosti posvojitve otrok s strani istospolnih partnerjev in sicer iz dveh načelnih razlogov: ker

realnost kaže, da to pri nas obstaja in je potrebno legalizirati obstoječe stanje, in drugič zaradi norme, ki bi jo morali sprejeti v naši družbi – to je enakopravnost.

DR. KATJA ŠUGMAN STUBBS, PRAVNIKA IN PSIHOLOGINJA
Kot psihologinja lahko povem, da je idealno stanje, če ima otrok dva ljubeča

roditelja, ki znata zanj v vseh ozirih skrbeti dovolj dobro. Ni nobenega razloga, da bi osebna okoliščina, kot je spolna usmerjenost, vplivala na to, kako je nekdo ljubeč, zanesljiv, varen ali zdrav roditelj.

SAŠA KMET, PRAVNIK IN MLADI RAZISKOVALEC
Kadar diskriminiramo, zatiramo in odrekamo neke osnovne človekove pravice nekemu, ki v nekih relevantnih lastnostih ni prav nič drugačen od nas,

tedaj se raje zazrimo vase in se vprašajmo, kaj to v prvi vrsti pove o nas samih.

VESNA PERNARČIČ, DRAMSKA IGRALKA
Mislim, da je, kar se tiče otroka, najpomembnejša ljubezen. Ali mu jo nudita starša, ki sta heteroseksualna ali starša, ki sta

istega spola, ni pomembno. Najpomembnejše je, da otrok čuti, da ga ima nekdo rad.

JANEZ JANŠA, INTERMEDIJSKI UMETNIK
Podpiram vsako ureditev, ki slavi življenje. Mislim, da je osnovna intenca tega predloga velika podpora življenju.

DR. MANCA KOŠIR, PUBLICISTKA
Blato in gnoj, ki se valita po dolini Šentflorjanski ... pravim: super, bravo! Čimprej naj se to razkaže in pride na dan, da bomo vse to odplaknili.

[...] Je pa v tem tudi veliko svetlih zgodb, lezbični par, ki srečno pokaže svojo družino ... Kolikor je na eni strani teme, toliko je na drugi strani svetlobe. Ker pa zaupam v svetlobo in se hranim s svetlobo, sem polna optimizma. [...] Iz tega bo prišlo nekaj bolj zdravega, ker bo zraslo na resnici, ne pa na laži.

Poglej spletno stran kampanje v podporo novemu Družinskemu zakoniku: www.zavsedruzine.si. Oglej si mnenja o novem Družinskem zakoniku, strokovne razprav z okroglimi miz, znanstvene raziskave o istospolnih družinah ...

Pridruži se Facebook skupini Za vse družine. Podpiši peticijo: www.petitiononline.com/druzine/petition.html.

Kampanjo podpirajo: DIH – Društvo za integracijo homoseksualnosti, Društvo informacijski center LEGEBITRA, Mirovni Inštitut, Društvo Parada ponosa, Škuc LL, Amnesty International Slovenije, Zavod za kulturo raznolikosti Open, Mladi Forum, Zares Aktivni, Mladi liberalni demokrati.

Pomoč

LEGEBITRINA SVETOVALNICA – poteka v obliki osebnega svetovanja, podpore in pomoči. Vsak torek in četrtek med 16. in 18. uro na Trubarjevi 76/a ali po telefonu 01 430 51 44. [www.drustvo-legebitra.si]

MAVRIČNA SVETOVALNICA – telefonsko, e-mail in osebno svetovanje za pomoč v stiski. Vsak ponedeljek, sredo in petek med 18. in 20. uro. Telefon: 031 258 685, e-mail: mavricna.svetovalnica@gmail.com

SKUPINA ZA SAMOPOMOČ OKUŽENIH GEJEV – v Sloveniji deluje internetna mreža HIV-pozitivnih gejev in skupina za samopomoč: člani se dobivajo enkrat na dva tedna. Če bi se jim rad pridružil, vprašaj svojega zdravnika na Infekcijski kliniki za kontakt. Anonimni e-mail: gaypoz.si@gmail.com

PROJEKT EVERYWHERE

Certifika družbene odgovornosti za ozaveščena in varna mesta za moške, ki imajo spolne odnose z moškimi. Glej: www.everywhereproject.eu

Gejevske in lezbične pogovorne skupine

DIC Legebitra organizira skupino, ki je namenjena mlajšim gejem in lezbijkam do 30. leta starosti. Za več informacij pokliči 01 430 51 44 ali piši na naslov: legebitra@siol.net

DIC Legebitra organizira tudi »Iskrene pogovore« za razpravo o tistem, kar želiš in te muči. Za več informacij pokliči 01 430 51 44 ali piši na naslov: legebitra@siol.net

Društvo za integracijo homoseksualnosti (DIH) pogovorne skupine organizira izmenjaje vsak petek ob 19.30 uri v Ljubljani (Slomškova 11) in Kopru (klub MKC, Gregorčičeva 4, Koper). Za program in vsebino pogovornih skupin glej: www.dih-drustvo.si

V klubu Monokel (Metelkova mesto, Masarykova 24, Ljubljana) vsako drugo sredo potekajo pogovorno-filmski večeri in bralni krožek Anonymous Readers. Za program in vsebino glej: www.klubmonokel.com in Klub Monokel na Facebooku.

Pogovorna skupina za starše gejev in lezbijk

Društvo za integracijo homoseksualnosti (DIH) pogovorno skupino za starše organizira enkrat mesečno v Ljubljani (Slomškova 11). Za program in vsebino glej: www.dih.si

Informacijski centri in knjižnice

Info točka Legebitre, Trubarjeva 76/a, 1000 Ljubljana. Odprto vsak delovni dan med 12. in 16. uro. E-mail: legebitra@siol.net. Telefon: 01 430 51 44. [www.drustvo-legebitra.si]

Lezbična knjižnica, Metelkova 6, 1000 Ljubljana (1. nadstropje, prostori Škuc-LL). Telefon: 01 432 73 06. Izposoja: četrtek in petek od 15. do 19. ure [www.ljudmila.org/lesbo/knjiznica.htm]

Galerija Media Nox (Kotiček za istospolno usmerjene mlade) in Homodok Maribor (Arhiv za gejevske in lezbične študije), Židovska 12, 2000 Maribor.

Revije ter radijske oddaje

Narobe [www.narobe.si]

Lezbomanija na Radiu Študent (vsako prvo soboto v mesecu ob 13. uri) [www.radiostudent.si (kultura – lezbomanija)]

Transintegral na Radiu Marš (vsak zadnji četrtek v mesecu ob 13. uri) [www.radiomars.si]

GLBT organizacije

DIC Legebitra [www.drustvo-legebitra.si]
Gejevska sekcija Škuc Magnus [www.ljudmila.org/siqrd/magnus]
Lezbična sekcija Škuc LL [www.ljudmila.org/lesbo]
Društvo za integracijo homoseksualnosti DIH [www.dih.si]

Gverila

Orto lezbijka
Rekrutacija na: orto.lezbijka@gmail.com

Klubi in bari

Café Open – gej frendli lokal, Hrenova ulica 19, Ljubljana [www.open.si]

Tiffany – gejevski klub v okviru sekcije ŠKUC – Magnus, Masarykova 24, stavba Lovci, pritličje desno (Metelkova mesto, bivša vojašnica). [www.ljudmila.org/siqrd/tiffany]

Monokel – lezbični klub v okviru sekcije ŠKUC – LL, Masarykova 24, stavba Lovci, pritličje desno (Metelkova mesto, bivša vojašnica). [www.klubmonokel.com]

Klub K4 – nedeljski gejevski in lezbični disko, občasno tudi ob sobotah. Kersnikova 4, Ljubljana. [www.klubk4.org]

Gymnasiv – klub in savna: »moški za moške«, Ulica pohorskega bataljona 34, Ljubljana. Telefon: 01 5342 485. Odprto: Nedelja, ponedeljek, torek, sredo, četrtek med 15. in 22. uro, petek in sobota med 15. in 23. uro. [www.klub-libero.si]

Internet

Slovenski seznam virov za geje in lezbijke SIQRD [www.ljudmila.org/siqrd]
Blog Glavca [http://glavca.blog.siol.net/]

Mejling liste

Mreža – poštni seznam (mailing lista), ki je namenjen diskusijam o queer (gejevskih, lezbičnih, biseksualnih, transvestitskih in traseksualnih) temah in obvestilih o queer dogodkih v Sloveniji. [www.ljudmila.org/siqrd/mreza]

Forumi

Legebitrin forum za mlade [www.lgbt-mladi.si]
Mavrični forum [www.mavricni-forum.net]
Open Cafe forum [http://forum.open.si]
Drugačen [http://www.drugacen.org/smf/index.php]
Yinyang club [http://yinyangclub.mojforum.si/]
Rozalija (za roza mame in očete) [http://rozalija.editboard.com/]

Kultura

Ljubljanski festival gejevskega in lezbičnega filma – najstarejši tovrstni festival v Evropi. Poteka vsako leto konec novembra / začetek decembra. [www.ljudmila.org/siqrd/fglf/]

Zbirka Lambda, zbirka literarnih in teoretskih del s področja homoseksualnosti. [www.ljudmila.org/siqrd/lambda.php]

Zbirka Vizibilija, lezbična knjižna zbirka. [www.ljudmila.org/lesbo/vizibilija.htm]

Turizem

Slovenia For Gay Travelers – koristne informacije za homo turiste [www.sloveniaforgaytravelers.com]

Menjava GLBT-stanovanj [www.surfingsofa.de]

Prijava homofobičnega nasilja

Povej naprež! [DIC Legebitra]
Prijava: activate.lgbt@yahoo.com
ali po telefonu 01 / 430 51 44 (Jasna)

Roza alarm [Škuc-LL]
Prijava: www.ljudmila.org/lesbo/alarm

In še

Škratova čitalnica – radikalna gej frendli infoteka, Metelkova 4, 1000 Ljubljana (Metelkova mesto)
Telefon: 01 4340 345
Izposoja: od ponedeljka do četrтка od 17. do 21. ure [www.ljudmila.org/anarhiv/]

Glb-frendli usluge

Zdrav splet
Analno zdravje, testiranje, kirurgija, estetika
Cesta v Mestni log 55, Ljubljana
Telefon: 040 431 070
Lackova cesta 54, Maribor
Telefon: 02 614 44 77

Zobozdravnica Mojca Koželj, dr. dent. med.
Zdravstveni dom Ljubljana
Enota Polje (Vevče)
Cesta 30. avgusta 2, Ljubljana
tel: 01/5864-951

PRVA PARADA PONOSA
6. julij 2001

**Obvoznica mimo nestrpnosti:
pohod proti homofobiji**

DRUGA PARADA PONOSA
6. julij 2002

Država, veš svoj dolg?

TRETJA PARADA PONOSA
20. junij 2003

Mi drugačni, vi enakopravni!

ČETRТА PARADA PONOSA
3. julij 2004

Poroka bo!

PETA PARADA PONOSA
2. julij 2005

Registracija je diskriminacija

ŠESTA PARADA PONOSA
1. julij 2006

Dovolj! Odvrzimo maske!

SEDMA PARADA PONOSA
30. junij 2007

Ponosno naprej!

OSMA PARADA PONOSA
27. junij 2008

I Feel Slovenia

DEVETA PARADA PONOSA
27. junij 2009

rEvolucija ljubezni

DESET LET PARADIRANJA!

Dovolj čakanja!

DESETA PARADA PONOSA
sobota, 3. julij 2010

ISSN 1854-8474

9 771854 847004

narobe

Angélique Marisein
26
prostovoljka iz Francije
moj moto je Carpe Diem
queer

Alice Arduino
29
življenje je svoboda
lezbijka

Foto razkritje

Vabljeni k sodelovanju pri akciji Foto-razkritje!
Kontakt: Lothar Orel, tel.: 040/522-881;
e-pošta: gink.biloba@gmail.com

Petra Salaj
29
trmasta, ponosna,
aktivistka
lezbijka

Samira El Ali
23
vila, ki natanko ve,
kje ima brisačo
lezbijka